

**Львівський національний університет
імені Івана Франка**

Юридичний факультет

**Кафедра інтелектуальної власності, інформаційного
та корпоративного права**

Центр дослідження інтелектуального права

Львівська правнича школа

**ЗБІРНИК
МАТЕРІАЛІВ ТРЕТЬОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО – ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО, ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА
ІТ ПРАВА»**

(м. Львів, 17-18 травня 2019 року)

Львів – 2019

УДК 347.77 + 347.78

ББК 67.9(4УКР)304.3

Відповідальна за випуск професор О.С. Яворська

Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного та ІТ права: матеріали третьої всеукраїнської науково – практичної конференції (Львів, 17-18 травня 2019 р.). – Львів: Юрид. ф–т Львів. нац. ун–ту ім. І. Франка, 2019. – 218 с.

У матеріалах Збірника представлені результати науково – практичних досліджень науковців провідних вищих навчальних закладів України та практичних працівників з основних проблем права інтелектуальної власності, інформаційного та ІТ права.

Видання адресоване науковим співробітникам, викладачам юридичних факультетів та вищих юридичних навчальних закладів, аспірантам, здобувачам, студентам, а також працівникам суду, патентним повіреним, адвокатам, іншим практикуючим юристам та усім небайдужим до досягнення нових знань у сфері інтелектуального, інформаційного та ІТ права.

© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019

© Центр дослідження інтелектуального права, 2019

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО.....	6
Баранов О. А. ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ І РОБОТИ З ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ: ПРАВОВА СІНГУЛЯРНІСТЬ АБО ПРАВОВА ВИЗНАЧЕНІСТЬ?.....	8
Башурин Н. Я. НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОБ’ЄКТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ.....	14
Віденєєв О. І. ЛІЦЕНЗІЙНА МУЗИКА: РЕАЛІЇ 2019.....	19
Галецька Н. Б. БЛОКЧЕЙН ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ РЕЄСТРІВ: ЗА І ПРОТИ.....	22
Гладь Ю. О. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ТЕЛЕФОННІ РОЗМОВИ АБОНЕНТА: РОЗГОЛОШУВАТИ І/С ВІДМОВИТИ.....	28
Гринчак І.В. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТИ.....	33
Гринько С. Д., Гринько Р. В. ПРАВОВА ПРИРОДА ЗАХОДІВ ОПЕРАТИВНОГО ВПЛИВУ	37
Гук Н. О. ОХОРОНА ІНТЕРЕСІВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ, ЗОБРАЖЕНОЇ НА ХУДОЖНІХ ТА ФОТОГРАФІЧНИХ ТВОРАХ.....	42
Гуц Н. Б. ПРАВОВА ПРИРОДА ТА КОЛЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРАВОМ СЛІДУВАННЯ.....	48
Гуцу С. Ф. ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	57
Демчук А. М., Райниш Н. Р. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНОГО РЕГЛАМЕНТУ ПРО ЗАХИСТ ДАНИХ.....	64
Довгань Г. В. АВТОРСЬКІ ПРАВА: УКРАЇНЬСЬКА ПРАВОВА ДОКТРИНА (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.).....	70
Дюкарєва-Бержаніна К. Ю. ВИДИ СПІВАВТОРСТВА НА ТВОРИ НАУКИ.....	72
Зінич Л.В. ДЕРЖАВНІ ІНСПЕКТОРИ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК СУБ’ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	80

Іванюк Й.І. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖНИМ ДОСТУПОМ ЯК ДОКАЗУ В МІЖНАРОДНОМУ СУДІ ООН (НА ПРИКЛАДІ WIKILEAKS).....	84
Калінчук З.І. ОХОРОНА ПРАВ НА ВИНАХОДИ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ЗАЯВКАМИ.....	91
Каткова Т. Г. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ.....	96
Кохановська О. В. ІНФОРМАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ПРО СЕБЕ ЯК ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ БЛАГО І ПРАВО БУТИ ЗАБУТИМ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА.....	102
Кулініч О. О. ФОТОГРАФІЇ ЯК ОСОБИСТІ ПАПЕРИ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ.....	108
Лубчук О. Д. ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ТВІР	114
Панасюк К. Т. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ.....	120
Петрів М. В. КІБЕРСКВОТИНГ ЯК ВИД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ.....	125
Посполітак В. В. ПОНЯТТЯ «ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ» В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЄС.....	128
Самагальська Ю. Я. ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ.....	132
Стєбєлєв А. М. СПОСОБИ ЗАХИСТУ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОГО (НЕЗАКОННОГО) ВИКОРИСТАННЯ ЗНАКІВ ДЛЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ (ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК).....	139
Стефанишин Н. М. ДО ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	146
Суханов М. О. ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА УЧАСНИКА ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ... 	150

Тарасенко Л. Л. ОХОРОНА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ФІРМОВИЙ СТИЛЬ («TRADE DRESS»)	156
Тарасенко Х. Ю. ОБ’ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СИСТЕМІ РОЗУМНОГО БУДИНКУ (СМАРТ ХАУЗ)	161
Федорончук А. В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ В УКРАЇНІ	165
Ханик-Посполітак Р. Ю. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОДЕКС ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙ: НОВЕ В РЕГУЛЮВАННІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ В ЄС	171
Харитонова О.І., Харитонов Є.О. ДЕЩО ПРО СИМУЛЯКРИ, НОВУ РЕАЛЬНІСТЬ І ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ	176
Шишка Р.Б. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК НАГАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ	182
Шпуганич І. І. ОЧІКУВАНІ ЗМІНИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	188
Юрків Р.О. ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ПРИМУСОВІ ЛІЦЕНЗІЇ НА ОБ’ЄКТИ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ	193
Яворська О. С. ПРАВО НА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ	199
Якубівський І. Є. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБ’ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	205
ПРО КАФЕДРУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА	211
ПРО ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРАВА ..	214
ПРО ЛЬВІВСЬКУ ПРАВНИЧУ ШКОЛУ	215

ШАНОВНІ ДРУЗИ!

Уже третій рік поспіль у стінах Франкового університету проводиться тематична конференція присвячена правовим проблемам інтелектуальної власності, інформаційного права та права цифрового середовища – ІТ права.

Інтерес до окресленої проблематики невпинно зростає. Про це свідчить і те широке коло питань, що пропонуються до обговорення у доповідях учасників конференції.

Інтелект кожної людини – неоціненна цінність, що формує інтелект народу, нації, втілюється у кращих здобутках світу, у різних формах та проявах. Можливо ще донедавна ми не замислювались над цінністю надбань людського розуму – духовного хліба насущного та їх надійною правовою охороною.

У високотехнологічному просторі третього тисячоліття успіхів досягають ті країни, уряди яких дбають про надійну правову охорону інтелектуальних надбань кожного у всіх сферах людського життя.

Сучасні інформаційні технології розширюють сферу проникнення права та ставлять на порядок денний питання його прояву у цифровому середовищі, що не знає кордонів, національності, звиклих форм та засобів його застосування. Ці явища породжують нові виклики і, на жаль, загрози, що потребують адекватного правового реагування.

Людський та штучний інтелект повинні разом служити загально визнаним цивілізаційним цінностям і не протиставлятися у боротьбі за першість, надійність, визнання.

Хто володіє інформацією, той володіє світом. Інформація – цінний товар.

Право людини збирати, знати, поширювати інформацію немислиме без правових обов'язків публічних інституцій забезпечити його цивілізоване здійснення.

Хай стіни Франкового університету, що самі є матеріальним втіленням людського інтелекту та у яких зібрано вагомий, можливо, не повно оцінений науковий інтелект, надихають усіх учасників до плідних результативних дискусій.

Найбільша розкіш – це розкіш людського спілкування у всіх його проявах. Тож не відмовляймо собі у такій розкоші!

*З повагою,
колектив кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
юридичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка*

Баранов О. А.

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут інформатики і права
Національної академії правових наук України,
завідувач наукового відділу правового забезпечення
у сфері інформаційних технологій,*

ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ І РОБОТИ З ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ: ПРАВОВА СІНГУЛЯРНІСТЬ АБО ПРАВОВА ВИЗНАЧЕНІСТЬ?

Ідея Інтернету речей (ІР), зароджена двадцять років тому, в останні десятиліття отримала величезну популярність і надзвичайно широке поширення, що знаходить відображення в порядку денному численних міжнародних та національних форумів самого різного рівня, а також призвело до прийнятті низкою передових країн масштабних програм щодо його розвитку.

Основа такої популярності полягає в тому, що в будь-яких сферах соціальної активності використання ІР створює умови для прийняття та реалізації рішень максимально наближених до оптимальних за критерієм ефективність / вартість. Це стає можливим завдяки наявності технологічної можливості оперативного збору і обробки максимально великої кількості даних як про параметри власне соціального процесу, так і про суб'єктів, які беруть у ньому участь, а також, що є найголовнішим, використанню для обробки даних і прийняття рішення потужних математичних алгоритмів, перш за все, мова йде про алгоритми штучного інтелекту (ШІ).

Потужним спонукальним мотивом пильної уваги до технологій ІР є рішучість міжнародного співтовариства нейтралізувати системні негативні наслідки цивілізаційної діяльності, таких як: перенаселення Землі, екологічне забруднення, глобальне потепління, виснаження різноманітних ресурсів, наростання нестійкості екосистеми людства тощо. При цьому фундаментальна причина негативу в діяльності людства – це концентрація

величезної кількості невірних рішень, прийнятих в останні століття.

Тому концептуально стратегічна цивілізаційна місія ІР зводиться до реалізації ідеї створення умов для прийняття практично безпомилкових рішень в будь-якій сфері соціальної активності.

Академічно строго: місія ІР – це забезпечення умов для досягнення максимальних показників ефективності соціальної діяльності як в інтересах суспільства в цілому, так і кожного окремого його члена при одночасній мінімізації використання всіх необхідних для цієї діяльності ресурсів.

При цьому, саме широке використання алгоритмів ШІ в технологіях ІР дає тверді підстави для впевненості в тому, що стратегічна цивілізаційна місія ІР може бути реалізована.

Таким чином, Інтернет речей може стати і, з великою ймовірністю, стане найбільш масштабним інноваційним проектом всього людства за всю історію земної цивілізації. Проекту, який забезпечить відновлення ноосфери Землі (за Вернадським) і повернення її в рівноважний і стійкий стан, що значить формування умов для подальшого комфортного і ефективного розвитку цивілізації.

Теоретичні дослідження проблематики ШІ налічують кілька десятиліть. В останні 10-15 років успіхи в мікроелектроніці і програмуванні, які різко здешевили апаратну реалізацію алгоритмів ШІ, стимулювали впровадження його дивовижних можливостей в найрізноманітніших практичних додатках.

Дійсно, в останні роки з'являється все більше повідомлень, що свідчать про різке підвищення ефективності комплексів і систем ІР в разі використання технологій ШІ [1]. Це відноситься до автономно керованого транспорту (літальних апаратів, кораблів, автомобілів), найрізноманітніших промислових, медичних, будівельних, освітянських, професійних і побутових роботів, роботів військового і спеціального призначення тощо.

Широке використання ШІ в різних сферах людської діяльності, і, перш за все, в технологіях ІР викликало численні дис-

кусії в різних галузях знань: філософії, соціології, машинобудуванні, приладобудуванні, комп'ютерних технологіях, робототехніці, медицині, освіті, військовій справі, юриспруденції тощо.

В цілому багато вчених вважають, що масштаби і динаміка появи нових наукових і технологічних досягнень не вселяють впевненості в достовірність результатів прогнозу векторів і змісту розвитку цивілізації через 45-60 років. Тому цей майбутній період часу називають періодом сингулярності, тобто для якого сьогодні неможливо передбачити закономірності розвитку соціуму і суспільних відносин, що в повній мірі відноситься і до системи правового регулювання.

Досить лаконічно і ємно про правові проблеми, пов'язані з використанням ШІ, було написано в першій версії документа Глобальної ініціативи IEEE з етичних міркувань в області штучного інтелекту (AI) і автономних систем (AS) [2]. Комітет з правових питань цієї ініціативи вважає, що очікується багато роботи по вирішенню правових проблем, які до сих пір залучали дуже мало практиків і вчених, незважаючи на те, що вони є нагальною потребою.

Юристи повинні бути частиною дискусії щодо регулювання, управління, внутрішнього і міжнародного законодавства в цих областях, так як отримання величезної вигоди, які несє людству і нашій планеті використання AI / AS, має гарантуватися продуманою системою правового регулювання в майбутньому.

У своїй резолюції Європейський парламент закликає Єврокомісію при проведенні оцінки впливу її майбутнього законодавства розглянути довготривалі наслідки правового рішення щодо створення в довгостроковій перспективі особливого юридичного статусу для роботів, наприклад, для найскладніших автономних роботів (роботів з ШІ). Пропонується цей статус визначити, як статус електронних осіб, відповідальних за нанесення будь-якого збитку, який вони можуть заподіяти, та, можливо, застосування статусу електронної особи у випадках, коли

роботи будуть приймати автономні рішення чи іншим чином взаємодіяти з третіми особами самостійно [3].

Таким чином, широка професійна дискусія з правових проблем використання ШІ в технологіях ІР є своєчасною і актуальною.

В результаті проведених автором досліджень отримані наступні результати.

1. ШІ, роботи – це ефективні засоби, застосування яких створює умови для реалізації на практиці багатьох переваг технологій Інтернету речей.

2. Проведення широких наукових досліджень проблеми формування теоретико-методологічних основ і напрацювання практичних рекомендацій щодо створення системи правового забезпечення використання роботів з ШІ, як найважливішого елемента технологій Інтернету речей, є вельми актуальним.

При цьому особливе місце займає проблема здійснення юридичної ідентифікації правосуб'єктності роботів з ШІ в процесі самостійного надання послуг і проведення робіт в інтересах юридичних і фізичних осіб, або, іншими словами, проблема можливості роботів з ШІ бути суб'єктом правовідносин в рамках системи права.

3. Можливе виконання роботами з ШІ ролі суб'єкта суспільних відносин призведе до виникнення великої кількості правових проблем, частина з яких в даний час навіть важко піддається ідентифікації. Зміст дискусій на цю тему свідчить про невизначеність юридичної наукової думки в пошуку можливих шляхів вирішення цих проблем в рамках традиційної системи права.

4. Запропоновано твердження про наявність еквівалентної функціональності фізичної особи та ШІ, що дозволяє висунути і обґрунтувати положення про можливість визнання робота з ШІ в якості правового еквівалента фізичної особи.

5. На відміну від визнаної в традиційній системі права презумпції наявності правосуб'єктності у фізичної особи, правоздатність та дієздатність робота з ШІ як правового еквівалента

фізичної особи необхідно доводити шляхом проведення спеціальних досліджень.

6. Сформульовано гіпотезу про можливість перегляду базового постулату системи права, оновлений варіант якого пропонується сформулювати наступним чином: правові норми призначені для регулювання суспільних відносин між суб'єктами, які є фізичними особами і роботами з ШІ як правового еквівалента фізичної особи.

7. За результатами дослідження правових моделей надання послуг роботами з ШІ запропоновані відповідні моделі правовідносин, введено поняття безпосередніх, опосередкованих і гібридних правовідносин, що дозволяє виявити і врахувати в подальшому правовому аналізі особливості впливу цих систем на суспільні відносини.

8. Для окремого випадку надання послуг в ритейлі обґрунтовано припущення про те, що юридичні наслідки дій роботів з ШІ є тотожними юридичним наслідками аналогічних дій традиційного (в юридичному сенсі) представника.

9. Для вивчення особливостей суспільних відносин в процесі надання послуг досліджені особливості робастного і детермінованого соціального управління, що дозволило показати функціональну аналогію поведінки роботів з ШІ та суб'єкта при здійсненні однієї і тієї ж соціальної діяльності.

10. Запропоновані нові дефініції категорій "юридична догма" та "юридична фікція" створили теоретичну базу для вирішення проблеми невизначеності у правовому регулюванні суспільних відносин, пов'язаних з інноваціями в житті соціуму, наприклад, з широким використанням нових досягнень 4-ї науково-технічної революції, в тому числі досягнень технологій ІЗ, ШІ, нано- та біо-технологій, генетики та генної інженерії, робототехніки та ін.

Загальний висновок.

1. На основі отриманих наукових результатів можливе вирішення проблеми визначення правового статусу роботів з ШІ у випадках, коли роботи будуть приймати автономні рішення чи іншим чином взаємодіяти з третіми особами самостійно.

2. З метою реалізації запропонованого наукового підходу до визначення правового статусу роботів з ШІ, можливості і умов визнання робота з ШІ в якості суб'єкта правовідносин не-обхідне проведення комплексу науково-дослідних робіт за участю юристів, психологів, психіатрів, вчених і практиків у сфері робототехніки і штучного інтелекту тощо.

3. ШІ, роботи – інноваційна форма здійснення діяльності в багатьох сферах людської активності, що забезпечує взаємозв'язок з матеріальними або нематеріальними об'єктами за участю або без участі людини, вимагає проведення системних і комплексних правових досліджень в рамках цивільного, господарського, фінансового, інформаційного та інших галузей права.

4. Визнання обґрунтованості та справедливості викладених результатів досліджень дозволить в рамках традиційної системи права, з використанням всього багатовікового позитивного досвіду її функціонування, вирішити правові проблеми, пов'язані з роботами з ШІ, обсяг яких зростає великими темпами, шляхом формування теоретико-методологічних основ і розробки практичних рекомендацій щодо створення відповідної системи правового забезпечення.

Література:

1. Ethically Aligned Design. The IEEE Standards Association. 13 Dec. 2016. URL: https://standards.ieee.org/develop/indconn/ec/ead_v1.pdf
2. Artificial Intelligence: A Rising Star of Mobile Technology. 05 Oct 2016. URL: https://blog.intuz.com/artificial-intelligence-a-rising-star-of-mobile-technology/?utm_campaign=AI&utm_medium=Quora-ans&utm_source=Quora.

3. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0051+0+>

Башурин Н.Я.

*аспірант кафедри цивільного права навчально-наукового
юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»*

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Сьогодні наука і техніка безперервно прогресують, тому безперечно науково-технічна інформація, як фундамент і, часом, рушійна сила такого процесу, має суттєве значення і місце у житті і розвитку сучасного суспільства. Варто зазначити, що науково-технічна інформація є ідейною і методичною основою для впровадження новітніх технологій, інноваційних методів роботи, наукових чи технічних відкриттів у будь-якій сфері діяльності людини. Також нині такий вид інформації став доволі поширеним продуктом реалізації, об'єктом зобов'язальних та речових правовідносин. Далі пропонуємо розглянути науково-технічну інформацію в рамках, власне, речового права, а саме – в якості об'єкта права власності.

Під час аналізу науково-технічної інформації під призмою права власності слід для початку навести дефініцію такого виду інформації. Легальне його визначення міститься у Законі України «Про науково-технічну інформацію» від 25 червня 1993 року, де у ст. 1 зазначено, що: «Науково-технічна інформація — це документовані або публічно оголошені відомості про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відобра-

жені в електронному вигляді» [4]. На наш погляд, дане визначення, як і сам закон, однозначно потребує перегляду і вдосконалення, оскільки воно не відповідає сучасним правовим і науково-технічним тенденціям і недостатньо повно розкриває суть даного об'єкта цивільних правовідносин. Зокрема, питання виникають з приводу того, чи обов'язково дані, що визнаються науково-технічною інформацією, мають бути публічно оголошені на сьогоднішній день. Також цікаво, чому закон у легальному визначенні дає таку альтернативу: «документовані або публічно оголошені відомості», адже з цієї фрази випливає, що відомості, які становлять науково-технічну інформацію, можуть знаходитися лише в одній із двох зазначених форм вираження, що значно обмежує насправді суть цього виду інформації. Попри недоліки законодавчого визначення, зміст науково-технічної інформації воно передає, а щодо інших важливих нюансів, що дозволяють більш детально і доступно зрозуміти, що таке «науково-технічна інформація», то за ними варто звертатися до доктрини цивільно та інформаційного права.

Стосовно розуміння науково-технічної інформації в якості об'єкта права власності, то перш за все варто визначити, що таке інформація загалом як об'єкт права власності. З цього приводу варто погодитися з позиціями Баранова О. А. Він стверджує, що законодавство України є досить суперечливим щодо визначення права власності на інформацію. Це, на його думку, суттєво гальмує процес введення інформації в цивільний обіг, перешкоджає можливості цивілізованого захисту майнових прав суб'єктів інформаційних відносин. Але Цивільний кодекс України надає принципову змогу виправити це негативне становище, адже, відповідно до статті 200 Цивільного кодексу України, порядок використання інформації та захисту права на неї встановлюється законом. Тому, вбачається доцільним ввести до інформаційного законодавства такі правові норми, які надали б змогу використовувати всі механізми цивільного права щодо введення інформації в цивільний обіг. Зміст цих правових норм, вважає Баранов О. А., повинен встановити наступне:

1. Інформація в її певних організаційних формах повинна бути віднесена до об'єктів права власності.

2. Інформація у вигляді інформаційних продуктів (організаційні форми – документи, книги, бази даних, ілюстрації, фотографії, голограми, кіно-, відеофільми тощо) повинна бути визнана предметом матеріального світу, тобто віднесена до речей [1, с. 17]. Отож, погоджуючись з вказаними позиціями, вважаємо, що інформація у конкретно визначеній організаційній формі, що знаходиться на матеріальних носіях, безперечно може бути об'єктом права власності, а отже перебувати у цивільному обороті.

Така тенденція існує не лише в Україні. У Сполучених Штатах Америки закони, що стосуються сфери захисту інформації діють з 1974 року. Слід зауважити, що законодавство у напрямку захисту інформації цієї країни, перш за все, визначає об'єкти правової охорони в інформаційній сфері, порядок реалізації права власності на інформаційні об'єкти, права і обов'язки власників, правовий режим функціонування інформаційних технологій; категорії доступу окремих суб'єктів до певних видів інформацій, встановлює категорії секретності, поняття «конфіденційної інформації» та межі його правового застосування [2, с. 89]. Отже в США інформація та інформаційна продукція також за певних умов визнається об'єктом права власності.

Далі, у рамках нашого дослідження, виникає питання: чи може бути саме науково-технічна інформація об'єктом права власності?

За аналогією можемо вважати, що, оскільки науково-технічна інформація є одним із видів інформації в цілому, то автоматично вона також набуває ознак об'єкта права власності і може знаходитися в цивільному обороті. Проте для того, аби безперечно переконатися в правильності такого твердження, слід проаналізувати ряд позицій.

Варто зазначити, що Горбатюк С. Є. у сфері інформаційного забезпечення наукових досліджень веде мову про науково-

технічну інформацію як особливий вид інформації. Таким чином науковець зазначає, що важливою особливістю науково-технічної інформації є те, що вона являє собою об'єкт права власності, відповідно до Закону України «Про науково-технічну інформацію» [3, с. 133].

Також Калаченкова К. О. і Титова О. В. роблять висновок про те, що науково-технічну інформацію можна віднести до невичерпного переліку об'єктів права власності, посилаючись на Положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 8 «Нематеріальні активи», № 242 від 18.10.1999 р. [6], оскільки там можна побачити, що поряд з іншим, містяться положення щодо права власності на науково-технічну інформацію та право на користування геологічною та іншою інформацією про природне середовище [5, с.9].

На сьогодні по суті основним нормативно-правовим актом, що регулює відносини права власності щодо науково-технічної інформації безпосередньо, є той самий ЗУ «Про науково-технічну інформацію», тому в нашому дослідженні варто повернутися до його положень. Отож, усі громадяни України, юридичні особи, державні органи, органи місцевого і регіонального самоврядування відповідно до Конституції України і цього закону мають право на відкриту науково-технічну інформацію, яке передбачає можливість вільного її одержання, зберігання, використання і поширення під час здійснення наукової, науково-дослідної, виробничої, громадської та іншої діяльності, що не забороняється чинним законодавством [4].

Підставою виникнення права на науково-технічну інформацію є створення науково-технічної інформації своїми силами і за свій рахунок; виконання договору про створення науково-технічної інформації; виконання будь-якого договору, що містить умови переходу права власності на інформацію до іншої особи. Споживач науково-технічної інформації несе відповідальність за дотримання прав особи, якій належать права на цю інформацію. Якщо споживач науково-технічної інформації одержав від особи, якій належать права на цю інформацію, або

через посередника інформацію, що не відповідає умовам договору між ними, він має право вимагати безоплатного усунення недоліків у погоджений строк. У разі відмови особи, якій належать права на цю інформацію, або посередника добровільно задовольнити законні вимоги споживача спір вирішується в суді. Особа, якій належать права на інформацію, здійснює свої права щодо науково-технічної інформації самостійно або через посередника. Відносини між особою, якій належать права на інформацію, і посередником регулюються договором [4].

Проаналізувавши положення згаданого закону, можемо зробити висновок, що законодавець не використовує термін «право власності на науково-технічну інформацію», але застосовує термін «право на науково-технічну інформацію». Таким чином дані положення статей закону можна сприймати двозначно, проте практика дозволяє стверджувати, що мова йде, власне кажучи, про правомочності володіння, користування і розпорядження науково-технічною інформацією суб'єктами створення такого виду інформації чи суб'єктами укладення тих чи інших договорів, предметом яких є науково-технічна інформація, які стають таким чином власниками майнових прав на цю інформацію.

Отже, підсумовуючи тези, варто зазначити, що правове регулювання науково-технічної інформації в цілому та відносин власності, об'єктом яких є науково-технічна інформація в тих чи інших випадках, потребує суттєвого редагування, оскільки однозначної позиції з цього приводу законодавець, на жаль, не висловлює, проте практика доводить протилежне. Відповідно, можемо вважати, що науково-технічна інформація, як і будь-який інший вид інформації, за умови, що для споживачів вона має відповідну цінність, а також має конкретно визначену організаційну форму і знаходиться на матеріальному носії, має всі підстави для того, аби знаходитися в цивільному обороті, визнаватися об'єктом права власності і, відповідно, бути предметом відповідних договірних конструкцій.

Список використаних джерел:

1. Баранов О. А. Право власності на інформацію / О. А. Баранов // Правова інформатика. – 2008. – №1 (17). – С. 15-19.
2. Беляков К. Інформація організаційноправової сфери /К . Беляков // Право України. — 2004. —№ 6. — С. 88-92.
3. Горбатюк С. Є. Інформаційне забезпечення наукового дослідження: інституційно-правові аспекти / С. Є. Горбатюк // Вісник НАДУ. – 2014. – №4. – С. 130-138.
4. Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 року №3322-ХІІ – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>.
5. Калаченкова К. О., Титова О. В. Щодо правового режиму інформації у сфері господарювання – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [file:///C:/Users/bartk/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/89-166-1-SM%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/bartk/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/89-166-1-SM%20(3).pdf)
6. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р., № 242 // Офіційний Вісник України. – 1999. – № 44. – Ст. 229.

Віденєєв О.І.

*голова організації колективного управління
«Менеджмент інтелектуальної власності»*

ЛІЦЕНЗІЙНА МУЗИКА: РЕАЛІЇ 2019

Правомірний порядок публічного виконання музичних не-драматичних творів в громадських закладах суттєво змінився після набуття чинності Законом України 2415-VIII від 15.05.2018 р. «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського (або) суміжних прав», далі – Закон № 2415.

Суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть укласти Договір щодо використання їх прав:

- особисто;
- через свого повіреного;
- через організацію колективного управління (ст. 45 Закону України «Про авторське право і суміжні права», далі Закон № 3792).

З 22.07.2018 року Законом № 2415 введено три типи колективного управління правами та обмеження на їх здійснення в залежності від визначеної Законом № 2415 сфери колективного управління: добровільне, обов'язкове і розширене.

Добровільне управління не може здійснюватись в сфері публічного виконання творів, оскільки у цій сфері управління права здійснюється виключно через розширене колективне управління (п.4 ст. 12 Закону № 2415) і стосується інших прав щодо об'єктів у каталозі організації колективного управління, зареєстрованій відповідно до Закону № 2415.

Обов'язкове управління не стосується публічного виконання, оскільки відноситься до чистих носіїв, репрографії і приватного копіювання, права слідування та кабельної ретрансляції.

Розширене управління здійснюється виключно акредитованими Установою організаціями колективного управління в сфері публічного виконання музичних творів, незалежно від наявності прав у каталозі (крім випадків, коли відповідні права вилучені суб'єктом права), у визначених Законом № 2415 сферах.

Організації колективного управління, які існували до прийняття Закону № 2415, включно з уповноваженими – як згідно із Законом № 3792 в редакції від

23.03.2017 р. №1977-VIII, здійснювали свою діяльність на підставі статей 43,47,48,49 Закону № 3792, після постановки на облік. Тепер же положення статті 47 (крім частини 1, до якої внесені зміни), статті 48,49 Закону 3792 було відповідно до перехідних положень Закону № 2415 виключено, що має своїм наслідком те, що сфера діяльності та функцій колишніх ОКУ

тепер залишилися без нормативного врегулювання – тут утворився до появи нових акредитованих ОКУ правовий вакуум.

Отже, видані ОКУ Свідоцтва втратять чинність 22.04.2019 року, а в сфері розширеного колективного управління – з дати закінчення прийому заявок на отримання акредитації.

Видані раніше Установою Свідоцтва ОКУ свідчать лише про взяття останніх на облік і, враховуючи вилучення норм ст.ст 47-49 з Закону № 3792, не наділяють їх повноваженнями та функціями, необхідними для здійснення діяльності з колективного управління та укладення договорів с користувачами на підставі статусу ОКУ.

Виходячи з положень Закону № 2415 та Закону № 3792 в чинній редакції, жодна ОКУ не має право здійснювати колективне управління в сфері публічного виконання та укладати Договори про видачу дозволів на публічне виконання творів, за винятком акредитованої організації колективного управління, яка можливо буде визначена у майбутньому (не раніше кінця 2019 р.) і набуде повноважень для здійснення розширеного колективного управління в сфері публічного виконання музичних недраматичних творів незалежно від наявності прав у каталозі (крім випадків, коли відповідні права вилучені суб`єктом права) і тільки після отриманого згаданого статусу від Установи.

До визначення акредитованої ОКУ жодний заклад торгівлі, громадського харчування тощо не має легальної можливості використовувати будь-які твори (необмежений репертуар) незалежно від того, з ким було раніше укладено Договір, а може використовувати твори **ВИКЛЮЧНО З РЕПЕРТУАРУ ПРАВОВЛАСНИКА**, з яким укладено ліцензійний Договір та на які правовласник володіє всіма авторськими та суміжними правами.

На разі єдиним правовим механізмом одержання права на публічне виконання творів в закладах торгівлі, громадського харчування, тощо є укладання ліцензійного договору з правов-

ласником особисто або через його представника/посередника (обсяг повноважень якого необхідно обов'язково і ретельно перевіряти).

Галецька Н.Б.

*кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри теорії права та прав людини
Українського Католицького Університету*

БЛОКЧЕЙН ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ РЕЄСТРІВ: ЗА І ПРОТИ

Технологія зберігання даних у розподіленому реєстрі (distributed ledger technology) або блокчейн (Blockchain) (надалі – блокчейн) швидко привернула увагу не лише бізнесу, а й державного сектору. Таким чином, щораз більше держав почали аналізувати можливості використання нової технології для різноманітних цілей: ідентифікації осіб, ведення державних реєстрів, адміністрування податків, голосування тощо.

Україна також активно долучилася до цього процесу. Так, було прийнято *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 353-р “Деякі питання посилення безпеки зберігання та захисту відомостей Державного реєстру речових прав на нерухоме майно і системи електронних торгів з реалізації арештованого майна”*, а також *Постанову Кабінету Міністрів України від 21 червня 2017 р. № 688 “Деякі питання реалізації пілотного проекту із запровадження електронних земельних торгів і забезпечення зберігання та захисту даних під час їх проведення”*. Отже, для зберігання даних в деяких державних реєстрах було застосовано технологію блокчейн. Проте не зовсім зрозуміло, чи запровадження технології блокчейн дозволило позбутися тих проблем роботи з державними реєстрами, які мали місце, а саме шахрайство, повільність роботи, недоступність повної інформації для усіх користувачів

тощо¹. Відтак, питання переваг і недоліків використання технології блокчейн для державних реєстрів набуває актуальності, що і стало предметом цього дослідження.

Як в іноземній, так і в українській правничій літературі вже з'явилися деякі публікації з цієї тематики, так, варто відзначити праці Баранова О.А.², Дороніна І.³, Конашевича О.⁴, Кіма К. (Kibum Kim), Канга Т. (Taewon Kang)⁵, Геріана Р. (Robert Herian)⁶, Рекуна А.⁷, Дейві Дж. та інших⁸, проте ця тематика потребує глибшого аналізу.

Для аналізу переваг і недоліків використання технології блокчейн для державних реєстрів у цій праці **визначено поняття “блокчейну” та основні принципи його роботи, описані проблеми роботи з державними реєстрами, а також виокремлено, які переваги і недоліки можуть виникнути при впровадженні технології блокчейн для державних реєстрів**

¹ Некрасов В. Обділений блокчейном: чому земельний кадастр отримав "неповний" Blockchain Електронний ресурс: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/10/11/629979/>. Дата звернення: 1 травня 2019 р.

² Баранов О. А. Інтернет речей: теоретико-методологічні основи правового регулювання. Т. 1: Сфери застосування, ризику і бар'єри, проблеми правового регулювання: монографія / О. А. Баранов; Наук.-дослід. ін-т інформатики і права НАПрН України. – 2-ге вид. – Харків: Право, 2018. – 344 с.

³ Доронін І.М. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗПОДІЛЕНОЇ ОБРОБКИ ДАНИХ: ПРАВО ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ // Інформація і право № 2(21)/2017. Сс. 51-58.

⁴ Konashevych O. The Use Of Blockchain Technology for the Development Of Electronic Democracy And Electronic Governance // Часопис Національного університету “Острозька академія”. – 2015. – No 1. – (Серія “Право”). – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15koiaeg.pdf>. Дата звернення: 1 травня 2019 р.

⁵ Kim Kibum. Does Technology Against Corruption Always Lead to Benefit? The Potential Risks and Challenges of the Blockchain Technology. Paper for 2017 OECD Global Anti-Corruption & Integrity Forum / Kibum Kim, Taewon Kang. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/cleangovbiz/Integrity-Forum-2017-Kim-Kang-blockchain-technology.pdf>. Дата звернення: 1 травня 2019 р.

⁶ Herian R. Legal Recognition of Blockchain Registries and Smart Contracts. Електронний ресурс: https://www.researchgate.net/publication/329715394_Legal_Recognition_of_Blockchain_Registries_and_Smart_Contracts. Дата звернення: 1 травня 2019р.

⁷ Рекун А. Две украинские стороны одного блокчейна. Електронний ресурс: <http://agroportal.ua/views/blogs/dve-ukrainskie-storony-odnogo-blokcheina/> Дата звернення: 1 травня 2019р.

⁸ Shawn Amual, Josias N. Dewey, Jeff Seul. The Blockchain: A Guide for Legal and Business Professionals, Thomson Reuters, 262 pp.

на основі досвіду як України.

Створення електронних державних реєстрів та надання доступу до них для користування широкому загалу дозволило пришвидшити отримання інформації, зробило діяльність державного апарату прозорішою, а ведення бізнесу в Україні – простішим і легшим. В той же час, постали нові виклики, пов'язані з кібербезпекою та надійністю таких електронних державних реєстрів, адже коли право власності на нерухомість чи факт існування компанії підтверджується записом в електронних реєстрах, важливо, щоб такі реєстри були повними, достовірними, а можливість шахрайства зведена до нуля. Паралельно, важливо, щоб цими реєстрами було зручно і швидко користуватись.

Тож чи допомагає технологія блокчейн досягнути таких цілей? Поняття “блокчейну”, англійською мовою Blockchain, або ж технологія зберігання даних в розподіленому реєстрі (distributed ledger technology) є технічними поняттями та набули широкого застосування з появою криптовалюти біткоїн. З технічної сторони, згадана технологія полягає у зберігання одного і того ж масиву даних одночасно на кількох ресурсах (такі ресурси або ж носії – називаються нодами) і постійне оновлення даних на всіх нодах одночасно. Як слушно описує Доронін І. сутність згаданої технології полягає в “відсутності якогось одного фізичного носія інформації (сервера чи системи серверів), що зберігає усю інформацію, або її частину. Інформація, яка зберігається, перебуває одночасно у всіх учасників системи.”¹

У вищезгаданих підзаконних нормативно-правових актах Кабінету Міністрів України використовуються наступні поняття “Blockchain”, а також “система зберігання та захисту даних Blockchain”, проте відсутнє визначення цих понять. Законопроект № 9083 пропонує наступне визначення: “розподілений реєстр записів у цифровій формі – систематизована база записів у

¹ Доронін І.М. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗПОДІЛЕНОЇ ОБРОБКИ ДАНИХ: ПРАВО ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ // Інформація і право № 2(21)/2017. С. 51-58.

формі даних, які зберігаються, створюються і оновлюються на основі алгоритмів, що забезпечують їх тотожність на всіх носіях даних, які створюють таку базу”.¹ Визначення із законопроекту №9083 видається коректним і точним, проте видається доцільним доповнити його наступним чином: “розподілений реєстр записів у цифровій формі – систематизована база записів у формі даних, які зберігаються, створюються і оновлюються на основі алгоритмів, що забезпечують їх тотожність на всіх носіях даних, які створюють таку базу та *погоджують будь-яку зміну в ній*”. Таке доповнення підкреслює важливу роль носіїв даних як учасників, котрі не лише зберігають статичні дані, а і погоджують/верифікують зміну даних.

Незважаючи на те, що на нормативно-правовому рівні відсутні згадки про це, варто зауважити, що з технічної точки зору існує багато різновидів блокчейну. Так, розрізняють наступні види блокчейнів: а) залежно від того, хто може стати учасником або нодою: відкриті (будь-хто) та закриті (лише визначене коло учасників, наприклад, банки). Цей критерій є надзвичайно важливим, адже, всі учасники відкритого чи закритого блокчейну мають доступ до всіх записів. Відповідно, така функція як адміністратор зникає і саме тому для державних реєстрів надзвичайно важливим є, хто ж буде цими учасниками². І тут можна розмірковувати про кілька варіантів.

Наприклад, учасниками блокчейн може бути кілька державних установ, що певною мірою було зrealізовано із Державним земельним кадастром. В той же час, такий блокчейн мало чим відрізняється від традиційного, серверного, зберігання даних з тією лише різницею, що буде кілька серверів, тобто, тут майже не йде мова про якусь мережу.

Інший варіант, доступ до блокчейну мають всі суб’єкти,

¹ Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні №9083 від 14.09.2018. Електронний ресурс: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64597. Дата звернення: 1 травня 2019 р.

² Shawn Amual, Josias N. Dewey, Jeff Seul. The Blockchain: A Guide for Legal and Business Professionals, Thomson Reuters, 262 pp.

інформація про яких міститься в такому блокчейні, що, очевидно, з технічної точки зору є складним до реалізації. Тому найбільш реалістичним видається третій варіант, коли учасниками блокчейну стають “професійні учасники”, тобто, суб’єкти, котрих держава наділяє певними, специфічними повноваженнями, наприклад, всі суб’єкти, що виконують функцію державного реєстратора. Тут, звичайно, можуть також виникнути труднощі з наявністю достатніх обчислювальних потужностей в таких учасників, адже вони повинні будуть зберігати копію всієї бази даних.

За способом досягнення згоди щодо зміни бази даних розрізняють proof of work та proof of stake; в) залежно від відкритості коду широкому загалу: відкритий і закритий. Окрім цього, в світі вже існують певні типові блокчейни, які ще інколи називають протоколами. Саме ці технічні відмінності і є суттєвими при обранні того чи іншого виду блокчейну для державного реєстру. Ось чому при застосуванні технології блокчейн для державних реєстрів на нормативному рівні важливо не лише визначити поняття блокчейну, а також окреслити певні вимоги до виду блокчейну, адже тоді стає зрозумілим, що і з якою метою саме впроваджується, а також, які ризик несе впровадження того чи іншого виду блокчейну.

З’ясувавши поняття та різновиди блокчейну, важливо проаналізувати, які переваги та недоліки впровадження технології блокчейн для державних реєстрів та чи може воно вирішити проблеми, які виникають при роботі з державними реєстрами.

Так, в Україні виокремлюють наступні проблеми, пов’язані з роботою державних реєстрів, а саме внесення відомостей на підставі недостовірних даних, недоступність реєстраційної історії для звичайних користувачів, повільність роботи систем, вразливість для кібератак (з огляду на централізоване зберігання інформації). Поки що лише для двох державних реєстрів, а саме СЕТАМ та Державного земельного кадастру була запроваджена технологія блокчейн, і то не для всіх функцій. Наприклад, в рамках Державного земельного кадастру лише вида-

ча/отримання виписок були переведені на блокчейн, що є неосновною функцією цього кадастру. Окрім цього, на нормативному рівні не було визначено технічних характеристик блокчейну, котрий був застосований для вищезгаданих двох державних реєстрів.

Передусім, варто відзначити, що справді запровадження блокчейну для державних реєстрів може нести деякі переваги, а саме унеможлиблює безслідне зникнення/коригування даних, що може призвести до позбавлення власності. В той же час, застосування технології блокчейн не рятує від внесення відомостей на підставі підроблених/недостовірних документів, що, власне, і є великою проблемою.

Іншою перевагою блокчейну, котра часто озвучується, є неможливість безслідного зникнення/зміни даних. Мовляв, будь-яку зміну можна відстежити. Проте, в той же час така технічна властивість блокчейн унеможлиблює коригування неправдивої, недостовірної, помилкової інформації. Ще одним недоліком є те, що учасники (ноди) з більшими обчислювальними потужностями можуть змінювати базу даних, без необхідності погодження всіма учасниками, оскільки інші учасники не будуть мати такого обсягу потужностей¹.

Також як перевага блокчейну озвучується зниження транзакційних витрат для вчинення певної дії, тобто, на підставі вихідних даних система сама мала би перевіряти правильність/неправильність певної дії. Це, у свою чергу, мало би дозволити зменшити бюрократію, тобто пришвидшити обіг документів та зменшити кількість чиновників, що розглядають певне питання. В той же час для того, щоб говорити про зниження транзакційних витрат важливо їх насамперед поррахувати та співставити із витратами, що пов'язані із запровадженням та підтримкою функціонування блокчейну. Варто наголосити, що технологія блокчейн є надзвичайно енерговитратною техноло-

¹ Некрасов В. Блокчейн, ІСО і смарт-контракти: хто і як робить "легкі гроші" на незрозумілих словах. Електронний ресурс: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/07/16/638722/>. Дата звернення: 1 травня 2019р.

гію та потребує значного обсягу обчислювальних потужностей для зберігання численних копій тієї самої бази даних.

Підсумовуючи, для удосконалення роботи державних реєстрів потрібно на підзаконному нормативному рівні визначити чіткі характеристики технології, яка впроваджується, а також провести зовнішню незалежну експертну оцінку переваг та ризиків, які вона несе.

Гладь Ю.О.

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ТЕЛЕФОННІ РОЗМОВИ АБОНЕНТА: РОЗГОЛОШУВАТИ VS ВІДМОВИТИ

Право на таємницю телефонних розмов належить до особистих немайнових прав, що забезпечуються соціальне буття фізичної особи. Частина 1 статті 306 Цивільного кодексу України встановлює, що фізична особа має право на таємницю листування, телеграм, телефонних розмов, телеграфних повідомлень та інших видів кореспонденції. [1] Водночас, порушення таємниці кореспонденції може бути дозволено судом у випадках, встановлених законом, з метою запобігання злочинів чи під час кримінального провадження, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Однак, кінець 2018 року ознаменувався прийняттям Верховним Судом постанови від 20 листопада 2018 року у справі № 910/1339/18 [2], яка узаконила доступ контролюючих органів (у даному випадку Антимонопольного комітету України) до інформації, що стосується телефонних розмов абонентів¹. Фактично у цій справі на одні терези

¹ Справа стосувалася надіслання запиту Антимонопольного комітету України про надання інформації оператором мобільного зв'язку щодо роздруківки вхідних та вихідних дзвінків абонентів (надання інформації про споживача, з'єднань телефонних номерів, маршрутів передавання телефонного трафіку, дат та тривалості з'єднань за відповідни-

поставили статті 31, 32 Конституції України [3] та статтю 22-1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»[4], де остання «виборола» першість.

Відповідно до статей 31, 32 Конституції України, кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. [3]

Водночас, стаття 22-1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» встановлює, що суб'єкти господарювання, об'єднання, органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю, інші юридичні особи, їх структурні підрозділи, філії, представництва, їх посадові особи та працівники, фізичні особи зобов'язані на вимогу органу Антимонопольного комітету України, голови територіального відділення Антимонопольного комітету України, уповноважених ними працівників Антимонопольного комітету України, його територіального відділення подавати документи, предмети чи інші носії інформації, пояснення, іншу інформацію, в тому числі з обмеженим доступом та банківську таємницю, необхідну для виконання Антимонопольним комітетом України, його територіальними відділеннями завдань, передбачених законодавством про захист економічної конкуренції та про державну допомогу суб'єктам господарювання. [4]

Як зазначено у згаданій вже постанові Верховного Суду, Антимонопольний комітет України витребував у оператора мобільного зв'язку інформацію *«... тільки щодо типу з'єднання, дати, часу та тривалості з'єднання абонентів те-*

ми номерами). Однак, оператор відмовив у наданні запитуваної інформації, внаслідок чого на нього накладено штраф.

лефонного зв'язку, і згадана вимога ніяк не стосувалася, власне, змісту телефонних розмов абонентів телефонного зв'язку.» [2] А відтак, така інформація, на думку Суду, підлягала розголошенню контролюючому органу. Тобто Верховний Суд дійшов висновку, що тільки зміст телефонних розмов підлягає правовій охороні.

Видається, що такий висновок Верховного Суду є досить дискусійним, так як під інформацією щодо телефонних розмов у доктрині розуміється не тільки інформація щодо їх змісту, але й щодо інших ідентифікаторів такої розмови. Зокрема, В. О. Навроцький та О. П. Горпинюк вважають, що таку таємницю можуть утворювати відомості про сам факт кореспонденції, а не тільки сам зміст (в т.ч. зміст дзвінка). [5; 6]

І. В. Смолькова, у свою чергу, зазначає, що таємниця кореспонденції охоплює як таємницю змісту кореспонденції, так і таємницю факту кореспонденції. [7]

На наш погляд, не обґрунтованим є звуження змісту поняття «таємниця телефонних розмов» тільки до змісту таких розмов, адже ключовим у даному випадку є також кореспондуючі номери, тривалість, час розмов тощо. При цьому потрібно наголосити, що розголошуючи інформацію про факт розмов, особа автоматично порушує права третіх осіб - кореспондентів.

Ще однією підставою для обґрунтування такої позиції виступає законодавче закріплення неможливості поширення інформації про телефонні дзвінки без відповідної ухвали суду у Кримінальному процесуальному кодексі України. Пунктом 7 частини 1 статті 162 Кримінального процесуального кодексу України передбачено, що до охоронюваної законом таємниці, яка міститься в речах і документах, належать *інформація, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо*. Частиною 2 статті 15 Кримінального процесуального кодексу України визначено, що ніхто не може збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію про

приватне життя особи без її згоди, крім випадків, передбачених цим Кодексом.[8]

Більше того, на самих операторів покладений обов'язок щодо схоронності такої інформації. У статті 34 Закону України «Про телекомунікації» передбачено, що оператори, провайдери телекомунікацій повинні забезпечувати і нести відповідальність за схоронність відомостей щодо споживача, отриманих при укладенні договору, наданих телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо. Інформація про споживача та про телекомунікаційні послуги, що він отримав, може надаватись у випадках і в порядку, визначених законом. В інших випадках зазначена інформація може поширюватися лише за наявності письмової згоди споживача. [9]

Вочевидь, аналізуючи неможливість розголошення такого роду інформації, слід звернути увагу на справу *«Мелоун проти Сполученого Королівства»*, яка стосувалася порушення статті 8 Конвенції на підставі того, що прослуховування телефонних розмов заявника (в рамках його кримінального переслідування) і *реєстрація історії дзвінків (збереження номерів, набраних з певного телефону)* не були передбачені законом. У цій справі Європейський суд визнав, що *інформація, зокрема, про набрані номери складає частину телефонних розмов*. [10]

У свою чергу у справі *«Бенедік проти Словенії»* Європейський суд зазначив, що закон, що дозволив поліції отримати інформацію про абонента за динамічною IP-адресою, не мав ясності й не давав достатніх гарантій проти довільного втручання в права, передбачені ст.8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Отже, втручання в особисте життя заявника здійснювалося не відповідно до закону, як того вимагає §2 ст.8 конвенції. [11]

Таким чином, правова охорона інформації щодо телефонних розмов абонентів поширюється не тільки на зміст таких розмов, а й на інші ідентифікуючі ознаки, за допомогою яких мо-

жна встановити факт розмови, час, її тривалість тощо. У проаналізованій нами постанові Верховного Суду фактично дозволено втручання в особисте життя третіх осіб, розголошення інформації про телефонні розмови всупереч прямій забороні, яка міститься у ст.ст. 31,32 Конституції України, 15, 162 Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про телекомунікації».

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Кодекс від 16 січня 2003 року.- Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003.- 2003.-№ 40.- ст. 356
2. Постанова Верховного Суду від 20 листопада 2018 року/ Справа № 910/1339/18// <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78082137>
3. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996.- №254к/96-ВР.- Відомості Верховної Ради від 23.07.1996.- 1996.- №30, ст. 141.
4. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 року.- Відомості Верховної Ради України від 14.12.1993.- 1993.- № 50, ст. 472
5. Навроцький В.О. Злочини проти політичних і трудових прав громадян. Лекції для студентів юридичного факультету.- Львів: Юридичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка. – 1997.- С. 32
6. Горпинюк О.П. Інформаційна приватність та її захист від злочинних посягань в Україні: монографія. – Львів: ПП «Видавництво «Бона». – 2014.- С. 116
7. Смолькова И.В. Проблемы охраняемой законом тайны в уголовном процессе: дисс. доктора юр. наук: 12.00.09/ Смолькова Ириада Вячеславовна. – Иркутск, 1998.- С. 126
8. Кримінальний процесуальний кодекс: Кодекс від 13.04.2012 року. Відомості Верховної Ради України від 08.03.2013 — 2013 р.- № 9-10. -стор. 474.- ст. 88
9. Про телекомунікації: Закон України від 18 листопада 2003 року. - Відомості Верховної Ради України від 19.03.2004 — 2004 р.- № 12.- ст. 155
10. CASE OF MALONE v. THE UNITED KINGDOM (Application no. 8691/79)//[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{"dmdocnumber": \["695410"\],"itemid":\["001-57533"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{)
11. CASE OF BENEDIK v. SLOVENIA (Application no. 62357/14) // [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-182455"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Гринчак І.В.

*асистент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТИ

У віці інформаційних технологій поява електронних (цифрових) грошей є очевидною. Сучасні умови розвитку ринкових відносин у світі зумовлюють необхідність зміцнення грошово-кредитної системи з метою подальшого розвитку економіки. Останнім часом на фінансовому ринку з'явилися такі нові категорії, як «криптовалюта», «біткоїн», «блокчейни».

Як інноваційний продукт криптовалюта має величезний потенціал для впливу на фінансовий ринок та національну економіку загалом. Вона не піддається впливу інфляції, її використання дозволяє скоротити операційні витрати.

Під криптовалютою розуміють один із видів цифрової (електронної) валюти, який заснований на асиметричному шифруванні та застосуванні різних алгоритмів, які легко перевірити зворотними математичними діями і найголовніша особливість яких полягає в децентралізованому функціонуванні. Криптовалюта – це віртуальні гроші, фікція.

Однією з найбільш відомих та розповсюджених криптовалют є bitcoin. Він є децентралізованою криптовалютою, оскільки особливістю її платіжної системи є відсутність банку-емітента. Ця валюта є нематеріальною і користувачі виконують операції з валютою без посередників.

Криптовалюту використовують майже в усьому світі, однак єдиного підходу до формування, організації та правового регулювання цього процесу ще не існує. Сьогодні криптовалюта, як було зазначено вище є децентралізованою, її функціонування в якості світових грошей поки неможливе.

Україна входить в топ країн світу за кількістю користувачів bitcoin, проте законодавством це питання досі не врегульоване. НБУ в офіційних джерелах зазначив, що випуск віртуальної валюти не має будь-якого забезпечення та юридично зобов'язаних за нею осіб, не контролюється державними органами влади жодної з країн. [1]

Способи врегулювати дану сферу на законодавчому рівні робляться неодноразово у вигляді спеціальних законопроектів, які регулюють питання використання криптовалют в Україні:

- Проект Закону України № 7183 від 06.10.2017 р. «Про обіг криптовалют в Україні»;

- Проект ЗУ № 7183-1 від 10.10.2017р. «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні». Метою розробки є надання офіційного статусу криптовалюті, регулювання правовідносин щодо її обігу, зберігання, володіння, використання та проведення крипто валютних операцій в Україні.

- Проект ЗУ № 7246 від 30.10.2017 р. «Про внесення змін до Податкового кодексу України» (щодо стимулювання ринку крипто валют і їх похідних в Україні). Метою прийняття цього проекту закону є стимулювання функціонування ринку крипто валют і їх похідних.

- Проект Концепції державного регулювання операцій з криптовалютами, де НКЦПФР стане головним регулятором на ринку криптовалют, буде ліцензувати криптобіржі та пункти обміну криптовалют.

На сучасному етапі розвитку світової економіки використання криптовалюти значно розширюється, про що свідчить міжнародний досвід. Розглянемо, як регулюються суспільні відносини використання криптовалют на прикладі деяких країн.

Можна стверджувати, що Великобританія є найбільш прогресивною країною відносно використання криптовалюти (тут нараховується більше ніж 30 bitcoin-банкоматів). Криптовалюта в Великобританії не підпадає під дію фінансового законодавства даної країни, але у цій державі врегульовано питання оподаткування операцій з криптовалютами.

Сполучені Штати Америки – одна з найбільш зручних у світі країн для ведення криптовалютного бізнесу. У США bitcoin розглядається як один із засобів платежів в електронній комерції. Там знаходиться багато компаній, пов'язаних з криптовалютами, а за багато товарів і послуг можна розплатитися не тільки електронними грошима, але і цифровими. Також у США можна знайти банкомати, які надають можливість здійснити обмін криптовалюти.

Конституція США закріплює федеративний устрій держави. Таким чином, відносини, пов'язані з криптовалютами, регулюються не тільки федеральним правом, а й правом окремих штатів. У деяких штатах діяльність, пов'язана з криптовалютами, підлягає ліцензуванню.

Канада займає друге місце у світі після США за кількістю встановлених bitcoin-банкоматів. З метою кращого розуміння технології blockchain держава розробляє цифрову версію канадського долара. Діяльність криптовалютних бірж в Канаді була врегульована ще в 2014 році, коли генерал-губернатор Канади схвалив законопроект, відповідно до якого такі біржі підлягають реєстрації в Канадському центрі аналізу фінансових операцій і звітності (Financial Transactions and Reports Analysis Centre of Canada) і зобов'язані дотримуватися законодавства у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів. Без відповідної реєстрації криптовалютні біржі не можуть відкрити рахунок в банку [2].

В 2012 році Європейський центральний банк опублікував звіт про схеми віртуальних валют, у якому торкнувся проблеми досить швидкого поширення криптовалют та наслідків цього для економіки і репутації центральних банків Європи. Це була перша спроба дати їм юридичне визначення і місце в правовій системі. У звіті визначається віртуальна валюта як «тип нерегульованих цифрових грошей, які випускаються і зазвичай контролюються їх розробниками, використовуються і приймаються серед членів певного віртуального співтовариства». [3] Євро-

пейський центральний банк класифікує bitcoin як децентралізовану віртуальну валюту.

Можна зробити висновок, що криптовалюти не є ні валютами, ні грошима з юридичної точки зору. Термін «валюта» зазвичай відноситься до певної форми грошей. Вона видається центральним банком і визнається законним платіжним засобом всередині країни. Криптовалюти не були визнані законним платіжним засобом, і вони «не використовуються широко для обміну цінністю». Вони швидше є «договірними грошима». Це «угода між покупцем і продавцем, щоб прийняти цю віртуальну валюту як платіжний засіб». Таким чином, в 2015 році ЄЦБ змінив визначення «криптовалюта» на «віртуальна валюта» (VCS).

В Німеччині відповідно до розділу 1 про облікові одиниці Німецького закону про банки віртуальна валюта є фінансовим інструментом. [4] Криптовалюта розглядається як одиниця обліку у порівнянні з іноземною валютою, але не відноситься до законного платіжного засобу. Федеральне управління фінансового нагляду (Federal Financial Supervisory Authority) кваліфікує віртуальні валюти як фінансові інструменти. Відповідно до законодавства Німеччини вони є формою «приватних грошей», які можуть оподатковуватись як капітал. Створення віртуальних грошей, а також їх використання в якості засобу оплати, не вимагає жодних дозволів. Якщо віртуальні гроші продаються, вони вважаються фінансовим інструментом і потребують ліцензування відповідно до Закону про банківську

Японія, в порівнянні з країнами, наведеними вище, підійшла до регулювання криптовалют найкраще. У квітні 2017 року було прийнято Закон про віртуальну валюту, де bitcoin та інші крипто валюти прирівнюються за статусом до фіатних грошей та стають законним платіжним засобом.

У віці інформаційних технологій поява електронних (цифрових) грошей є очевидною. Міжнародна практика використання «криптовалюти» свідчить про те, що держави по-різному ставляться до її впровадження в обіг. Пояснюється це переду-

сім новизною даного продукту та відсутністю єдиного визначення категорії криптовалюта, яка б розкривала її економічну сутність. Незважаючи на це, з кожним днем цифрова валюта набуває популярності, демонструє більшу мобільність та зручність у користуванні, ніж фіатні гроші.

Література:

1. Лист Національного банку України від 08.12.2014 № 29-208/72889 [Електронний ресурс]: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v2889500-14>
2. Регулирование криптовалют. Исследование опыта разных стран. [Електронний ресурс]: URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/act/dmi/workgroup/Documents/digest.pdf>.
3. Регулирование криптовалют в Евросоюзе [Електронний ресурс]: URL: <https://crypto-fox.ru/faq/regulirovanie-kriptovalyut-v-evrosoyuze/>
4. Германия признала биткоин законным платежным средством [Електронний ресурс]: URL: <https://forklog.com/germaniya-priznala-bitkoin-zakonnym-platezhn-ym-sredstvom/>

Гринько С. Д.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права та процесу,
Хмельницький університет управління та права*

Гринько Р. В.

*кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права,
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького*

ПРАВОВА ПРИРОДА ЗАХОДІВ ОПЕРАТИВНОГО ВПЛИВУ

Динаміка правовідношення включає динаміку моделі та реальної поведінки. Розвиток моделі закладено у самому зобов'язанні. Водночас реальна поведінка може як відповідати моделі поведінки, так і не відповідати її приписам. У разі відхилення реальної поведінки суб'єктів зобов'язальних правовід-

носин від наміченої у зобов'язанні моделі уповноваженій особі надається право застосовувати заходи оперативного впливу до зобов'язаної особи (відмова від договору, відмова від прийняття виконання, призупинення виконання, притримання тощо). У більшості випадках застосування таких заходів захисту дозволяє учасникам зобов'язальних правовідносин найбільш оперативним шляхом, із найменшими матеріальними і часовими втратами захистити свої права та інтереси. Разом з тим застосування таких заходів захисту спричиняє настання певних юридичних наслідків, що впливає на динаміку зобов'язального правовідношення.

Правову категорію “заходи оперативного впливу” в юридичній літературі пов'язують із іменем видатного радянського цивіліста В. П. Грибанова, який у своїй монографічній праці “Межі здійснення і захисту цивільних прав” дослідив межі застосування уповноваженою особою правоохоронних заходів оперативного впливу. При цьому вчений надавав заходам оперативного впливу значення самостійного способу захисту цивільних прав у зобов'язальних правовідносинах [1, с. 132].

Для того, щоб дати визначення поняття заходів оперативного впливу слід, насамперед, охарактеризувати основні ознаки цієї правової категорії.

Більшість науковців наділяють заходи оперативного впливу *правоохоронним характером*, оскільки вони призначені для виконання як функції захисту цивільних прав та інтересів, так і їх охорони [1, с. 133–137; 2, с. 218; 3, с. 29]. Така позиція заслуговує на підтримку, оскільки застосування заходів оперативного впливу спрямоване захистити цивільні права та інтереси у разі порушення зобов'язання (ст. 611 ЦК України).

За загальним правилом підставою застосування заходів оперативного впливу є порушення зобов'язання. Такий висновок випливає із загального положення ст. 611 ЦК України, де одностороння відмова від зобов'язання та зміна умов зобов'язання вказуються в якості правового наслідку порушення зобов'язання, так і ч. 1 ст. 615 ЦК України, де зазначається, що

“у разі порушення зобов’язання однією стороною друга сторона має право частково або в повному обсязі відмовитися від зобов’язання, якщо це встановлено договором або законом”. Разом з тим законодавець допускає застосування заходів оперативного впливу також до моменту порушення зобов’язання, тобто тоді, коли створюється загроза такому порушенню.

Таким чином, заходи оперативного впливу *можуть застосовуватися як за наявності порушення зобов’язання, так і у разі створення реальної загрози порушення* — до моменту такого порушення. Відповідно не можна визнавати заходами оперативного впливу односторонні дії уповноваженої особи, не пов’язані з порушенням чи створенням загрози порушення її цивільного права та інтересу.

Односторонній характер заходів оперативного впливу виявляється у двох моментах. *По-перше*, такі заходи застосовуються лише уповноваженою особою (кредитором), яка виступає стороною зобов’язальних правовідносин, за її ініціативою. Як слушно зазначає В. П. Грибанов, заходи оперативного впливу застосовуються уповноваженою стороною не як адміністративним органом по відношенню до правопорушника, а саме як стороною в цивільному правовідношенні [1, с. 135]. Це зумовлено цивільно-правовим характером зобов’язальних правовідносин, де правопорушник і потерпілий перебувають у відносинах рівності, а не субординації. Тобто уповноважена особа має право вимоги, а інша сторона у зобов’язанні володіє обов’язком. Відповідно можливість застосування заходів оперативного впливу залежить від волі кредитора, а не бажання боржника. Для боржника виконання вимог кредитора є обов’язком, що випливає із закону або договору. *По-друге*, заходи оперативного впливу застосовуються уповноваженою особою без звернення за захистом цивільних прав та інтересів до компетентних державних органів, тому їх застосування не пов’язано із державним примусом.

Односторонній характер таких заходів зумовлює віднесення порядку їх застосування до неюрисдикційної форми захисту,

що дозволяє більш оперативним шляхом захистити цивільні права та інтереси кредитора у зобов'язанні. Це зумовило і назву такого заходу захисту. Так, у юридичній енциклопедії за редакцією Ю. С. Шемшученка термін “оперативний” означає: той, який безпосередньо здійснює що-небудь, виконує якесь завдання; здатний правильно і швидко виконувати ті чи інші практичні завдання; дійовий [4, с. 268]. А терміном “вплив” позначають дію, яку певна особа чи предмет або явище виявляє стосовно іншої особи чи предмета [5, с. 160]. Тобто словосполучення “оперативний вплив” слід тлумачити, як дію, яку певна особа безпосередньо і швидко виявляє стосовно іншої особи чи предмета. Тобто односторонній характер заходів оперативного впливу становить визначальну їх особливість.

Односторонній характер застосування уповноваженою особою таких заходів свідчить про особливий характер гарантій їх правильного застосування. Тобто для захисту цивільного права та інтересу у зобов'язальних правовідносинах застосовуються лише такі *заходи оперативного впливу, які передбачені законом або договором*. При цьому лише в джерелах права закріплено умови та межі застосування таких заходів.

Заходи оперативного впливу застосовуються лише *для захисту відносних цивільних (майнових) прав та інтересів*, тобто таких, що впливають із договірного зобов'язання. Тому для захисту абсолютних майнових прав та інтересів застосовуються інші заходи захисту, зокрема вимога про відшкодування шкоди, кондикційний захист, віндикаційний захист, самозахист тощо.

Застосування заходів оперативного впливу уповноваженою особою *може спричинити настання неvigідних наслідків* для зобов'язаної особи — “юридично необов'язкові майнові втрати” [6, с. 431], тоді як настання неvigідних майнових наслідків для правопорушника є основною обов'язковою ознакою заходів цивільно-правової відповідальності, що застосовується в якості додаткового обов'язку (відшкодування збитків, сплата штрафу, пені, процентів).

В юридичній літературі виділяють ще одну особливість заходів оперативного впливу, яка зумовлена їх функціональним призначенням — *забезпечення належного виконання зобов'язання* [6, с. 431]. Як зазначав В. П. Грибанов, вони становлять один із видів правових гарантій, спрямованих на забезпечення належного виконання зобов'язання шляхом надання уповноваженій стороні права безпосереднього оперативного впливу на свого невиправного контрагента [1, с. 133]. Повністю погодитися з такою позицією не можна, так як не всі заходи оперативного впливу призначені виконувати функцію належного виконання зобов'язання. Таке функціональне спрямування мають лише такі заходи, внаслідок застосування яких зобов'язальне правовідношення продовжує існувати (призупинення виконання, притримання). Відповідно заходи оперативного впливу, які породжують єдиний юридичний наслідок — припинення зобов'язального правовідношення (відмова від договору, відмова від прийняття виконання зобов'язання) призначені виконувати лише правоохоронну функцію та не виступають правовою гарантією належного виконання зобов'язання.

Відштовхнувшись від цих особливостей можна визначити поняття заходів оперативного впливу як юридичних заходів правоохоронного характеру, які передбачені законом або договором, що застосовуються у договірних зобов'язаннях до особи, яка порушила або створює реальну загрозу порушення цивільних прав і обов'язків, безпосередньо самою уповноваженою особою, без звернення за захистом права до відповідних уповноважених органів.

Список використаних джерел:

1. *Грибанов. В. П.* Осуществление и защита гражданских прав. М. : Статут, 2000. 411 с.
2. Цивільне право України : підручн. : в 2 кн. / [О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.] ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. К. : Юрінком Інтер, 2002. Книга перша. 720 с.
3. *Пугинский. Б. И.* Правовые средства обеспечения эффективности производства. М. : Юридическая литература, 1980. 144 с.
4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : Укр. Енцикл., 1998. Т. 4: Н–П. 2002. 720 с.

5. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : Укр. Енцикл., 1998. Т. 1: А–Г. 1998. 672 с.

6. Гражданское право] : учебн. : в 2 т. / отв. ред. Е. А. Суханов. М. : Статут, 2010. Т. 1 : Общая часть. Вещное право. Наследственное право. Интеллектуальные права. Личные неимущественные права. 958 с.

Гук Н.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОХОРОНА ІНТЕРЕСІВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ, ЗОБРАЖЕНОЇ НА ХУДОЖНІХ ТА ФОТОГРАФІЧНИХ ТВОРАХ

Зображення фізичних осіб завжди користувалося попитом для використання у різних цілях. Впродовж багатьох років зображення людей застосовується при створенні різного роду художніх творів (картини, скульптури, тощо). Перелік об'єктів, при створенні яких використовується зображення фізичної особи є невичерпним. Крім того, з технічним розвитком, з'явилися можливість фіксувати зображення особи на матеріальних примірниках. Це в свою чергу, збільшило ризик неправомірного використання зображення фізичної особи. Тому законодавцю слід було здійснити правове регулювання в даній сфері, у вигляді норми, яка б могла встановити порядок створення і використання твору із зображенням людини у цивільному законодавстві або у законодавстві про авторське право.

Для початку звернемося до Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). В даному нормативно-правовому акті законодавець встановив дві норми, які захищають інтерес фізичної особи на двох стадіях: створення твору і його використання. Тобто, в ст. 307 ЦК України визначено специфіку захисту інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відео зйомки, а ст. 308 ЦК України здійснює охорону інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах.

Перед тим як розглядати кожну з цих стадій, потрібно визначити, що ж являє собою «інтерес фізичної особи». Дана категорія уособлює в собі дотримання особистих прав фізичної особи на честь, гідність, таємницю особистого життя, ділову репутацію. Сутність інтересу фізичної особи може також змінюватись у залежності від соціального статусу особи, її репутації та особистих переконань, зацікавленості особи у збереженні інформації. Варта уваги також ситуація з малолітніми, недієздатними, оголошеними безвісті відсутніми і померлими особами. Вважаємо, що вищенаведений інтерес зберігається за цими особами, проте його захист здійснюється особами уповноваженими на це відповідно до закону (опікуни, піклувальники тощо).

Законодавцем в ст.ст. 307, 308 ЦК України здійснена диференціація між творами створеними механічним (фотографії, відеозапис) і художнім способами (скульптури, картини). Цікавим є те, що щодо творів, виконаних механічним способом, законодавець передбачає охорону інтересів особи як на етапі створення, так і на етапі поширення. Що стосується творів, виконаних художнім способом, охорона інтересів особи здійснюється лише на етапі поширення художніх творів.

Перейдемо до розгляду першої стадії, а саме до стадії створення твору із зображенням особи. В ст. 307 ЦК України передбачено створення творів саме механічним способом, завдяки технічним засобам фіксації вигляду фізичної особи. До таких засобів належать фотоапарати, відеокамери, кінокамери тощо.

Розглянемо даний етап на прикладі фотографічного твору, адже даний об'єкт найкраще зможе охарактеризувати цю стадію. Почнемо з того, що українським законодавством, а саме ст. 433 ЦК України встановлено, що фотографії в Україні віднесені до об'єктів авторського права. В даному випадку має місце презумпція авторства, тобто з моменту створення фотографічного твору автор наділяється сукупністю майнових та немайнових прав. Це є наслідком того, що міжнародними актами

та національним законодавством встановлено, що право на фотографію виникає в момент створення та не потребує додаткової реєстрації.

Дискусійним є рівень творчості автора фотографічного твору. Існують думки, що при створенні фото людський фактор не є домінантним, майстерність і творчість, особи, що фотографує, має другорядне значення, а ступінь творчого характеру може бути взагалі відсутнім. Дану теорію підсилюють аргументом, що відтворення вигляду, наприклад, фізичної особи здійснюється завдяки об'єктиву механічного пристрою, тобто якість самої фотографії прямо пропорційно залежить від рівня технічних характеристик фотоапарату. Обрання ж ракурсу фотографування, підлаштування світла та інших важливих факторів якості фотографії відходить на другий план. В приклад наводиться фотографування, що здійснюється на місці події правоохоронними органами.

Вважаємо, що законодавець не дарма використав словосполучення «фотографічний твір», роблячи акцент на презумпції творчого характеру праці. Актуальною в даному випадку є судова справа №755/11029/15, яка розглядалася Дніпропетровським районним судом міста Києва та Апеляційним судом міста Києва. В даному випадку суд вніс новаторські ідеї у розуміння «оригінальності» фотографічного твору.

Спир стосувався саме неправомірного відтворення Відповідачем фотографій, автором яких є Позивач. Наскільки відомо із судового рішення, дані фотографії були здійсненні на святкових заходах. Суд першої інстанції у рішенні від 05.10.2016 р. оцінив по критерію оригінальності процес створення твору, а не результат цього процесу, вказавши: «За відсутності належних та допустимих доказів, які б підтверджували використання автором при створенні спірних фотографій певних оригінальних унікальних прийомів фотографування, оригінальних та унікальних прийомів постановки чи застосування певних унікальних технічних засобів тощо...». Тобто, суд дійшов висновку, що немає правових підстав вважати, що спірні фотографії є

фотографічними творами. Суд першої інстанції наголошує на тому, що фотографії, які виготовляються на таких заходах як весілля, дні народження не містять унікальних прийомів постановки чи фотографування, а здійснюються за класичною шаблонною постановкою.

Апеляційний суд не погодився з даним трактуванням. У мотивувальній частині з цього приводу зазначено наступне: «Фотографії містять зображення людини в певні моменти її життя, які відображають її настрій та значимість події, а тому не можна стверджувати про відсутність творчої складової при їх створенні. До того ж матеріали справи не містять доказів, які свідчили про відсутність оригінальності цих творів або їх копіювання». Цього разу Апеляційний суд застосував презумпцію оригінальності: твір вважається оригінальним, доки не доведено протилежне. З цього можна зробити висновок, що тягар доказування покладений на відповідача, а не на позивача, як в рішенні попередньої інстанції.

Доволі цікавою є і практика зарубіжних судів. Так, канадськими судами у 2015 році слухалася вельми цікава справа, що стосувалася спору між двома юридичними особами, що здійснювали продаж автомобілів. Одна зі сторін спору (CarGurus) збирала дані з веб-сайтів оптових покупців товарів, задля отримання фотографій транспортних засобів для подальшої публікації їх на своїх ресурсах. Деякі з цих фотографії були зроблені Позивачем (Trader). Позивач наймав професійних фотографів для того щоб вони відвідували дилерські центри і фотографували транспортні засоби для їх включення у списки.

Суди дійшли висновку, що на фотографії поширюється авторське право і той факт, що фотографи Позивача слідували при створенні фотографій стандартним процедурам, не виключає використання творчих зусиль і професійних навичок, необхідних для захисту авторських прав. В остаточному підсумку Відповідача суд зобов'язав виплатити понад 300 тис. доларів у якості відшкодування збитків.

Перейдемо до розгляду другої стадії-забезпечення охорони інтересів фізичної особи на етапі використання художніх творів із зображенням фізичної особи. В ч.1 ст. 308 ЦКУ передбачено, що фотографія, інші художні твори, на яких зображено фізичну особу, можуть бути публічно показані, відтворені, розповсюджені лише за згодою цієї особи. Проти волі особи об'єкт з її зображенням може бути розповсюджена лише з метою захисту її інтересів.

З вищенаведеного можна зробити висновок, що згода особи є визначальною. Знову за приклад візьмемо фотографічний твір, який використовується в рекламі. Існує, підтверджений багатьма спеціалістами рекламної індустрії, факт, що розміщення людей на фотографіях сприяє позитивному ставленню споживачів до продукту, тому рекламодавці часто використовують саме фото з людьми. Проте при використанні цих фото потрібно пам'ятати саме про важливість згоди особи, зображеної на фотографії.

Дане судження підтверджується тим, що у абзаці 8 ч.1 ст. 8 Закону України «Про рекламу» передбачено: «У рекламі забороняється вміщувати зображення фізичної особи без письмової згоди цієї особи». Ця норма дає підстави для висновку, що незалежно від джерела походження розміщеного зображення, наявності чи відсутності скарг від особи, зображеної на фото, передбачена обов'язковість письмової згоди особи на розміщення її зображення в рекламі. Так Дніпропетровський окружний адміністративний суд у справі №804/12373/13 зазначив, що у вищенаведеній нормі немає винятків і будь-яке використання фото з особою (навіть, якщо людина зображена на фото невідома і її особу встановити неможливо) без дозволу на це є неправомірним.

ЦК України у ч. 3 ст. 308 серед підстав правомірного вільного розповсюдження фотографій із зображенням фізичної особи без її згоди визначає особливу мету такого розповсюдження – необхідність захисту інтересів самої особи або інших осіб.

В даному випадку варто більше конкретизувати випадки, коли захищається саме «інтерес інших осіб». На нашу думку, в цій ситуації потрібно знову відштовхуватися від, якщо можна так сказати, статусу зображеної фізичної особи. Тому варто навести кілька прикладів вільного використання зображення особи без її згоди.

Без отримання відповідної згоди можна використовувати зображення державних та громадських діячів. Проте дане використання потребує специфічних умов. Вищезазначена особа повинна бути зафіксована під час виконання своїх, передбачених законом, функцій і завдань. Тому слід провести лінію між приватним і публічним життям даних осіб. Розміщення або відтворення таких зображень має відповідати суспільній необхідності.

Ще одним випадком вільного використання є використання результатів фіксації будь-яких публічних заходів або коли зйомка проводилася в публічних місцях. В даному випадку не варто, також, забувати і про дотримання прав третіх осіб на честь, гідність, ділову репутацію, права на приватне життя тощо.

Також дозволено вільне використання фотографічних творів із зображенням фізичної особи з метою, коли зображення особи відтворюється в енциклопедіях, навчальних посібниках під час висвітлення певних подій, пов'язаних з цією особою. Варто зазначити, що даний виняток має свої особливості. Тут наявна конкуренція просвітницької і комерційної мети. Дане явище пояснюється тим, що видавець від продажу друкованої продукції отримує прибуток. Проте науковці, які досліджували цю проблематику вважають, що комерційна мета на відміну від просвітницької є вторинною.

Під захист інтересів інших осіб також підпадає вільне розповсюдження фотографічних творів із зображенням фізичних осіб без їх згоди під час проведення оперативно-розшукових заходів із метою розшуку фізичних осіб, які зникли або підозрюються у вчиненні злочину або розшукуються як свідки.

Аналізуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що інтерес фізичної особи охороняється законом на двох стадіях. Перша стадія-стадія створення художніх творів і стосується вона виключно фотографій та інших творів «механічного» способу створення. Друга стадія стосується поширення художніх творів-як фотографій, так і інших творів.

Також було здійснено розмежування між творами створеними механічним і художнім способами. З цього питання отримано висновок, що для творів, виконаних художнім способом, законодавцем передбачена охорона тільки на стадії поширення твору.

В даній роботі зроблено висновок, що публічне поширення фотографічних творів із зображенням фізичних осіб завжди повинне відбуватися за згодою зображеної фізичної особи. Були наведені деякі законодавчі вимоги щодо письмової форми такої згоди. Проте були згадані і випадки, коли згода фізичної особи не є обов'язковою взагалі.

Гуц Н. Б.

*аспірантка кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету
імені Івана Франка*

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА КОЛЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРАВОМ СЛІДУВАННЯ

Неузгодженість правового регулювання права слідування в Україні, відсутність його практичної реалізації та необхідність забезпечення виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, зумовлюють необхідність дослідження питання правової природи та управління правом слідування.

На міжнародній арені право слідування було вперше закріплено в ст. 14ter Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризький Акт від 24.07.1971 р.) (надалі – Бернська конвенція), згідно з якою щодо оригіналів творів мистецтва і оригіналів рукописів письменників і композиторів автор, а після його смерті особи або установи, уповноважені національним законодавством, користуються невідчужуваним правом часткової участі в кожному продажу твору, що йде за першим його відступленням, здійсненим автором твору [1].

Згодом, у зв'язку із значними відмінностями у застосуванні права слідування державами-членами ЄС, що мали негативний вплив на належне функціонування внутрішнього ринку у сфері творів мистецтва, була прийнята Директива 2001/84/ЄС Європейського парламенту і Ради від 27.09.2001 р. про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва (надалі – Директива). Відповідно до ст.1 Директиви це право визначається як невідчужуване право автора оригінального художнього твору, від якого не можна відмовитися (навіть заздальгідь), на отримання роялті від ціни продажу, одержаної за будь-який перепродаж твору, здійснений після першого відчуження твору автором [2].

Відповідно до ст. 27 Закону України «Про авторське право і суміжні права» автор твору образотворчого мистецтва, а у разі його смерті – спадкоємці впродовж встановленого статтею 28 цього Закону строку користуються щодо проданих автором оригіналів творів образотворчого мистецтва невідчужуваним правом на одержання п'яти відсотків від ціни кожного наступного продажу твору через аукціон, галерею, салон, крамницю тощо, що йде за першим його продажем, здійсненим автором твору [3]. Цивільний Кодекс України (надалі – ЦК України) не містить поняття «права слідування», але його зміст викладений у ст. 448 під назвою «Право автора на частку від суми продажу оригіналу твору» [4]. Дія права слідування обмежена строком дії майнових авторських прав на твір.

Особливістю права слідування є специфічний об'єкт авторського права щодо якого воно виникає. Тут існує неузгодженість як в національному законодавстві, так і в міжнародно-правових актах. В Бернській конвенції йдеться про оригінали творів мистецтва і оригінали рукописів письменників й композиторів, в ЦК України – про оригінали художнього твору та оригінали рукопису літературного твору. Визначення понять «твори мистецтва» чи «художні твори» в самих актах відсутні. В Законі України «Про авторське право і суміжні права» право слідування виникає щодо оригіналів творів образотворчого мистецтва до яких належать скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього (у тому числі сценічного) дизайну тощо.

Відповідно до Директиви право слідування поширюється на оригінальні твори мистецтва, якими є твори графічного чи пластичного мистецтва, такі як малюнки, колажі, картини, рисунки, гравюри, естампи, літографії, скульптури, гобелени, твори з кераміки та скла і фотографії, за умови, що їх створив сам митець або що вони є копіями, які вважаються оригінальними творами мистецтва. Копіями, які вважаються оригінальними творами мистецтва є копії творів мистецтва, виготовлені в обмеженій кількості самим митцем або під його керівництвом. Такі копії митець зазвичай нумерує, підписує чи іншим чином встановлює своє авторство. Окремо уточнено, що зумовлена Директивою гармонізація не застосовується до оригінальних рукописів письменників та композиторів.

Країни-члени ЄС впроваджують ці норми в національне законодавство, вносячи корективи щодо розуміння поняття «оригінальний твір мистецтва». Так, в ст. 26n Закону Швеції про авторське право на літературні і художні твори відсутня дефініція оригінального твору мистецтва, але передбачено, що право слідування не поширюється на твори архітектури, такі як будівлі.[5]

У ст. 96 Закону Чеської Республіки про авторське право перелік творів практично ідентичний тому, що зазначений в Директиві, за винятком включення до нього авторських ювелірних виробів, а також зазначення, що цей перелік не включає твори архітектури у вигляді будівель, твори прикладного мистецтва, у яких відсутні ознаки оригінального твору мистецтва, а також рукописи композиторів і письменників. [6]

Відповідно до Закону про авторське право і суміжні права Польщі право слідування діє щодо оригінальних творів мистецтва, фотографій, рукописів літературних і музичних творів [7].

Варто звернути увагу на сферу застосування права слідування, яка поширюється лише на дії перепродажу, у яких як продавці, покупці чи посередники беруть участь професійні учасники ринку творів мистецтва, такі як аукціонні дома, мистецькі галереї та, загалом, будь-які торговці творами мистецтва. При вчиненні перепродажу безпосередньо між особами, що діють як приватні особи, без залучення професійного учасника ринку творів мистецтва, таке право не виникає. Виплату винагороди автору чи його спадкоємцю здійснює продавець, тобто аукціони, галереї, салони, крамниці тощо.

Директива покладає на держав-членів обов'язок встановити мінімальну ціну продажу, починаючи з якої до продажів застосовують право слідування. Така ціна не може перевищувати 3000 євро. Роялті встановлюють за шкалою ставок від 4% до 0,25 %, яка обернено пропорційна збільшенню ціни продажу твору. В Україні розмір ставки незмінний і складає 5 %. Це відповідає положенню Директиви згідно з яким для діапазону цін продажу до 50000 євро державам дозволяється застосовувати ставку 5 %.

Імплементуючи такі норми Директиви, безперечно необхідно враховувати особливості функціонування та ціни на українському арт-ринку. В проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав» від 01.02.2018 р. № 7539 запропоновано закріпити положення, згідно з яким відра-

хування автору твору мистецтва сплачуються, якщо ціна продажу твору мистецтва без врахування податків перевищує 2 розміри мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому відбувається продаж твору мистецтва [8]. В законі Німеччини про авторське право і суміжні права визначено, що ціна продажу твору мистецтва повинна перевищувати 400 євро [9].

Важливим питанням є спосіб управління правом слідування, адже проголошення права без забезпечення ефективного механізму його реалізації не принесе авторам жодної користі. Згідно з ст. 45 Закону України «Про авторське право і суміжні права» суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть управляти своїми правами: особисто; через свого повіреного; через організацію колективного управління.

Автори творів образотворчого мистецтва, особисто управляючи своїми майновими правами, укладають ліцензійні договори, договори про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, договори про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності та ін. Однак вони не завжди можуть самотійно відстежувати використання власних творів, вести переговори про виплату винагороди за таке використання та збирати її. Для цього функціонують організації колективного управління (надалі – ОКУ), правові засади діяльності яких визначаються Законом України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15.05.2018 р № 2415-VIII (надалі – Закон України «Про ефективне управління...») [10].

Згідно з цим Законом колективне управління – це діяльність зі збору, розподілу та виплати правовласникам доходу від прав, що здійснюється в інтересах більше ніж одного правовласника на умовах та з дотриманням принципів, передбачених цим Законом. Правовласник – суб'єкт авторського права або суміжного права чи інша особа, крім організації колективного управління, яка на підставі договору з суб'єктом авторського

права і (або) суміжних прав чи згідно із законом має право на отримання частки доходу від прав. Тому правовласником щодо права слідування є автор твору образотворчого мистецтва або його спадкоємці. ОКУ – це громадське об'єднання зі статусом юридичної особи, яке не має на меті отримання прибутку, засноване виключно правовласниками суміжних прав, діяльність якого спрямована на колективне управління майновими правами на об'єкти авторського права і (або) суміжних прав.

Закон України «Про ефективне управління...» розмежовує 3 види колективного управління, а саме: добровільне, розширене, обов'язкове. Відповідно до абз. 1 ч. 6 ст. 12 обов'язкове колективне управління поширюється на всю територію України та здійснюється щодо майнових прав усіх правовласників за відповідною категорією у сферах, щодо яких акредитовано організацію, у тому числі тих, що не укладали договір про управління об'єктами авторського права і (або) суміжних прав з акредитованою організацією, незалежно від обраного такими правовласниками способу управління належними їм правами. Обов'язкове колективне управління не передбачає вилучення правовласником, повністю або частково, належних йому майнових прав з управління акредитованою організацією.

Обов'язкове колективне управління здійснюється у визначених законодавцем сферах, перелік яких є вичерпним, зокрема у сфері права слідування щодо творів образотворчого мистецтва.

Отже, повноваження управляти майновими правами правовласників, а в нашому випадку це – автори твору образотворчого мистецтва та їх спадкоємці, виникає на підставі прямої вказівки закону і управління такими правами можливе лише через ОКУ. Частина 2 ст. 27 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачає можливість здійснення збору і виплати винагороди, одержаної в результаті використання права слідування, особисто автором, через його повіреного або через організації колективного управління. Оскільки це суперечить Закону України «Про ефективне управління...», вважаємо за

потрібне внести до ч. 2 ст. 27. зміни, визначивши обов'язкове колективне управління як єдиний ефективний спосіб управління правом слідування.

Директива залишила на розсуд держав-членів передбачення обов'язкового чи необов'язкового колективного управління роялті. Серед країн, які запровадили обов'язкове колективне управління правом слідування є Данія, Естонія, Німеччина, Словаччина, Фінляндія, Чеська Республіка, Швеція та ін.

В ст. 14ter Бернської конвенції зазначено, що автор, а після його смерті особи або установи, уповноважені національним законодавством, користуються невідчужуваним правом часткової участі в кожному продажу твору, що йде за першим його відступленням, здійсненим автором твору. Зважаючи на концепції обов'язкового колективного управління та права слідування, можна припустити, що у разі смерті автора та відсутності спадкоємців, ОКУ, діючи як установи, уповноважені національним законодавством, зможуть продовжувати здійснювати управління правом слідування протягом строку дії майнового права на твір. Такі доходи могли б за аналогією до доходів неідентифікованих авторів визнаватися незапитуваними коштами і спрямовуватися на розвиток української культури.

Закон України «Про ефективне управління» передбачає припинення свідоцтв ОКУ, отриманих до набрання чинності цим законом, і визначає процедуру реєстрації та акредитації нових ОКУ. Станом на 25.04.2019 р., згідно з даними на офіційному веб-сайті Мінекономрозвитку, в Україні зареєстровано 8 ОКУ. Також оголошено про початок відкритого конкурсу в межах якого буде визначено акредитовану організацію на здійснення обов'язкового колективного управління в сфері права слідування щодо творів образотворчого мистецтва.

Для здійснення збору і розподілу винагороди ОКУ необхідно володіти інформацією про правовласників, про твори образотворчого мистецтва, майновими правами щодо яких управляє організація, про здійснення продажу твору. Відповідно до ст. 12 Закону України «Про ефективне управління...» ОКУ від

свого імені та в інтересах правовласників забезпечують ведення реєстру правовласників, реєстру об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, майновими правами щодо яких управляє організація; здійснюють моніторинг правомірності використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав згідно зі сферами управління правами, щодо яких зареєстровано організацію, та щодо об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, майнові права на які передані їй в управління.

В проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав» пропонується зобов'язати продавців твору мистецтва повідомляти ОКУ про продаж твору у місячний строк з дати такого продажу і надавати відомості, які необхідні для збирання і розподілу винагороди [8]. Така норма, з одного боку, спрощує доступ ОКУ до потрібної їй інформації, а з іншого – є покладенням додаткового тягаря на продавця та не відповідає міжнародній практиці.

В Директиві зазначено, що держави-члени повинні передбачити, що протягом трирічного строку після перепродажу, особи, які мають право на отримання роялті, можуть вимагати від будь-якого професійного учасника ринку творів мистецтва надати будь-яку інформацію, яка може бути необхідною для забезпечення виплати роялті у зв'язку з перепродажем. Держави-члени, які передбачають колективне управління правом слідування, можуть також передбачити, що лише організації, відповідальні за таке колективне управління, будуть мати право на отримання вказаної інформації. Ці положення закріплені, зокрема, в законодавстві Німеччини, де, крім того, передбачено, що за наявності обґрунтованих сумнівів щодо точності або повноти наданої інформації, ОКУ може вимагати надати їй, бухгалтеру чи аудитору, призначених продавцем, бухгалтерські книги або інші документи для перевірки зазначеної інформації [9].

Безумовно позитивним фактором буде запровадження електронної системи адміністрування. Відповідно до Закону Укра-

їни «Про ефективне управління...» це інформаційно-телекомунікаційна система, що зв'язує за допомогою мережі Інтернет ОКУ з правовласниками й користувачами та забезпечує автоматизоване ведення обліку об'єктів майнових прав, включаючи їх декларування правовласниками, обліку надходжень, розподілу та виплати доходів від прав організацією колективного управління. Функціонування такої системи могло б забезпечити можливість безпосереднього повідомлення професійними учасниками ринку творів мистецтва організаціям колективного управління про випадки перепродажів оригіналів творів образотворчого мистецтва.

Вважаємо, що усунення колізій між положеннями ЦК України, Закону України «Про авторське право і суміжні права», Закону України «Про ефективне управління...», подальша імплементація норм Директиви та практична реалізація запровадженого обов'язкового колективного управління у сфері права слідування щодо творів образотворчого мистецтва забезпечить розвиток арт-ринку України та захист майнових прав та інтересів авторів.

Список використаних джерел:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький акт від 24.07.1971, змінений 02.10.1979 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
2. Про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва [Електронний ресурс]: Директива 2001/84/ЄС Європейського парламенту і Ради від 27.09.2001 – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-01
3. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс]: Закон України від 23.12.1993 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
4. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 16.01.2003 р. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960:729) (as amended up to Act (2018:1099)) [Electronic resource] /WIPO/ Mode of access: <https://wipolex.wipo.int/en/text/495845> Date of appeal: 02.05.2019

6. Consolidated version of Act No. 121/2000 Coll., on Copyright and Rights Related to Copyright and on Amendment to Certain Acts (the Copyright Act), as amended by Act No. 81/2005 Coll., Act No. 61/2006 Coll. and Act No. 216/2006 Coll. [Electronic resource] /WIPO/ Mode of access: <https://wipolex.wipo.int/en/text/137175>

7. Act No. 83 of February 4, 1994, on Copyright and Neighboring Rights (as amended up to October 21, 2010) [Electronic resource] /WIPO/ Mode of access: [/https://wipolex.wipo.int/en/text/129377](https://wipolex.wipo.int/en/text/129377) Date of appeal: 02.05.2019

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав [Електронний ресурс]: проект Закону України від 01.02.2018 р. № 7539 – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63399

9. Act on Copyright and Related Rights (Copyright Act, as amended up to Act of September 1, 2017) [Electronic resource] /WIPO/ Mode of access: <https://wipolex.wipo.int/en/text/474263> Date of appeal: 02.05.2019

10. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав [Електронний ресурс]: Закон України від 15.05.2018 р. № 2415-VIII – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>.

Гуцу С.Ф.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права
Національного аерокосмічного університету
ім. М.Є.Жуковського «Харківський авіаційний інститут»*

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Унікальність глобальної мережі Інтернет полягає в тому, що вона має універсальний характер і значення щодо реалізації багатьох прав та свобод людини. Інтернет надає користувачам унікальні можливості обміну ідеями по всьому світу і сприяє вільному потоку інформації. В сучасних інформаційних суспільствах вільний Інтернет відіграє важливу роль в реалізації фундаментального права на свободу вираження поглядів, а також його похідної - права на свободу ЗМІ [1]. На сьогодні доступ до Інтернету, а також використання всіх наданих їм послуг розглядається багатьма країнами в якості базових прав людини. В

літературі лунають думки що в контексті розвитку інформаційних та телекомунікаційних технологій, освіти, лікування, загалом швидкостей в найрізноманітніших сферах суспільного життя історію вже можна розділяти на періоди «до» та «після» Інтернету.

Звичайно, окрім позитивних моментів розвиток всесвітньої інформаційно-комунікаційної технології мав наслідком і появу великої кількості загроз та викликів для держави і суспільства: від кіберзлочинності у всіх можливих проявах і втручання у роботу об'єктів критичної інфраструктури до захисту персональних даних і зловживань у сфері свободи слова та поширення інформації. Необхідність регулювання мережі Інтернет з боку держави і міжнародної спільноти визвало активну дискусію що й досі не припиняється.

Так, у Звіті ОБСЄ «Свобода вираження поглядів в Інтернеті» зазначено, що: «Держави грають важливу роль в регулюванні контенту в Інтернеті, коли мова йде про захист дітей, боротьбу з расизмом, закликами до ненависті і кіберзлочинністю. Питання в цих випадках полягає не в тому, чи повинні держави регулювати Інтернет, а в тому, яким чином, в якому ступені і що саме в контенті має регулюватися. Чи є державне регулювання ефективним? Якщо немає, то чи існують інші, більш ефективні методи, що не обмежують свободу слова?» [2].

Марк Цукерберг вважає, що *«Уряди та регулятори мають відігравати активнішу роль у регулюванні Інтернету. Оновивши правила регулювання Інтернету, ми можемо зберегти свободу людей для вираження себе і свободу для підприємців створювати нове – одночасно захищаючи суспільство від ширшої шкоди»*. На думку Цукерберга, в умовах використання безлічі сервісів обміну даних потрібен більш стандартизований підхід щодо шкідливого контенту, він пропонує нове регулювання у чотирьох сферах:

- шкідливий контент;
- вплив на вибори через соцмережі;
- конфіденційність;

➤ мобільність даних. [3]

В Україні питання регулювання Інтернету також стає досить гостро. Одним з найбільш складних і водночас актуальних питань є проблема розробки та впровадження ефективних механізмів протидії пропаганді, інформаційним атакам країни - агресора, кібератакам та іншим зловживанням у сфері Інтернет. Події 2014-го року засвідчили, що одним з основних інструментів ведення «гібридної війни» проти України є саме маніпуляції з інформацією.

Вважаю, що передвиборча президентська гонка 2019 року тільки підтверджує цю тезу. У розпал передвиборчої кампанії в СБУ заявили, що попередили кібератаку на комп'ютерне обладнання, яке забезпечує роботу сайту Центрвиборчкому. Основна мета атаки – блокувати доступ до інформації про підготовку до президентських виборів. «Атаку було проведено за технологією «http flood», через генерацію постійних запитів, які ускладнювали роботу інформаційної системи та блокували можливість доступу звичайних користувачів», — пояснювали в СБУ.

Для цієї кібератаки хакери використовували розгалужену мережу сайтів на базі неоновленої версії системи «WordPress». Це дозволило зловмисникам «без відома власників використати їх для генерації об'ємних запитів». За словами глави МЗС Павла Клімкіна постійні атаки на комп'ютерні мережі ЦВК та міністерства відбувалися кожні 40 секунд. [4]

За офіційними даними Департаменту кіберполіції у 2018 році їх працівники були залучені до розслідування 6 тисяч злочинів, вчинених у сфері використання високих інформаційних технологій. З них 1139 злочинів у сфері протиправного контенту, 2688 - у сфері кібербезпеки. [5].

Спроби влади впродовж 2014-2018 років вирішити проблематику інформаційних і кібератак призвели до появи низки законопроектів які спрямовані на блокування Інтернет-сайтів та фільтрування інформації в Інтернеті. За ними, певні органи влади можуть отримати необмежені повноваження по контролю за поширенням інформації в мережі і забороні функціону-

вання тих чи інших веб-ресурсів. Наслідки таких дій не принесли очікувані урядом результати, а тільки посилювали опір користувачів та знизили рейтинг країни у Звіті **Freedom on the Net 2018** до 45 балів. Це означає, що за останні сім років країна погіршила свої показники з вільної до «частково вільної» у сфері свободи Інтернету. «Україна прагнула захистити свободу інтернету на тлі конфлікту з підтримуваними Росією сепаратистами і інформаційної війни з Кремлем... У 2017 році президент Петро Порошенко з міркувань безпеки заблокував [своїм рішенням] кілька поширених російських інтернет-платформ; водночас деякі користувачі соціальних медіа постали перед судом за ненасильницькі висловлювання, які були оцінені як «заклики до екстремізму і сепаратизму».

Населення окупованих територій мало проблеми з доступом до інтернету, а журналісти зазнавали технічних атак через інтернет і фізичного насильства з обох сторін конфлікту», – йдеться у звіті «Свобода в інтернеті-2018».

Українські експерти пов'язують це з постійними прагненнями українських силових структур «контролювати та заборонити» свободу висловлювань в інтернеті, незважаючи на українське законодавство, а також із позасудовим блокуванням інтернет-ресурсів в Україні відповідними рішеннями різних органів влади». [6]

Головною особливістю сфери регулювання Інтернету в Україні є відсутність системного підходу держави до питання доступу до мережі Інтернет, її використання і обмеження (блокування і фільтрація). Норми, що стосуються регулювання Інтернету, можна знайти у загальних законах.

Наприклад, Закон України «Про доступ до публічної інформації» описує засади опублікування і поширення певних категорій інформації в мережі Інтернет розпорядниками інформації, права на активний і пасивний доступ користувачів до інформації тощо.

Закон України «Про інформацію» від 13.01.2011 р. встановлює тільки загальні правила і гарантії у сфері інформаційних правовідносин.

У Законі України «Про авторське право і суміжні права» вперше, на рівні національного законодавства визначено терміни «веб-сайт», «веб-сторінка», «власник веб-сайту», «гіперпосилання», «електронна (цифрова) інформація», «камкординг», «кардшейрінг», «обліковий запис», «постачальник послуг хостингу».

У новій статті 52-1 закону передбачено можливість позасудового блокування веб-сайтів у випадках порушення авторських прав і відсутності належного реагування власника веб-сайту на претензію щодо такого порушення. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» визначає обмеження щодо поширення інформації, що можуть бути застосованими й до Інтернету.

Питання регулювання Інтернету зачіпає низка указів Президента України. Указ Президента України від 26 травня 2015 року №287 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»; Указ Президента №96/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України»; Указ Президента України №47/2017 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України». Спеціальні законодавчі акти у сфері Інтернет – це Закон України «Про телекомунікації», Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» та Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)».

На думку юристів, громадянське суспільство повинно здійснювати всебічний контроль за діяльністю органів влади з метою недопущення впровадження заборон і порушень міжнарод-

дних стандартів у сфері Інтернет-врядування. Механізмом такого контролю є постійний моніторинг законодавчих ініціатив і діяльності органів влади.

Одним з прикладів такого громадського контролю можна привести діяльність громадського об'єднання «Інтерньюз-Україна», яке у квітні 2019 року у партнерстві з Українською фундацією безпекових студій (УФБС) розпочинає проект під назвою *“Зелена книга з управління інтернетом та інформаційної політики в Україні як інструмент адвокатури в процесі вироблення рішень”*. Проект має на меті покращити якість розробки нових законодавчих ініціатив в Україні у тематиках інтернету та інформаційного простору. «Питання балансу свободи та безпеки постали перед нами з новою гостротою у віртуальному світі. Створивши безпрецедентні умови для вільного обміну думками, інтернет одночасно став місцем, де постали значні загрози демократії та існуванню держави. Одне із завдань проекту – сприяти формуванню спільного бачення таких загроз та можливої законодавчої відповіді на них, виходячи з примату прав людини», – вказує Юлія Каздобіна, співзасновниця УФБС [7].

Висновки. Події останніх років свідчать, що нормотворчість, як національних так і міжнародних рівнів «не встигає» за розвитком інформаційних технологій. В той час поки обговорюються і виписуються норми/правила/стандарти для існуючих відносин, з'являються нові питання і проблеми, пов'язані з глобальною мережею.

В першу чергу– це вплив на виборчі процеси, фальшиві акаунти в соціальних мережах, дезінформація та захист персональних даних.

Це породжує перманентний конфлікт державних інтересів у сфері безпеки з правами людини на свободу слова, доступу до інформації та її поширення.

Завдання майбутнього законодавства та практики його застосування — досягнути справедливого балансу інтересів всіх учасників інтернет-відносин, відновити рівновагу державного і суспільного регулювання інтернет-простору.

Література:

1. Свобода Інтернета-почему это важно. Позиция Представителя по поводу свободы интернета, Вена, 11 января 2012 г. Електронний ресурс : <https://www.osce.org/ru/fom/93551>
2. Звіт ОБСЄ «Свобода вираження поглядів в Інтернеті» Електронний ресурс: <https://www.osce.org/ru/fom/89063>
3. Засновник Facebook Марк Цукерберг запропонував нові правила регулювання Інтернету. Електронний ресурс: <https://netfreedom.org.ua/zasnovnyk-facebook-mark-tsukerberg-zaproponuvav-novi-pravy-la-regulyuvannya-internetu/>
4. Хакнути вибори. Огляд кібератак напередодні виборів Президента України 2019 Електронний ресурс: <https://netfreedom.org.ua/haknuty-vybory-oglyad-kiberatak-naperedodni-vyboriv-prezydenta-ukrayiny-2019/>
5. Офіційний сайт кіберполіції України <https://cyberpolice.gov.ua/results/2018/>
6. Freedom on the Net 2018. The Rise of Digital Authoritarianism. Fake news, data collection, and the challenge to democracy. Електронний ресурс: <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2018/ukraine>
7. Чи можливо покращити законодавство в сфері Інтернету та інформпростору? – новий адвокаційний проект від ГО “Інтерньюз-Україна” Електронний ресурс: <https://netfreedom.org.ua/chy-mozhlyvo-pokrashhyty-zakonodavstvo-v-sferi-internetu-ta-informprostoru-novyj-advokatsijnyj-proekt-vid-go-internyuz-ukrayina/>

Демчук А.М.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки

Райниш Н.Р.

магістр, юридичний факультет Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНОГО РЕГЛАМЕНТУ ПРО ЗАХИСТ ДАНИХ

Вступ. ХХІ століття ознаменувалося стрімким розвитком інформаційних технологій, які стають невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Такий технологічний прогрес створює широке коло потреб та можливостей для збору і обробки персональних даних, а самі персональні дані все частіше використовуються в найрізноманітніших сферах. Проте, на жаль, дуже часто вони можуть стати інструментом порушення прав та свобод людини, зокрема права на приватність. Саме тому вдосконалення системи захисту персональних даних і запровадження нових способів такого захисту є одним із найбільш актуальних завдань, які стоять перед суспільством на сучасному етапі.

Важливим кроком для успішного функціонування систем захисту персональних даних є також уніфікація та гармонізація національного законодавства у цій сфері із законодавством Європейського Союзу. Все це повинно розглядатися не лише окремо як обов'язок держави і предмет державно-правового регулювання, але і в поєднанні зі захистом прав та свобод людини, в тому числі захистом права на повагу до приватного життя.

Дослідженням захисту персональних даних займалися А. Баранов, В. Брижко, Ю. Базанов М.В. Бем, І.М. Городинський, Г. Саттон, О.М. Родіоненко, О.Г. Рогова, С.С. Єсімов, В.О. Волосецький, В.М. Брижко, К.С. Мельник, О.Г. Рогова⁸, Т. Обу-

ховська, О. Мервінський, М. Кравчук, Ж.В. Удовенко, В.В. Оніщенко та інші науковці.

Виклад основного матеріалу. Створення дієвої системи захисту персональних даних є одним із міжнародних зобов'язань України перед Європейським Союзом. Проте, якщо ще до недавнього часу національне законодавство у цій сфері було наближене до європейського, то від 25 травня 2018 року відбулись комплексні зміни в законодавстві Європейського Союзу. Ці зміни пов'язані насамперед із введенням в дію Загального регламенту про захист даних¹ (далі - GDPR) [2]. Цей регламент став найважливішою зміною, яка відбулася у сфері захисту персональних даних за останні 20 років. GDPR покликаний насамперед надати громадянам та резидентам ЄС контроль за їхніми персональними даними та спростити регуляторне середовище для міжнародного бізнесу шляхом уніфікації регулювання в межах ЄС.

Оскільки даний документ є «регламентом», то відповідно до ст.288 Договору про функціонування Європейського союзу, він є обов'язковим для імплементації та застосування в законодавство усіх країн-членів ЄС в незмінному вигляді[1]. До прийняття цього регламенту правові межі для захисту персональних даних у Європі встановлювала директива - документ, який не був обов'язковим для усіх, а радше встановлював орієнтири, які держави-члени мали відобразити у своєму законодавстві тими методами і актами, якими вони самі вважали за потрібне це зробити.

Не зважаючи на те, що Україна не є державою-членом Європейського Союзу, даний Регламент в певних випадках поширюється і на суб'єктів за межами ЄС. По-перше, Регламент GDPR стосується українських компаній, які мають постійну присутність в ЄС, наприклад, через філії, представництва. Будь-яка передача персональних даних резидентів ЄС відокремленим підрозділом в материнську українську компанію і подальша обробка останньою персональних даних повинна здійс-

¹ Переклад англ. General Data Protection Regulation

нюватися в порядку, передбаченому Регламентом. Обробка персональних даних фізичних осіб-резидентів ЄС в ході виконання договорів про співпрацю, господарських та інших договорів, укладених українською компанією з контрагентами ЄС, в більшості випадків теж підлягатиме регулюванню Регламентом. Вимоги GDPR поширюються також на таких українських суб'єктів господарювання, як на компанії, які не засновані в ЄС, але здійснюють обробку персональних даних суб'єктів, які знаходяться в Європейському Союзі, якщо їхня діяльність пов'язана з продажем товарів чи надання послуг таким суб'єктам, незалежно від того, чи вимагається від суб'єкта оплата за товари чи послуги[5].

Національне законодавство в сфері захисту персональних даних не відповідає вимогам GDPR як у частині визначення та розуміння основних термінів, так і в частині процедури здійснення захисту таких даних. Зокрема відповідно до Закону України «Про захист персональних даних», який є основним нормативно-правовим актом у сфері захисту персональних даних в Україні, «персональні дані» - відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована[3]. Регламент GDPR наводить ширше визначення персональних даних особи. Зокрема, до таких даних належать: ім'я, ідентифікаційний номер, дані про місцезнаходження (інтернет-ідентифікатори, надані пристрою чи додатку; IP-адреси, cookies або інші ідентифікатори пристроїв; ідентифікатори, за місцезнаходженням яких може бути ідентифікована конкретна особа), а також один чи більше чинників, які характеризують фізичну, фізіологічну, генетичну, психічну, економічну, культурну або соціальну ідентичність цієї фізичної особи.

GDPR розповсюджується на «контролерів» та «обробників». Перші – це особи, які вирішують, як і коли збирати персональні дані. Другі – особи, які діють на виконання вказівок контролера. Контролером, наприклад, є банк, який збирає персональні дані своїх клієнтів, коли вони відкривають рахунки, тоді

як обробляти ці дані (тобто зберігати, оцифровувати тощо) може інша організація – обробник[6].

Відповідно до GDPR обробка персональних даних здійснюється з урахуванням основних принципів обробки даних, до яких належать:

1) *Законність, справедливість та прозорість.* Персональні дані повинні оброблятися законно, справедливо та прозоро. Будь-яку інформацію про мету, методи та обсяги обробки персональних даних маєтись викладати максимально доступно та просто.

2) *Обмеження застосування.* Персональні дані повинні збиратися та використовуватись виключно з метою, що була заявлена компанією (або онлайн-сервісом).

3) *Мінімізація даних.* Забороняється збирати особисті дані в більшому обсязі, ніж той, що потрібен для досягнення мети обробки.

4) *Точність.* Особисті дані, які являються неточними, повинні бути видалені або виправлені (за вимогою користувача).

5) *Обмеження зберігання.* Особисті дані повинні зберігатися у формі, яка дозволяє ідентифікувати суб'єкти даних на строк не більше, ніж це необхідно для досягнення мети обробки.

6) *Цілісність та конфіденційність.* При обробці даних користувачів компанія зобов'язана забезпечити захист персональних даних від несанкціонованої або незаконної обробки, знищення та пошкодження[2].

Для кращого розуміння правил GDPR варто проаналізувати вимоги, які є на меті запровадження цих правил. Із запровадженням даного Регламенту очікується, що організації зможуть контролювати свої дані, щоб забезпечити доступ до них та обробку їх авторизованими користувачами лише за необхідності. Відповідно до вимог GDPR організації повинні: 1) передавати дані тільки авторизованим особам; 2) забезпечити точність та

цілісність даних; 3) мінімізувати розкриття особистості суб'єкта; 4) застосовувати заходи із забезпечення даних.

Гарантованою є також конфіденційність. Обов'язки із захисту інформації регулюються статтями 6, 25, 28 та 32 GDPR[2]. Існує також механізм контролю за даними, навіть після того, як вони вже зібрані. У статтях 17 та 28 передбачено «Право на видалення»: GDPR вимагає від організацій повністю видалити дані з усіх сховищ в разі, якщо:

- користувач відкликає свої дані;
- партнерська організація вимагає видалення персональних даних своїх користувачів, що були наданні для обробки;
- термін дії угоди про використання персональних даних скінчився;

Відповідно до ст. 2, 24 та 28 GDPR [2] організації самостійно повинні оцінити ризики, що пов'язані з конфіденційністю та безпекою даних, а також демонструвати, що вони вживають всіх відповідних заходів з урахуванням зроблених ними висновків. Також у GDPR зазначається про витік даних. Ст. 33 та 34 передбачено, що у випадку загрози правам та конфіденційності суб'єкта даних, організація повинна повідомити про це клієнта, а також наглядовий орган клієнта. Організації зобов'язані: 1) повідомити свій наглядовий орган протягом 72 годин; 2) описати наслідки порушення безпеки даних; 3) повідомити про порушення безпосередньо суб'єктів даних.

Висновки. Таким чином можна зробити висновок, що Загальний регламент про захист даних має важливе значення не лише для держав-членів ЄС, а також і для інших країн, оскільки відповідно до ст. 3 GDPR - регламент має екстериторіальну дію, тобто обов'язково поширюється також на компанії поза ЄС, які отримують інформацію з джерела походження країн-учасниць ЄС. Крім цього, захист персональних даних не пов'язаний із громадянством ЄС, тому стосується будь-яких суб'єктів, які на момент обробки даних знаходяться на території Євросоюзу. Нововведення особливо торкнуться українських компаній, які мають постійні представництва в Європі, при пе-

редачі даних клієнтів, співробітників або партнерів до материнської компанії та подальшої їх обробки. Також це стосується вітчизняних компаній, контрагентами яких є компанії-резиденти в ЄС або фізичні особи, якщо їм реалізуються товари/надаються послуги в мережі Інтернет (якщо передбачена оплата в євро, опис товарів на європейських мовах). Невиконання нових законодавчих положень Європейського співтовариства загрожує не тільки санкціями, але і дійсно значною втратою потенціальних та уже існуючих клієнтів та партнерів. Більш того, проведений нами аналіз, підтверджує думку, що зовсім скоро вимоги Регламенту стануть новим глобальним світовим стандартом.

Література:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06
2. РЕГЛАМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16
3. Про захист персональних даних: Закон України в редакції від 30.01.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
4. Бем М.В., Городинський І.М., Саттон Г., Родіоненко О.М. Захист персональних даних: Правове регулювання та практичні аспекти: науково-практичний посібник. К.: К.І.С., 2015. 220 с. URL: <http://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/449/Protection%20of%20personal%20data.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
5. GDPR: сутність, принципи, відповідальність за новими правилами обігу персональних даних у ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrainepravo.com/scientifichthought/legal_analyst/gdprsutnistpryntsypnyvidpovidalnist-za-novymy-pravylamy-obigu-personalnykh-danykh-u-yes/
6. Катерина Тищенко/ GDPR – нові виклики для обробників персональних даних в Україні// Юридична газета online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/gdpr--novi-vikliki-dlya-obrobnikov-personalnih-danih-v-ukrayini.html>

Довгань Г.В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної
власності, інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

АВТОРСЬКІ ПРАВА: УКРАЇНСЬКА ПРАВОВА ДОКТРИНА (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Цілісна історія права інтелектуальної власності і законодавства про інтелектуальну власність в Україні залишається поза увагою вітчизняних дослідників. Проте, важливим є вивчення наукової спадщини українських науковців, зокрема тих, які працювали над питаннями права інтелектуальної власності в конкретні історичні періоди розвитку права України.

Розглянемо погляди українських вчених щодо природи авторських прав, викладені ними у цивільно-правових дослідженнях наприкінці ХІХ – поч. ХХ ст.

Аналізуючи пандектну систему цивільного права, Є.В. Васьковський у праці “Учебник гражданского права” (1894 р.), наголошував на тому, що у ній немає місця авторським правам. Тому, взявши за основу зміст прав, він запропонував ввести до системи цивільних прав виключні права (авторські, привілеї на винаходи).

На його думку, вони полягають у виключній можливості здійснення певного роду дій, при цьому усі треті особи зобов’язані від них утримуватися. За своїм обсягом (здійснення дій) вони схожі з зобов’язальними правами, а за обсягом захисту (проти всіх і кожного) з речовими. Тому, виключні права у його системі розташовані між речовими і зобов’язальними [1, с. 336-339].

Ректор університету св. Володимира у Києві К.А. Мітюков зазначав, що предметом власності може бути лише певна, окрема річ (*res corporalis*). Оскільки з поняттям власності тісно пов’язане фактичне володіння предметом, то предмети немате-

ріальні не можуть бути предметом власності. Саме тому римське право не знало власності на твори розуму [1, с. 92].

Академік Всеукраїнської Академії Наук О.М. Гуляєв писав, що правам на результати творчої діяльності властиві риси, які характеризують право власності, за винятком “вічності і спадковості” здійснення. Тому законодавець і поширював на ці явища поняття “власність”, хоча реально існуючої речі немає, а наявна можливість здійснювати свій інтерес з заборонаю усім іншим вчиняти дії, які би цьому інтересу суперечили [1, с. 288].

П.П. Цитович виділяв такі ознаки авторських прав: 1) не мають предмету; 2) їх зміст полягає у можливості автором заборони використання твору; 3) мають одну спільну рису з речовими правами - є абсолютними, а відрізняються від них строковістю [1, с. 525].

Й.О. Покровський підкреслював, що початок ХХ ст. характеризується подальшим визнанням у науці цивільного права особистості, її духовних інтересів: нову основу отримує охорона права особистості, отримує визнання право на індивідуальність, право на захист конкретних особливостей людини як особистості, посилюється охорона нематеріальних інтересів [2, с. 308].

Він зазначав, що характерною ознакою прогресуючого цивільного права є те, що у сучасній правосвідомості суспільство перестає бути натовпом, а сприймається як союз самодостатніх індивідів, які мають право на індивідуальність. Саме із розвитком людини як особистості він пов’язував поступ цивільного права. Й.О. Покровський не дає відповіді на питання щодо природи авторських прав, але він виділяє у них як майнову сторону, так і особисту. Саме остання, на його думку, зближує їх з правами особистості [2, с. 132-133].

Слід зазначити, що до аналізу питань авторського права долучалися не лише знані вчені. Заслуговує на увагу праця студента Імператорського Новоросійського Університету А.В. Панкевича “Объект авторского права”, опублікована у 1878 р. Він

один з перших у вітчизняному правознавстві звернувся до твору мистецтва як об'єкту права [3, с. 29-31].

Наведене вище свідчить, що українські вчені-цивілісти дотримувалися прогресивних поглядів, співзвучних з домінуючими на той час у європейській правовій думці. Вони ставили під сумнів правильність поширення на авторські права конструкції права власності, виділяли їм окреме місце у системі цивільних прав поряд з речовими, наголошували на особистому елементі, який існує поряд з майновим у цій групі прав.

Джерела:

1. Антологія української юридичної думки: в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. – К. : Видавничий Дім “Юридична книга”, 2003– .– Цивільне право / упоряд.: Я. М. Шевченко, І. Б. Усенко, Г. П. Тимченко, Т. І. Бондарук, С. Є. Морозова; відп. редактор Я. М. Шевченко. Т. 6. – 2003. – 584 с.

2. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / Покровский И. А. – [4-е изд., испр.]. – Москва. : Статут, 2003. – 351 с. – (Классика российской цивилистики).

3. Присяжнюк Ю. П. Правоведы дореволюционной России о производстве искусства как объекте права: На примере музыки: дис. ...кандидата юрид. наук : 12.00.01 / Присяжнюк Юлия Павловна. – Н. Новгород, 2002. – 147 с.

Дюкарєва-Бержаніна К.Ю.

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ВИДИ СПІВАВТОРСТВА НА ТВОРИ НАУКИ

Із аналізу норми ч. 1 ст. 13 Закону «Про авторське право і суміжні права» [1], ч. 1 ст. 436 ЦК України [2] можна зробити висновок, що у результаті співавторства може створюватися твір як одне нерозривне ціле або твір, що складається із частин, кожна з яких має самостійне значення. Якщо результатом спільної творчої праці є цілісний твір (одне нерозривне ціле), то у

такому разі йдеться про неподільне співавторство. Якщо ж твір складається з частин, кожна з яких може використовуватися самостійно, незалежно від інших частин твору, маємо приклад подільного співавторства.

У літературі доволі часто вживаються як синонімічні поняття: неподільне – нероздільне; подільне – роздільне співавторство. У змістовній відмінності ці поняття не розмежовуються, а тому вживання різних термінів – питання граматичне.

Слушною видається думка В. А. Дозорцева, В. А. Хохлова, що створення колективного твору спільною творчою працею двох або декількох осіб означає не спільний процес праці, а досягнення спільного результату внаслідок творчих зусиль співавторів. Тобто, важливим є не те, як, у якій формі над створенням твору працювали його творці, а те, що цей твір став результатом їхніх спільних зусиль [3, с. 50; 4, с. 107].

Якщо такий твір має науковий характер, то йдеться про спільну працю над твором науки. Водночас обидва суб'єкти повинні мати спеціальний статус вченого або іншого суб'єкта наукової діяльності.

В основу розмежування видів співавторства покладено такий критерій як характеристика твору та можливість його використання тільки в цілому або частинами. Цілісність твору буде визначатися первинним творчим задумом його співавторів, що спрямований на аналіз певної проблематики у різних сферах наукової діяльності. Твір науки є цілісним, не може поділятися на окремі частини без втрати первинного творчого задуму (результат неподільного співавторства).

Твір науки складається з окремих частин, що є творчим добром окремих авторів, кожна частина може використовуватися як самостійний об'єкт, але твір загалом, без окремої (окремих) частин втрачає свою цілісність, що визначалася первинним творчим задумом (результат подільного співавторства).

При створенні твору науки у співавторстві, незалежно від його виду виникають питання у двох аспектах:

- 1) використання твору науки самими авторами;
- 2) використання твору будь-якими іншими особами, окрім авторів, оскільки твір наукового характеру призначений для його використання та застосування іншими особами.

Варто зауважити, що правильна кваліфікація виду співавторства має значення насамперед для визначення режиму використання твору самими співавторами.

При неподільному співавторстві спільними творчими зусиллями створюється єдиний цілісний твір. Співавторам такого твору належить право на використання твору в цілому. Варто звернути увагу, що нормою ч. 1 ст. 436 ЦК України [2] закріплена презумпція спільності використання співавторами твору, створеного у співавторстві. Інше, тобто, роздільне використання усього твору або його частин, має передбачатися угодою між співавторами.

Відповідно до ч. 1 ст. 13 Закону «Про авторське право і суміжні права» [1], право опублікування та іншого використання твору в цілому належить всім співавторам; якщо твір, створений у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, то жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору; у разі порушення спільного авторського права кожен співавтор може доводити своє право в судовому порядку.

За таких законодавчих підходів вимагають з'ясування такі питання: якщо співавторів декілька, то чи кожен з них повинен давати згоду на опублікування та інше використання твору чи достатньо згоди лише одного з них. Прямої відповіді у ст. 13 Закону «Про авторське право і суміжні права» [1] немає.

У судовій практиці сформувалася позиція, висловлена в оглядовому листі ВГС України від 30 червня 2009 року «Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГС Украї-

ни»: сам по собі факт належності авторського права на твір, створений у співавторстві, всім співавторам (ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права») не свідчить про нікчемність правочину щодо подальшої передачі прав на твір одним із авторів іншим особам [5]. З такої позиції випливає, якщо інше не передбачено договором чи законом, дозвіл на опублікування та інше використання твору може надавати один зі співавторів.

Якщо один зі співавторів погоджується на використання твору іншими особами, а інші безпідставно відмовляють у такому використанні, хоча у ч. 1 ст. 13 Закону [1] вказано, що жоден зі співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору, то у такому разі спір має вирішуватися у судовому порядку.

Аналогічно, якщо при згоді одного зі співавторів на використання твору, інші (інший) підставно відмовляють у наданні дозволу, то спір теж підлягає вирішенню у судовому порядку. Адже у таких ситуаціях, якщо кожна зі сторін вважає свою позицію вірною (той зі співавторів, що погоджується на використання твору і інші (інший) безпідставно чи підставно відмовляють у наданні згоди), то тільки суд може встановити істину.

Для того, щоб уникнути судового розгляду спорів, несення відповідних витрат на судову процедуру, такі питання доцільно для користі самих співавторів вирішувати на договірному рівні, уклавши відповідний договір та урегулювавши свої відносини у ньому на взаємовигідних умовах.

Отже, використання твору, створеного у неподільному співавторстві, іншими особами потребує згоди хоча б одного співавтора з дотриманням авторських прав кожного відповідно до встановлених законодавчих вимог.

Треті особи зі згоди співавторів можуть використовувати твір різними способами (переробка, адаптація, сценічна обробка, переклад тощо). Можливе використання частини твору як

цитат, у програмах мовлення, уривків для публічного виконання тощо.

При будь-якому використанні твору, створеного у результаті неподільного співавторства, кожен зі співавторів має право на отримання винагороди за використання твору у рівних частках, оскільки неподільне співавторство не дає можливості виокремити частку кожного. Фактично спрацьовує презумпція рівності часток у творчому доробку кожного зі співавторів у разі створення твору у неподільному співавторстві.

Відповідно до п. 36 постанови Пленуму ВГС України від 17 жовтня 2012 року «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» [6] за наявності спору про співавторство творів, що становлять нерозривне ціле, господарським судам слід виходити, зокрема, з факту визнання співавторства на момент опублікування твору. Це може бути підтверджено зазначенням імен співавторів на примірнику твору, волевиявленням співавторів, що виражене у договорах про передання прав, у публічних заявах тощо.

При подільному співавторстві спільною творчою працею створюється твір, що складається з кількох самостійних частин (глав, розділів тощо). Кожна з таких частин може використовуватися самостійно (не як складова цілого твору, а як окремий об'єкт).

Відповідно до норми ч. 2 ст. 13 Закону «Про авторське право і суміжні права» [1] якщо твір, створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами.

За такого законодавчого підходу вагоме значення набуває зміст договору (в Законі вживається застаріле поняття «угода»), що укладається між співавторами.

Адже відсутність договору утруднює розгляд спорів між співавторами щодо використання твору. У літературі висловлені пропозиції про стимулювання авторів до укладення догово-

рів щодо використання творів у співавторстві, навіть висловлена пропозиція про внесення змін до п. 2 ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права»: «Якщо твір, створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких має самостійне значення, рекомендувати співавторам укласти угоду як про окреме використання частин твору, так і про порядок його використання як єдиного цілого.

У разі відсутності такого договору кожен зі співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд» [7, с. 347]. Навряд чи така пропозиція має сенс, адже співавтори мають право на укладення договору між собою, опираючись на принцип свободи договору.

Тому жодне спонукання, навіть з добрими намірами про інтереси співавторів, не має сенсу. Співавтори мають самостійно усвідомлювати значення договору як регулятора відносин між ними та свідомо приймати рішення про його укладення чи неукладення.

Варто враховувати припис ч. 4 ст. 13 Закону «Про авторське право і суміжні права» [1], відповідно до якого винагорода за використання твору належить співавторам у рівних частках, якщо в угоді між ними не передбачається інше.

Оскільки таке правило встановлене безвідносно до виду співавторства, то варто зробити певні зауваги щодо такого підходу. Таке правило цілком справедливе у разі створення твору у неподільному співавторстві.

Оскільки неможливо встановити частку кожного зі співавторів у створеному творі, то, відповідно, винагорода за використання твору належить їм у рівних частках. Але, якщо твір є результатом подільного співавторства, то застосування такого правила видається невірним.

Винагорода за використання твору при подільному співавторстві мала б визначатися з урахуванням творчого доробку кожного зі співавторів. Також у разі самостійного використання кожним чи окремими співавторами своєї частини твору, що має самостійне значення, розмір винагороди уже має визнача-

тися на договірних засадах між таким співавтором та особою, що використовує частину твору. Використовувана частина твору у такому разі складає уже окремий об'єкт, правовий режим якого не залежить від твору, з якого ця частина почерпнута.

Тому варто внести відповідні зміни до ч. 4 ст. 13 Закону «Про авторське право і суміжні права» та викласти її у наступній редакції: «Якщо твір, створений у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, то винагорода за використання твору належить співавторам у рівних частках, якщо інше не встановлено договором між ними». Ця норма є актуальною і для творів науки, оскільки доволі часто наукові дослідження здійснюються колективом авторів.

Якщо твір, створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких має самостійне значення, то винагорода за використання твору належить співавторам пропорційно до творчого внеску кожного, якщо інше не встановлено договором між ними.

У разі використання частини твору, яка має самостійне значення, розмір винагороди її автору визначається за домовленістю сторін.

Чинна редакція норми ч. 4 ст. 13 Закону «Про авторське право і суміжні права» [1] є додатковим стимулом економічного характеру для укладення договору між співавторами та максимального використання переваг договірного регулювання відносин між собою.

Щодо творів науки слід враховувати той факт, що у таких творах можуть описуватися методи, концепції, способи вирішення задач тощо, які не охороняються авторським правом.

Тому при використанні творів науки як його співавтори, так і треті особи мають чітко усвідомлювати, що складає предмет використання: власне твір як об'єкт охорони авторським правом чи об'єкти, що описані у творі та охороняються, наприклад, патентним правом.

У сфері наукової творчості маємо приклади створення творів як єдиних цілісних об'єктів правової охорони у результаті подільного чи неподільного співавторства. Також є випадки поєднання різних видів співавторства. Наприклад, Інтелектуальне право України – підручник за загальною редакцією професора Яворської О. С. є прикладом твору, створеного у результаті творчої праці колективу співавторів – приклад подільного співавторства.

Кожна з частин цього підручника написана окремим автором та може використовуватися самостійно. Разом з тим, вилучення будь-якої частини окремого співавтора призведе до втрати цілісності та значимості об'єкта загалом. У цьому підручнику знаходимо приклади неподільного співавторства на окремі підрозділи. Таким чином, у одному творі поєднані різні види співавторства.

Також прикладом наукового видання із роздільним співавторством можна навести класичні підручники з права інтелектуальної власності – «Право інтелектуальної власності: Академічний курс» за загальною редакцією професора Орлюк О.П. (Київ, 2007 р.). «Право інтелектуальної власності» за загальною редакцією професора О. І. Харитонової (Київ, 2016 р.). Водночас в межах цих видань маємо приклад і нероздільного співавторства на наукові твори. Так окремі підрозділи у книзі «Право інтелектуальної власності: Академічний курс» за загальною редакцією професора Орлюк О.П. написані кількома особами без визначення творчого внеску кожного з них, зокрема, Орлюк О.П. у співавторстві з Штефан О.О. - § 2-3 глави 2; Орлюк О.П. у співавторстві з Дроб'язко В. С. - глава 3 розділу I; § 9 глави 11 розділу II; Орлюк О.П. у співавторстві з Андрощуком Г. О. - глава 14.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Дозорцев В. А. Авторские дела в суде: науч.-практ. коммент. / В. А. Дозорцев. М., 1985. 176 с.
4. Хохлов В. А. Авторское право: законодательство, теория, практика / Хохлов В.А. М. : Издательский Дом «Городец». 2008. 288 с.
5. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України): Оглядний лист ВГС України від 30.06.2009. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
6. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаної із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму ВГС України № 12 від 17.10.2012. Електронний ресурс. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12.
7. Избаш О.О. Правове регулювання співавторства / О. О. Избаш // Актуальні проблеми політики. 2014. Вип. 52. С. 343-352.

Зінич Л.В.

*кандидат юридичних наук, викладач кафедри конституційного,
міжнародного та адміністративного права
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

ДЕРЖАВНІ ІНСПЕКТОРИ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Інститут Державних інспекторів з питань інтелектуальної власності запроваджений ще у 2002 році, метою його створення є здійснення нагляду за законністю використання суб'єктами господарювання об'єктів інтелектуальної власності. Проте тільки у 2018 році при Кабінеті Міністрів України розпочала роботу Рада з питань інтелектуальної власності, яка на своєму

першому засіданні обговорила можливість створення нового інституту Державних інспекторів з питань інтелектуальної власності [1]

Позитивним ефектом від діяльності оновленого інституту Державних інспекторів має стати формування дієвої системи охорони прав інтелектуальної власності, запобігання правопорушенням авторських та суміжних прав, підвищення рівня інвестицій у економіку держави. Зважаючи на це питання діяльності інституту Державних інспекторів у майбутньому є необхідним і актуальним.

У 2019 році Міністерством економічного розвитку і торгівлі України було прийнято Наказ «Про затвердження Інструкції з оформлення державними інспекторами з питань інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України матеріалів про адміністративні правопорушення» [2], яка встановлює механізм складання та подання державними інспекторами, органам уповноваженим розглядати справи про адміністративні правопорушення, протоколів та матеріалів про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 51⁻², 164⁻⁹, 164⁻¹³, 164⁻¹⁷, 164⁻¹⁸ та 186⁻⁷ Кодексом про адміністративні правопорушення.

Варто наголосити, що неналежне оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері права інтелектуальної власності негативно позначається на ефективності захисту права на об'єкти інтелектуальної власності. Зазначено, що у протоколі про адміністративне правопорушення, який складають уповноважені працівники органів внутрішніх справ, мають бути зазначені дані про потерпілого та розмір заподіяної правопорушенням матеріальної шкоди, якщо така шкода заподіяна. Разом з тим, під час виявлення порушення права на об'єкт інтелектуальної власності та складання протоколу про адміністративне правопорушення не завжди можливо встановити правовласника, чиї права порушені, та розмір завданих збитків.

Важливим є питання прав та обов'язків Державних інспекторів відповідно до Положення Державний інспектор має право:

1. Перевіряти у суб'єктів господарювання наявність дозволу на використання об'єкта інтелектуальної власності на будь-якій стадії виробництва, розповсюдження прокату чи провадження іншого виду діяльності, пов'язаної з її використанням;

2. Вимагати від суб'єктів господарювання, що використовують об'єкти права інтелектуальної власності, забезпечення надання для ознайомлення реєстраційних, фінансових та інших документів, які підтверджують право суб'єкта господарювання на використання зазначених об'єктів;

3. Проводити огляд та вилучати у суб'єктів господарювання з метою вивчення на необхідний строк, але не більш як 30 днів, об'єкти права інтелектуальної власності у разі, коли є обґрунтована підстава підозрювати вчинення порушення вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності;

4. Проводити перевірку та вилучати в разі потреби у суб'єктів господарювання на період до вирішення питання в судовому порядку носії, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, а також перевіряти порядок здійснення технологічних процесів, господарських операцій, пов'язаних з виробництвом, розповсюдженням, прокатом, зберіганням, використанням та переміщенням зазначених носіїв;

5. Перевіряти наявність контрольних марок на введених в обіг примірниках аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, серію та номер контрольних марок і відповідність назви аудіовізуального твору, фонограми, відеограми, комп'ютерної програми, бази даних, нанесеної на контрольні марки, назві відповідного примірника, а також вилучати примірники аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, на які не наклеєні контрольні марки або на які наклеєні контрольні марки, що мають серію і номер, що не відповідають даним Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок, або на які нанесено назву аудіо-

візуального твору, фонограми, відеограми, комп'ютерної програми, бази даних, що не відповідає назві відповідного примірника.

На підставі аналізу діяльності державних інспекторів щодо здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності можна зробити висновок, що перевірка проводиться за трьома основними напрямками: по-перше, перевірка наявності дозвільних документів на використання об'єктів інтелектуальної власності; по-друге, перевірка об'єктів інтелектуальної власності, носіїв, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, а також наявності контрольних марок; по-третє, перевірка порядку здійснення технологічних процесів, господарських операцій, пов'язаних із виробництвом, розповсюдженням зазначених носіїв.

Вказаний вище Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі детально регулює питання складання протоколів, оформлення матеріалів справи, а саме при викладенні обставин правопорушення у протоколі зазначаються місце та час його вчинення і виявлення, суть правопорушення, які саме протиправні дії чи бездіяльність вчинила особа, що притягається до адміністративної відповідальності, та які положення законодавства цим порушено, інформація про об'єкт права інтелектуальної власності, незаконні дії з яким стали предметом правопорушення, інші відомості, необхідні для вирішення справи.

Підводячи підсумки проведеного дослідження слід зазначити, що Державні інспектори з питань інтелектуальної власності як суб'єкти державного нагляду (контролю) за сферою інтелектуальної власності наділені досить значними контрольними повноваженнями, їх діяльність детально регулюється нормами чинного законодавства. Загалом варто зазначити, що державні інспектори на сьогодні перестають бути тільки суб'єктами, які наділені контрольними функціями і стають суб'єктами профілактики та реагування на правопорушення у сфері інтелектуальної власності.

Література:

1. Розпочала роботу рада з питань інтелектуальної власності під головуванням Степана Кубіва. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/rozpochala-robotu-rada-z-pitan-intelektualnoyi-vlasnosti-pid-golovuvannyam-stepana-kubiva>
2. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 13.02.2019 р. №217. «Про затвердження Інструкції з оформлення державними інспекторами з питань інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України матеріалів про адміністративні правопорушення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0251-19>

Іванюк Й.І.

*аспірант кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖНИМ ДОСТУПОМ ЯК ДОКАЗУ В МІЖНАРОДНОМУ СУДІ ООН (НА ПРИКЛАДІ WIKILEAKS)

Станом на сьогоднішній день інформаційна та кібернетична безпека держави є одним з пріоритетних аспектів обороноздатності країни, ведення інформаційних війн, як окремих складових збройних конфліктів, так і самостійного інструменту для впливу на суспільну думку і пропаганди. Мабуть найвідомішим глобальним прикладом актуальності цього питання є заснування в грудні 2006 року веб-ресурсу WikiLeaks за участі Джуліана Асанжа. WikiLeaks спеціалізується на аналізі та опублікуванні великих офіційних наборів даних¹, які є цензурова-

¹ [Дотепер WikiLeaks опублікувало більше 10 мільйонів документів та пов'язаних з ними аналізів щодо розвідувальної діяльності спеціалізованих агентств та підрядників держав (таких як ЦРУ, СБУ, ФСБ, ФБР, БлекВотер та інших агентств і приватних військових компаній), глобальної економіки, міжнародної політики, корпорацій, урядів, збройних конфліктів, воєн та збройних сил держав. WikiLeaks отримує таку інформацію від зацікавлених осіб, тобто, практично вся інформація, що оприлюднена на WikiLeaks є результатом витоку.]

ними матеріалами або матеріалами з обмеженим доступом, пов'язаними з війною, шпигунством і корупцією.¹

В умовах України це питання є чи не найактуальнішим через існуючу гібридну війну з Російською Федерацією в ході якої активно ведеться інформаційне протистояння, яке супроводжується витоками та оприлюдненням інформації з обмеженим доступом з обох сторін конфлікту, проте вітчизняна юридична доктрина, практично, не містить досліджень у цьому напрямку.

Так, витік таємної інформації про діяльність СБУ чи ЗСУ може стати приводом для нових позовів зі сторони РФ чи її громадян, і таке може відбуватися дзеркально. Одними з відомих прикладів міжнародних судових процесів де використовувалися непрямі докази у формі інформації про масове таємне відслідковування людей, оприлюдненої на веб-сайтах ЗМІ The Guardian і The Washington Post в результаті витоку, спровокованого Едвардом Сноуденом, є позови громадян і неурядових організацій в ЄСПЛ до Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, що стосувалися таємного відслідковування людей британськими службами безпеки МІ5 та МІ6 та наступного поширення такої інформації американським спецслужбам та спецслужбам інших країн.² Більше того, Європейський суд Справедливості та *Investigatory Powers Tribunal* у 2016-2017 роках завершили розгляд справи, яка стосувалася цього масового незаконного відслідковування, та визнав такі дії дер-

¹ [Офіційний веб-сайт WikiLeaks – Режим доступу до ресурсу: <https://wikileaks.org/What-is-WikiLeaks.html>]

² [Bowcott O. UK intelligence agencies face surveillance claims in European court [Електронний ресурс] / Owen Bowcott // The Guardian. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/world/2017/nov/07/uk-intelligence-agencies-face-surveillance-claims-in-european-court>; ECtHR. Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom - complaints about surveillance regimes [Електронний ресурс] / ECtHR // Registrar of ECtHR. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%22itemid%22:\[%22003-6187848-8026299%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%22itemid%22:[%22003-6187848-8026299%22])}; ECtHR. PRIVACY INTERNATIONAL AND OTHERS v. THE UNITED KINGDOM [Електронний ресурс] / ECtHR // Registrar of ECtHR. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-188504%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-188504%22])]

жави незаконними.¹ Як бачимо, перспектива настання правових наслідків після оприлюднення таємної інформації в результаті витоку є цілком реальною. Враховуючи обіцянку WikiLeaks опублікувати документи щодо України у великих кількостях, можна констатувати, що для нашої держави є ризики настання міжнародних судових процесів та наступного притягнення до міжнародно-правової відповідальності, проте такі ризики важко описати конструктивно через нерозуміння та незнання інформації, яка планується до оприлюднення в результаті витоків, спровокованих зацікавленими інформаторами. Такий ризик дзеркально стосується і РФ.

Метою цієї публікації є наведення аргументів в користь законності використання третіми особами (державами) інформації, отриманої в результаті незаконного витоку, для цілей обґрунтування порушення міжнародного права (відповідно до принципу міжнародного права *ex turpi*), а також, обґрунтування прийнятності для МС ООН такої інформації як непрямого доказу при доведенні порушення міжнародного права (відповідно до доктринальних джерел та судової практики МС ООН). МС ООН, як судовий орган, був обраний для цілей цієї публікації як приклад, оскільки Україна та РФ вже передали справу щодо

¹ [Travis A. UK mass digital surveillance regime ruled unlawful [Електронний ресурс] / Alan Travis // The Guardian. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/jan/30/uk-mass-digital-surveillance-regime-ruled-unlawful-appeal-ruling-snoopers-charter>; Travis A. Tribunal says EU judges should rule on legality of UK surveillance powers [Електронний ресурс] / Alan Travis // The Guardian. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/world/2017/sep/08/snoopers-charter-tribunal-eu-judges-mass-data-surveillance>; European Court of Justice. Joint cases No. C 203/15 and C 698/15 (judgment of 21 Dec 2016) [Електронний ресурс] / European Court of Justice. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=186492&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1114698>; INVESTIGATORY POWERS TRIBUNAL. Privacy International v the Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs and Others No. IPT/15/110/CH (judgment of 8 Sep 2017) [Електронний ресурс] / INVESTIGATORY POWERS TRIBUNAL. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ipt-uk.com/docs/Privacy%20International%20v%20SSFCA%20and%20Ors%20September%202017.pdf>]

АР Крим в цей суд, відтак, не виключено, що межі цієї справи можуть бути розширені в результаті витоків інформації, або ж уряди країн, за спільною заявою, відкриють нове провадження.

Про принцип ex turpi.

Так, латинський вираз *ex turpi causa non oritur actio* (надалі за текстом – “*ex turpi*”) зазвичай перекладається, як “право не може виходити з неправильного” або ж “по незаконній справі не може бути ніякого позову”.¹ Цей принцип аналогічний принципу *ex injuria jus non oritur* де міжнародне право встановлює правило, що законне право не може виникати внаслідок незаконних дій або бездіяльності.²

Схожими принципами є *commodum ex injuriis sua nemo habere debet* (зловмисник не може скористатися своїми діями) та *crimen omnia ex se nata vitiat* (власність, отримана в результаті злочину, зазнає поразки). Відповідно до наведених принципів, особа не має права отримати вигоду від законного права, яке виникло в результаті незаконних дій такої особи.³

Чи може слугувати доказом інформація, що здобута незаконним шляхом? Суб’єктами, які можуть використовувати інформацію є будь-які фізичні чи юридичні особи, держави та їх органи і агентства. Водночас, слід враховувати, що суб’єкт,

¹ [Worster W. The Effect of Leaked Information on the Rules of International law / William Thomas Worster., 2013, 28:2 Am. U. Int'l L. Rev. 443 (2013), ст. 447; судова практика: див. International Court of Justice. Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America) [Електронний ресурс] / (Schwebel, J., dissenting) International Court of Justice // I.C.J. Reports p. 259. – 1986. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-09-EN.pdf>; International Court of Justice. United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran [Електронний ресурс] / (Tarazi dissenting) International Court of Justice // I.C.J. Reports p. 58. – 1980. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/64/064-19800524-JUD-01-03-EN.pdf>; International Court of Justice. United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran [Електронний ресурс] / (Morozov dissenting) International Court of Justice // I.C.J. Reports p. 51. – 1980. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/64/064-19800524-JUD-01-02-EN.pdf>]

² [Ibid; судова практика: International Court of Justice. Gabčíkovo-Nagymaros Project (HUNGARY/SLOVAKIA) [Електронний ресурс] / International Court of Justice. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/92/092-19970925-JUD-01-00-EN.pdf>]

³ [Worster W. The Effect of Leaked Information on the Rules of International law / William Thomas Worster., 2013, 28:2 Am. U. Int'l L. Rev. 443 (2013), ст. 447]

який має право використовувати таємну інформацію чи інформацію з обмеженим доступом, є відповідний розпорядник такої інформації або третя особа, якій розпорядник, відповідно до норм національного закону чи міжнародного договору, надав право використовувати таку інформацію; така інформація не є публічно доступною.

Таким чином, доступ третьої особи до наведених видів інформації без відповідного дозволу розпорядника, отриманого відповідно до порядку, встановленого національним законом чи міжнародним договором, є незаконним.

На думку Вільяма Томаса Ворстера, у випадку витоку інформації така інформація може бути отримана незаконно, але принцип *ex turpi* не може застосовуватися до випадку витоку або аналогічних випадків коли інформація стає відомою.¹ Принциповою різницею є те, що право, перевага або власність має бути отримана порушником для того, щоб принцип був застосований.²

Більше того, таке правило було встановлено Постійною Палатою Міжнародного Правосуддя у 1925 році у справі Концесій в Єрусалимі [див. *Mavrommatis Jerusalem Concessions (Greece v. U.K.), 1925 P.C.I.J. (ser. A) No. 5 (Mar. 26)*]³. В результаті п. Вільям Томас Ворстер наводить наступний висновок: якщо витік інформації відбувся внаслідок дій урядового працівника або іншої особи, тоді така інформація все ще може використовуватися третіми особами, такими як держави, для доказування порушення права.⁴

Крім цього, до аналогічних висновків дійшов Міжнародний суд ООН у справі Фабрики в Хожуві [див. *Factory at Chorzów*

¹ Ibid.

² [Див. виноску 5.]

³ [див. Permanent Court of International Justice. *Mavrommatis Jerusalem Concessions, Greece v United Kingdom* [Електронний ресурс] / Permanent Court of International Justice // (1925) PCIJ Series A no 5 (Official Citation) ICGJ 239 (PCIJ 1925) (OUP reference). – 1925. – Режим доступу до ресурсу: <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:icgj/239pcij25.case.1/law-icgj-239pcij25>]

⁴ [Див. виноску 5.]

(*Germ. v. Pol.*) (*Claim for Indemnity*) (*Jurisdiction*), 1927 P.C.I.J. (ser. A) No. 9, at 31 (July 26)]¹, які дублюють висновки Постійної Палати Міжнародного Правосуддя, зроблені у вищезгаданій справі 1925 року.

Таким чином, можна дійти до висновку, що дії, які спрямовані на витік таємною інформації чи інформації з обмеженим доступом, яка перебуває у володінні держави, самі по собі є незаконними (з точки зору національного права) та у більшості випадків кримінально-караними, але застосування такої інформації для цілей доказування порушення міжнародного права є цілком законним з огляду на те, що оприлюднений результат витоку є публічно доступним та застосовується третьою особою, а не особою порушником.

Про прийнятність доказів, отриманих в результаті витоку інформації, у Міжнародному суді ООН.

9 квітня 1949 року Міжнародний суд ООН прийняв рішення у справі щодо інциденту у протоці Корфу (Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії проти Албанії) та визначив прийнятність і допустимість доказу у випадку якщо такий є непрямим. Так, внаслідок виняткового контролю над доказами інша держава – жертва порушення міжнародного права – часто не може надати безпосереднього доказу фактів, що породжують відповідальність.

Такій державі слід дозволити більш ліберальне звернення до висновків про факти і до непрямих доказів. Ці непрямі докази допускаються в усіх системах права та їх використання визнається міжнародними рішеннями.²

¹ [див. Permanent Court of International Justice. *Factory At Chorzów, Germany v Poland* (Claim for Indemnity, Jurisdiction) [Електронний ресурс] / Permanent Court of International Justice // Judgment No 13 (Decision No) (1928) PCIJ Series A No 17 (Official Citation) ICGJ 255 (PCIJ 1928) (OUP reference). – 1928. – Режим доступу до ресурсу: <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law/icgj/255pcij28.case.1/law-icgj-255pcij28>]

² [International Court of Justice. *The Corfu Channel Case* (Judgment of April 9th, 1949) [Електронний ресурс] / International Court of Justice // I.C.J. Reports 1949, p. 4, para 18. – 1949. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/1/001-19490409-JUD-01-00-EN.pdf>]

Як вбачається з вищенаведеного, оприлюднена інформація, яка є результатом витоку, може бути використана як непрямий доказ порушення міжнародного права і на таку може посилатися, як на непрямий доказ, держава, що зазнала порушення.

Повертаючись до вступу цієї публікації, можна стверджувати, що оприлюднені на WikiLeaks відомості, отримані в результаті витоку інформації, які підтверджуватимуть порушення територіальної цілісності однієї держави іншою, можуть бути класифіковані як непрямі докази порушення принципу невтручання, який є частиною міжнародного звичаєвого права та який закріплений у [Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 2625 від 24 жовтня 1970 р. (XXV)]¹.

Висновки. Зважаючи на наведене вище, зокрема на те, що:

(i) дії, які спрямовані на витік інформації з обмеженим доступом, яка перебуває у володінні держави, самі по собі є незаконними, але застосування такої інформації для цілей доказування порушення міжнародного права є цілком законним,

(ii) оприлюднена інформація, яка є результатом витоку, може бути використана як непрямий доказ порушення міжнародного права і на таку може посилатися, як на непрямий доказ, держава, що зазнала порушення, питання інформаційної та кібернетичної безпеки держави є одним з найактуальніших аспектів обороноздатності в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій.

Ефективний захист інформаційного та кібер простору держави дозволяє уникати ситуацій з витоком небажаної інформації та її оприлюдненням, що в свою чергу дає безумовну можливість уникнути міжнародних конфліктів. В частині юридичній, саме питання законності оприлюднення відомостей, отри-

¹ [United Nations General Assembly. Resolution no 2625 of 24 October 1970 (XXV) “DECLARATION ON PRINCIPLES OF INTERNATIONAL LAW CONCERNING FRIENDLY RELATIONS AND COOPERATION AMONG STATES IN ACCORDANCE WITH THE CHARTER OF THE UNITED NATIONS” [Електронний ресурс] / United Nations General Assembly // Official Records of UN General Assembly. 1970, p. 121-124. – 1970. – Режим доступу до ресурсу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/348/90/IMG/NR034890.pdf?OpenElement>]

маних в результаті витоку потребує вдосконалення, оскільки важко провести паралель між пропорційними межами: порушення міжнародного права – порушення інтересів держави в результаті розголошення інформації. Щодо прийнятності доказу у вигляді інформації, отриманої від третіх осіб в результаті витоку, таке питання повинно вирішуватись МС ООН або іншими міжнародними судами *ad hoc* в кожному випадку індивідуально, адже щоразу достовірність такої інформації можна ставити під сумнів.

Калінчук З.І.

аспірант кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка

ОХОРОНА ПРАВ НА ВІНАХОДИ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ЗАЯВКАМИ

Важливою ознакою охоронних документів у сфері промислової власності є те, що їхня дія має територіальний характер. Однак розвиток не стоїть на одному місці, і часто національної охорони є недостатньо, адже все більше компаній розраховують не на внутрішній ринок конкретної країни, а на поширення своєї діяльності на велику кількість країн, а отже набрання популярності, залучення більшої кількості коштів, клієнтів тощо. Особливо гостро таке питання стоїть у сфері технологій, де важливим є кожний день, який компанія може втратити, гаючи час на переклади, залучення великої кількості патентних повірених та, врешті, коштів.

Сьогодні існує декілька варіантів отримання правової охорони для винаходів закордоном. Найзручнішим для особи, котра планує використання винаходу у невеликій кількості країн, є отримання національного патента у кожній країні зокрема. Шлях не є легким, адже для іноземця подання заявок, зазвичай, вимагає звернення до патентного повіреного країни, у якій пла-

нується отримання правової охорони, переклад документів на відповідну мову, оплати великої кількості мит (у кожній країні треба буде оплачувати всі мита окремо) і різні строки та вимоги, яким потрібно обов'язково слідувати. Якщо особа бажає отримати охорону у двох-трьох країнах, така процедура є прийнятною. Але, якщо особа бажає отримати охорону у великій кількості країн, слідування національним процедурам призведе до величезної втрати часу та коштів.

Наступним варіантом отримання правової охорони закордоном є використання регіональних процедур. Для цього особа вибирає ринок, на якому бажає здійснювати свою діяльність, і отримує патент за певною системою. Сьогодні це можуть бути, наприклад, системи Європейської патентної організації, Євразійської патентної організації та Ради з співробітництва арабських країн Перської Затоки. Кожна з цих організацій має власну процедуру отримання охоронних документів, який покриває не окремі країни, а цілі блоки країн. Проаналізуємо отримання охоронних документів на прикладі Європейської патентної організації.

Отримання охорони одночасно у декількох Європейських країнах можливо двома способами. Першим є отримання Європейського патента (далі – ЄП). За цією процедурою до закінчення 12 місяців з дати подання заявки у національне відомство подається заявка до Європейського патентного відомства (далі – ЄПВ) із зазначенням країн, у яких запитується патентний захист.

Однак, ЄП автоматично діє тільки на території Німеччини, Бельгії, Франції, Ліхтенштейну, Люксембургу, Монако, Швейцарії, Ірландії та Великобританії. Щоб отримати охорони у інших країнах, які входять до Європейської патентної організації (всього 38 країн), протягом 3-х місяців з дати публікації рішення про видачу ЄП необхідно пройти процедуру валідації у кожній країні зокрема. Під валідацією патента мається на увазі подача перекладу його опублікованого тесту в патентні відомства обраних країн-учасниць.

При цьому у всіх країнах-учасницях заявнику доведеться скористатися послугами національних патентних повірених. Після закінчення процедури валідації на Європейський патент поширюються всі правила, аналогічні тим, що застосовуються в цих країнах для національних патентів.

Серед переваг даної системи є те, що діловодство здійснюється на одній з офіційних мов ЄПК (англійська, німецька, французька); суттєво зменшуються витрати на патентування, адже заявник від подачі заявки до видачі патента оплачує послуги тільки одного відомства і тільки одного патентного повіреного; ЄП є «сильним» завдяки єдиній процедурі, якісному пошуку та експертизи, які здійснюються висококваліфікованими експертами ЄПВ - одного з провідних світових патентних відомств.

Для усунення процедури валідації і здешевлення процесу реєстрації прав на винаходи вводиться поняття Єдиного європейського патента (далі - ЄЄП). Дана система охорони передбачає отримання одночасної охорони винаходів у 25 державах-членах ЄС через подання однієї заявки до ЄПВ без необхідності валідації патента на національному рівні.

Згідно з цією процедурою, заявник подає єдину заявку на одній з офіційних мов ЄПВ (англійською, німецькою чи французькою). Також не буде необхідності сплачувати збір за підтримання чинності патента у кожній країні окремо, буде єдиний збір в ЄПВ, що знизить ризик анулювання патента через упущення терміну сплати збору, а також сума офіційного збору буде значно нижчою та відпаде необхідність у національних патентних повірених.

Звичайно, таке спрощення є великим кроком вперед, порівняно з попередньою процедурою, але також залишається багато ризиків. Для малих підприємств основні ризики пов'язуються з вартістю патентування і захисту, ризиком визнання патента нечинним, ризиком щодо судових заборон, що з дією одночасно у 25 державах може бути фатальним для перспектив малого бізнесу.

Найближчим варіантом до «міжнародного патента» є отримання охорони за системою РСТ. Відповідно до Договору про патентну кооперацію (РСТ) заявник може подати заявку двома шляхами: або до національного патентного відомства, а потім до Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі - ВОІВ) (заявка із заявою пріоритету), або відразу до ВОІВ. При цьому внаслідок подання заявки заявник не отримає єдиного охоронного документу (патенту). Подана за системою РСТ заявка, отримує статус поданої заявки до кожної вибраної країни зокрема, які є учасниками цієї системи. Ще однією перевагою системи РСТ є збільшення терміну, протягом якого заявник може вирішити, у скільки країн чи регіонів подаватиме заявку. Цей термін становить 30 (31) місяців з дати пріоритету (при поданні національної чи регіональної заявки такий термін становить 12 місяців).

Сама процедура міжнародного патентування за системою РСТ складається з двох фаз - міжнародної та національної. Після подання заявки до ВОІВ починається міжнародна фаза - проводиться формальна експертиза заявки, міжнародний пошук. Як результат - міжнародна публікація та, за бажанням, міжнародна попередня експертиза на патентоздатність винаходу. Після цього заявка переходить на національну фазу - кожне вибране відомство проводить експертизу й ухвалює рішення про видачу або відмову у видачі патента в цій країні. Як вже зазначалося, не існує єдиного «міжнародного патента». Кожна країна за результатами проведення експертизи самостійно видає або відмовляє у видачі національного патента.

Таким чином ця процедура дозволяє заявнику уникнути витрат (переклад, час, патентний повірений) на підготовку матеріалів заявки для подання у різних країнах на один і той ж винахід. Однак заявнику необхідно обов'язково визначитися, чи є потреба у використанні такої процедури. Адже, якщо особа бажає отримати охорону у невеликій кількості країн, то доцільнішим є проходження регіональних або національних процедур патентування винаходів.

Залежно від потреб, які виникають у винахідників, сьогодні є достатня кількість способів отримати правову охорону винаходу. Оскільки прогрес не стоїть на місці, не стоїть на місці і законодавство, яке покликане спрощувати та уніфікувати процедури отримання охорони, особливо щодо об'єктів інтелектуальної власності, захист яких набуває щораз більшої ваги. І головним завданням світової спільноти є забезпечення такого захисту також і завдяки введенню адекватних та ефективних не лише національних, а й міжнародних процедур реєстрації прав на об'єкти промислової власності.

Список використаних джерел:

1. Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_001
2. Інтелектуальне право України / за заг. ред. проф. О.С.Яворської. – Тернопіль: Підручники і посібники. - 2016. – 608 с.
3. Капіца Ю. Єдиний європейський патент і нові можливості патентування в Європейському союзі // Теорія і практика інтелектуальної власності. - 2016. - №2. - с.17-27
4. Всесвітня організація інтелектуальної власності [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: https://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=2
5. Європейське патентне відомство [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://www.epo.org/index.html>

Каткова Т. Г.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри права, доцент,
Національний аерокосмічний університет
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРА- ВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Статтею 32 Конституції України передбачено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією. Не допускається збирання, зберігання, використання й поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Даючи офіційне тлумачення частин 1, 2 статті 32 Конституції України Конституційний Суд України у своєму рішенні від 20.01.2012 №2-рп/2012т у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області зазначив, що інформація про особисте та сімейне життя (персональні дані про неї) – це будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, а саме: національність, освіта, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, матеріальний стан, адреса, дата і місце народження, місце проживання та перебування тощо, дані про особисті майнові та немайнові відносини цієї особи з іншими особами, зокрема членами сім'ї, а також відомості про події та явища, що відбувалися або відбуваються у побутовому, інтимному, товариському, професійному, діловому та інших сферах життя особи, за винятком даних стосовно виконання повноважень особою, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування.

Закон України «Про захист персональних даних» у ст. 6 визначає, що обробка персональних даних здійснюється для конкретних і законних цілей, визначених за згодою суб'єкта персональних даних, або у випадках, передбачених законами України, у порядку, встановленому законодавством України.

Згідно з ч. 1 ст. 24 Закону України «Про захист персональних даних» володілець персональних даних зобов'язаний забезпечити захист цих даних від випадкових втрати або знищення, від незаконної обробки, у тому числі незаконного знищення чи доступу до персональних даних.

Закон України «Про захист персональних даних» у ст. 28 передбачає настання відповідальності відповідно із законом. Отже ця стаття є бланкетною, та відсилає нас до положень Кодексу України про адміністративні правопорушення ст. 188-39, яка передбачає відповідальність за:

- неповідомлення або несвоєчасне повідомлення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про обробку персональних даних або про зміну відомостей, які підлягають повідомленню згідно із законом, повідомлення неповних чи недостовірних відомостей;

- невиконання законних вимог (приписів) Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або визначених ним посадових осіб секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо запобігання або усунення порушень законодавства про захист персональних даних;

- недодержання встановленого законодавством про захист персональних даних порядку захисту персональних даних, що призвело до незаконного доступу до них або порушення прав суб'єкта персональних даних.

Що відбувається на практиці?

Аналіз судової практики свідчить, що найчастіше притягнення до адміністративної відповідальності та накладання штрафу в розмірі 5 100 грн. відбувається за ч. 4 ст. 188-39 «Недодержання встановленого законодавством про захист персональних даних порядку захисту персональних даних, що приз-

вело до незаконного доступу до них або порушення прав суб'єкта персональних даних».

Яких типових помилок припускаються при роботі з персональними даними? Аналіз судової практики дозволяє виділити наступні:

1. Розміщення персональних даних у вільному доступі у мережі Інтернет.

Наприклад, заступник директора з навчально-виховної роботи школи просила класних керівників заповнити текстовий документ, який був розміщений на шкільному сайті у розділі «Шкільний документообіг», який містив інформацію про інвалідів війни (АТО) та учасників бойових дій (АТО). Як пояснила заступник директора з навчально-виховної роботи школи ці дані були необхідні для проведення навчально-виховної роботи з учнями.

Тієї ж помилки припускаються спеціалісти з питань управління персоналу управлінь державних адміністрацій, начальники управлінь інспектування міських рад, банківські працівники. І навіть співробітники Національної поліції України. Так, відомий випадок коли на офіційній сторінці Національної поліції України було повідомлено про виявлення Департаментом кіберполіції у соціальних мережах небезпечних груп, у яких дітей доводять до самогубства, а також були розміщені облікові записи дітей в одній із соціальних мереж. Уповноважена Верховної Ради України звернулася до голови Національної поліції України з проханням не публікувати імена і прізвища дітей, які перебувають у так званих «групах смерті».

2. Розголошення персональних даних у відповіді на запит без згоди суб'єкта персональних даних.

Не поодинокі випадки коли медичні персональні дані розголошуються при відповіді на адвокатський запит або при запитах лікарень. Так, наприклад, Комунальна установа Запорізька багатопрофільна клінічна лікарня №9 зробила запит до Міської клінічної лікарні екстреної та швидкої медичної допомоги міста Запоріжжя відносно громадянина. Міська клінічна лікар-

ня в особі головного лікаря надала відповідь про факт звернення особи за медичною допомогою та результатами його медичного обстеження, вказав його діагноз, ступінь тяжкості одержаної травми, групу крові і резус фактор.

3. Протиправна відмова в наданні соціальної допомоги у разі не отримання згоди на обробку персональних даних.

Слід відмітити, що така відмова може бути обумовлена релігійними переконаннями особи. Наприклад, ОСОБА_1 є матір'ю шести дітей та подавала необхідний пакет документів для призначення цих видів допомоги. Але керуючись своїми релігійними православними переконаннями не надала згоду на обробку своїх персональних даних. Управління праці та соціального захисту населення Бориславської міської ради повідомленням відмовлено в наданні державної допомоги (малозабезпеченій сім'ї та до 3-х років) у зв'язку з тим, що заявник не надав згоду на збір інформації та обробку персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних». Суд дійшов висновку, що письмової згоди на обробку персональних даних для призначення державної соціальної допомоги законом не вимагається, оскільки дозвіл на обробку персональних даних наданий Управлінню праці та соціального захисту населення Бориславської міської ради Законом: ч.2 ст.32 Конституції України, п.2 ст.11 Закону України «Про захист персональних даних», тобто Управління за законом має право на використання даних без згоди суб'єкта персональних даних. Отримання від суб'єктів персональних даних письмової згоди на обробку їх персональних даних у сфері призначення допомоги не є обов'язковим, оскільки дозвіл на обробку їх персональних даних наданий законом виключно для здійснення його повноважень у сфері їх призначення.

4. Направлення органами державної влади запитів до державних органів іноземних держав.

Так, наприклад, запити Пенсійного фонду щодо витребування пенсійної справи в Пенсійному фонді Російської Федера-

ції. Так, Управління пенсійного забезпечення військовослужбовців та деяких інших категорій громадян управління Пенсійного фонду України у Львівській області звернулося з запитом до Пенсійного фонду Російської Федерації, в якому було зазначено відомості про особу, а саме прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, вид пенсії (статус пенсіонера Державної прикордонної служби України), відомості про попереднє місце проживання в Автономній республіці Крим та нинішнє проживання на території Львівської області. Суд дійшов висновку, що враховуючи факт окупації Автономної Республіки Крим Російською Федерацією та ризик можливого переслідування заявника через його статус колишнього військовослужбовця та учасника АТО, зазначення адреси місце проживання особи у запиті Пенсійного фонду України до Пенсійного фонду РФ було явно надмірним відносно визначеної мети обробки таких персональних даних.

5. Передача персональних даних фінансовими державними органами та установами третім особам.

Так, між Державним підприємством «Головний проектно-виробничий і сервісний центр комп'ютерних і фінансових технологій» Міністерства фінансів України та ТОВ «Дельта М Юкрейн» було укладено договір про закупівлю послуг. На виконання вказаного договору Міністерство фінансів України в особі начальника відділу верифікації Управління верифікації та моніторингу виплат передало Державному підприємству «Головний проектно-виробничий і сервісний центр комп'ютерних і фінансових технологій» Міністерства фінансів України в особі заступника директора – головного інженера, яке у свою чергу передало директору ТОВ «Дельта М Юкрейн» оптичний носій CD з інформацією щодо фізичних осіб, які отримують соціальні виплати, пільги, субсидії за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, коштів Пенсійного фонду України. ТОВ «Дельта М Юкрейн» з метою проведення верифікації та подачі уточненої інформації до Міністерства фінансів України здійснювало телефонні дзвінки за вказаною базою даних. Суд дій-

шов висновку, що ТОВ «Дельта М Юкрейн» не може бути розпорядником персональних даних, тому що не належить до сфери управління Міністерства фінансів України. Отже заступник директора Державного підприємства порушив вимоги Закону України «Про захист персональних даних», не забезпечивши належній рівень захисту персональних даних осіб, які отримують державні виплати.

Слід також відмітити, що широкого розголосу боротьба за захист персональних даних набула в сфері споживчого кредитування та протидії колекторським компаніям. Банки досить часто передавали та передають персональні дані в рамках переуступки права вимоги, факторингових операцій своїх клієнтів-боржників третім особам. Натомість і в силу положень ст. 10 Закону України «Про захист персональних даних» фінансові установи діють в рамках наданих повноважень з метою захисту своїх прав, і у договорах банківські установи зі своїми клієнтами додатково прописують процедуру передачі персональних даних.

Основною проблемою притягнення до адміністративної відповідальності є архаїчність та застарілість положень КУпАП – п.7 ст. 247, оскільки суд має прийняти рішення про притягнення до відповідальності в межах 3 місяців з моменту вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через три місяці з дня його виявлення. Виходить, що особі досить часто вдається уникнути досить солідних штрафів.

Отже, адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері захисту персональних даних в Україні потребує свого перегляду. З цього приводу європейський досвід та вимоги General Data Protection Regulation (GDPR) будуть доречними для удосконалення механізму адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері захисту персональних даних в Україні.

Кохановська О.В.

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри цивільного права,
доктор юридичних наук, професор,
член – кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України*

ІНФОРМАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ПРО СЕБЕ ЯК ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ БЛАГО І ПРАВО БУТИ ЗАБУТИМ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Необхідно розрізняти інформаційне приватне право та інформаційне публічне право. Інформаційне приватне право при цьому можна розуміти як комплекс норм, які, перш за все, належать до цивільного права, а в широкому сенсі – до всіх галузей, які мають приватно – правове коріння. Ми не будемо зупинятися на положеннях інформаційного публічного права, оскільки до його вивчення залучені відповідні спеціалісти, науковці і правознавці. Між тим, сфера приватного інформаційного права залишає значний простір для вивчення і дискусій.

Обґрунтування значної кількості приватно – правових позицій щодо інформаційних відносин послідовно провадяться нами на протязі значного періоду часу. Це і загальні підходи до розуміння приватно – правових категорій та інститутів інформаційного приватного права, об'єктний і суб'єктний їх склад, основні принципи інформаційного приватного права і основні засади цивільного законодавства у цій сфері, і які врегульовані за допомогою, перш за все, диспозитивного методу правового регулювання, хоча до цих відносин застосовується також за необхідності і імперативний метод регулювання.

Між тим, саме приватно – правовий диспозитивний метод регулювання інформаційних відносин дозволяє фізичним та

юридичним особам обирати варіанти своєї поведінки на власний розсуд, звісно, у межах закону. За цих умов немає потреби протиставляти інформаційні приватні відносини у всьому їх широкому охопленні окремим їх видам у різних сферах життя і діяльності людини та створених нею юридичних осіб.

Так, приватно – правові інформаційні відносини у сфері прав людини, договірних відносин, відносин інтелектуальної власності, інформаційних технологій мають ті самі ознаки, об'єкти і суб'єкти, предмет і методи регулювання, які відомі, зокрема, цивільному праву, тому їх штучне виокремлення не має перспективи у відриві від вчення про інформаційне приватне право.

Виходячи із вищезазначеного, зрозумілими і логічними виявляються підходи цивілістів до усіх проблем інформаційних відносин, який би інститут приватного права вони не склали і в яких би інформаційних сферах не виявляли свої особливості: у сфері особистих немайнових прав, прав інтелектуальної власності, зобов'язальних прав та обов'язків, у сфері сімейного права, у сфері прав, що породили інформаційні технології, починаючи від перших досягнень людства у процесі створення все більш досконалих засобів виробництва і закінчуючи інформаційними мереживними технологіями, у сфері зв'язку і комунікацій, бібліотечної або архівної справи, у сфері міжнародного приватного права тощо. Додамо також, що за своєю сутністю приватне право як таке можна розуміти сьогодні як інформаційне, оскільки інформація, інформаційні відносини, інформаційні права виявляються саме тим загальним, що формує матерію сучасного приватного права, наповнює новим змістом усі його інститути і окремі норми.

Окресливши основний зміст поняття інформаційне приватне право, звернемо увагу на вельми поширену для обговорення тему, яка стала актуальною, в тому числі, завдяки широкому обговоренню в інформаційних мережах. Так,

соціологи, економісти, філософи вважають, що нові технології змінюють не лише наше життя, але і смерть.

Зокрема, «з'являються стартапи, які дозволяють запланувати свій відхід від життя, чат - боти на основі даних померлих людей і цілі цифрові кладовища. Практики скорботи змінюються і створюються заново у відповідності з форматами цифрового простору» [1]. Культуролог О. Мороз дала інтерв'ю журналісту електронного видання «Хайтек» з питань появи так званої «цифрової смерті», етичних питань, які вона породжує і до чого це призведе, а також про те, коли і чому «вимре Facebook» [1].

Не заглиблюючись детально у всі аспекти окресленого питання, звернемо увагу на ті питання, які важливі для обговорення саама цивілістичною спільнотою: що таке так звана «цифрова смерть» з точки зору права, приватного права; чим є з точки зору права є «цифрове середовище»; що таке «смерть у цифровому середовищі» і який її зв'язок із фізичною смертю офлайн; якщо перефразувати сформульоване О.Мороз запитання, воно буде звучати таким чином: як побудувати за допомогою права «таке онлайн-середовище, в якому людина зможе «відпрацювати», уявити власну смерть, в якій за ним як за «покійним» будет закріплена локація, і яка при цьому буде мати «нішеві» соціальні простори для скорботи?» [1]

І це тільки перші питання. Інші – лежать у площині особистих немайнових прав фізичної особи на таке витребуване у всі часи благо, як інформація і пов'язані із виразом вербальними і невербальними засобами людини свого відношення до смерті, особистим переживанням смерті іншої людини і «програмуванням» особистого і публічного відношення до своєї власної смерті з його артикуляцією в мережах і поза ними. В цьому сенсі найважливіше – чітке усвідомлення необхідності застосувати увесь інструментарій приватного права, відомий інституту особистих немайнових прав. Тільки такий підхід може допомогти вирішенню окреслених питань.

Цікаво, що спеціалісти у сфері інформаційних технологій ставлять за мету побудувати таке цифрове середовище, яке було б танатосенситивним, що означає, що «вона дозволить людям відчувати і представляти, репрезентувати всю гаму емоцій, яка пов'язана з чужим вмиранням і регламентувати, програмувати власних відхід від життя». Фактично, вони прагнуть створити цифрове середовище таким, до якого люди звикли офлайн: Іншими словами, «репрезентувати той екзистенціональний, радикальний, опорний досвід, завдяки якому людина пізнає себе живою...» [1]. Ми в цьому бачимо, перш за все, намагання представити онлайн – життя і онлайн – смерть якомога більше схожими, в ідеалі – аналогічними офлайн – життю. Це означає, що тут можна також застосувати офлайн – правові наробки, зокрема ті, що стосуються правового регулювання у сфері особистих немайнових інформаційних прав.

Особиста інформація, згідно із думками ІТ - спеціалістів, може бути в інформаційному середовищі передана у спадок, зберігатися з допомогою ряду технічних інструментів і зберігатися, надаватися на запит. Опустимо питання етичні, релігійні та багато інших, які не менш, а, можливо, виявляться більш важливими, ніж технічні і правові, оскільки обсяг тез не дозволяють їх усі проаналізувати дотично до приватноправових і зазначимо, що в принципі усе задумане може бути досягнуто, але у разі застосування вірної юридичної термінології і врахування приватноправової доктрини. Між тим, у статті, яку аналізуємо, читаємо: «Танатосенсативність передбачає розвиток інструментів, які надають можливості простого управління даними користувачів, передачі їх у спадок *без участі юристів* (підкреслено нами – О.В.Кохановська), які ще нещодавно не повністю розуміли, що таке цифрове право і як з цим працювати» [1]. Таке ставлення до права насторожує, більше того, відчувається зверхність по відношенню до здатності юристів взагалі зрозуміти такі складні матерії як інформаційне середовище, в той час як вітчизняне право, наприклад, надзвичайно швидко знаходить необхідний

інструментарій для врегулювання інформаційних відносин навіть наявними нормами, традиційним офлайн правом, знаходить необхідні аналогії і допрацьовує деталі, якими і є, по – суті запропоновані новими технологіями явища. Проблемою залишається опрацювання адекватної термінології, оскільки представники природознавчих наук активно нав'язують свою термінологію, тоді як процес має бути зустрічним, спрямованим на розуміння суті процесів, тоді не буде таких непорозумінь з точки зору права (особливо приватного), як «право власності на інформацію», «спадкування інформації» та ін.

Не піддається сумніву можливість «вільного конструювання різних меморіальних сайтів у межах яких не просто відтворюється формат віртуального кладовища, але створюється ціла історія покійного (*це можливо за допомогою прав інтелектуальної власності, інформаційних прав, особистих немайнових прав – О.В.Кохановська*). І цю історію може конструювати сама людина (*створювати, або формувати об'єктивну інформацію – О.В.Кохановська*). І знов – таки, проблеми насправді можуть виникнути не в праві, так звана «діджиталізація» викликає питання морального, етичного, релігійного тощо спрямування, оскільки людина ще за життя вигадує розповідь про себе, яка буде...важливою і корисною близьким (*і в цьому поки що немає нічого незвичного, те саме робиться і нині офлайн – О.В.Кохановська*), розповідь, яка буде програмувати мій образ для них і створювати ***ефект моєї присутності онлайн після смерті*** [1] (*підкреслено мною, і тут доречно буде згадати одну із серій серіалу «Чорне дзеркало» виробництва Netflix, в якій ця ідея була проілюстрована і доведена до свого логічного завершення – О.В.Кохановська*). Наступне твердження викликає глибокі роздуми: «Онлайн ми живемо, поки присутні, розмовляємо, з кимось переписуємось, тут немає фізичної смерті. Онлайн є смерть тільки соціальна, ми вмираємо для цифри тоді, коли перестаємо «звучати» [1].

Багато інформації для осмислення життя, його сенсу і мети, особистого спадку. Втім, з точки зору права, усе можна легалізувати, знайти способи врегулювання – питання одне – чи потрібно. Що краще – додавати до людини результати технологій чи людину поставити на службу роботам, власна людська свідомість чи штучний інтелект. І чи залишимося ми в результаті людьми? Прогрес не можна зупинити, але чи треба поспішати догоджати кожній новинці технологій негайною правовою легалізацією? Питання непрості, особливо якщо прагнеш слідувати ідеї Й.О.Покровського про «моральність в праві». О.Мороз, наприклад, зазначає, що «практично усіх, хто посмів встати на будь – яку публічну позицію відносно спонтанної онлайн – скорботи і озвучити її, у чомусь, да будуть звинувчувати. Наприклад, в тому, що людина відмовляється публічно горювати. Або робить це невірно... якщо для спільноти важлива колективна ідентифікація через колективні дії...колективну емпатію, то претензії можуть бути озвучені досить чітко» [1].

Отже, є також інша сторона медалі і інші людські прагнення. Наприклад, не бути присутнім в мережах, уникати тиску з боку тої ж мереживної спільноти щодо своїх думок, уподобань, не дозволяти перетинати межі особистого простору, не дозволяти маніпулювати собою з різними цілями через таргетовану рекламу, і, нарешті, чи має право на існування прагнення «бути забутим», уникнути ІТінізації (за аналогією з *детінізацією* – О.В.Кохановська), залишитися в тіні. Вважається, що право знищувати особисті інформаційні сліди, право бути забутим є таким, що висвітлює протиріччя між інформаційними правами і правом на повагу до особистого життя, а це може похитнути баланс в інформаційному середовищі між приватними і публічними інтересами [2], [3], [4]. При цьому інформаційний слід – це будь – які відомості у загальнодоступному джерелі із можливістю ідентифікації суб'єкта такого розміщення, або відомості, що мають стосунок до особи, розміщені іншими суб'єктами. Право бути забутим,

між тим, може допомогти приховати інформацію, яка становить публічний інтерес, а це вже - загроза не лише для свобод людини і громадянина, але і для інформаційної безпеки як такої.

Література:

1. Иван Бочаров. Оксана Мороз – о цифровой смерти, похоронных работах, виртуальных кладбищах и вымирании Facebook. Хайтек, 28 февраля 2019 // Електронне видання «Хайтек». Режим доступу: <https://hightech.fm/2019/02/28/oksana-moroz> ;
2. Мільман Марія. Доктринальні та практичні проблеми оборотоздатності особистих немайнових прав. 12 травня 2015 р. : Електронний ресурс. Режим доступу: <https://law.univ.kiev.ua/az/pro-hurtky/2668> ;
3. Mayer-ShÖnberger V. Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age / V. Mayer-ShÖnberger. – Princeton: Princeton University Press, 2009. – 249 p. - P. 10-11;
4. Rosen J. The Right to be forgotten / J. Rosen // Stanford Law Review Online. – 2012.– No 64. – p. 88 – 92. – P. 90. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stanfordlawreview.org/online/privacy-paradox/right-to-be-forgotten>.

Кулініч О.О.

*Завідувач кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін, доктор юридичних наук, доцент,
Київський інститут інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ФОТОГРАФІЇ ЯК ОСОБИСТІ ПАПЕРИ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

З появою технічних можливостей створення зображення людини механічним способом набула актуальності проблема правової охорони фотографій, у тому числі тих, які у певних випадках стають складовою щоденників, приватних листів, тобто належать до особистих паперів фізичних осіб. Наявність декілька суб'єктів відправника та отримувача листа або осіб, що отримують доступ до особистих щоденників з фотографія-

ми, альбомів та листів зумовлює необхідність правового регулювання відносин у цій сфері.

У ч. 1 ст. 303 ЦК України визначено, що особисті папери (документи, фотографії, щоденники, інші записи, особисті архівні матеріали тощо) фізичної особи є її власністю, а згідно з ч. 1 ст. 308 ЦК України фотографія, інші художні твори, на яких зображено фізичну особу, можуть бути публічно показані, відтворені, розповсюджені лише за згодою цієї особи.

У цивілістиці простежувалися різні позиції при визначенні балансу між правом власності адреса на листи та правом автора на листи як об'єкт авторського права[1 с.400]. Загальною ознакою є позиція, що тільки збіг волі двох суб'єктів може бути підставою для обнародування листів[2 с. 185-189]. Науковці звертали увагу на забезпечення таємниці приватного життя[3 с.68], у зв'язку з чим допускали його обнародування тільки у випадку, коли зміст листа «знімав тінь» з чесного імені адресата (у разі завдання образи його честі та гідності) або ж коли його оприлюднення вимагали інтереси держави або слідства[4 с.65; 5 с. 22-23; 6 с.20].

Як вид документа, особисті папери не обмежуються тими формами, які передбачені у ЦК, тому до них можна віднести й інші, зокрема ті, які створені в електронній формі. У цьому контексті доволі цікавим є питання віднесення до особистих паперів акаунтів (сторінок), розміщених у соціальних мережах, зокрема, facebook.com, vkontakte.ru тощо, які також містять зображення людини.

Слід підтримати думку С. С. Клімовського, що «акаунти (сторінки), як і веб-сайти, є особистими паперами фізичної особи-правовласника, видом документа, тому на них може поширюватися режим особистих паперів з особливостями, передбаченими договором чи законом. Право на особисті папери можна розуміти як можливість особи створювати, зберігати, використовувати особисті папери і розпоряджатися ними; встановлювати режим конфіденційності особистих паперів та вимагати

його дотримання; вимагати дотримання недоторканності особистих паперів та визначати міру її порушення»[7 с.186-187].

У судовій практиці в Україні існують непоодинокі випадки розгляду фотографій як особистих паперів, а отже, поширення на них відповідного режиму охорони.

Наприклад, на першій сторінці газети від 07.05.2008 р. під заголовком «Тайные механизмы большого дербана» на першому плані опубліковано фотокартку позивача (який є депутатом Черкаської міської ради та головою правління ЗАТ «Експо-інвест», основним видом діяльності якого є будівництво житла) із заклеєними очима.

Таке ж зображення опубліковано й на третій сторінці цієї газети. Позивач згоди на опублікування своєї фотографії в цій газеті не давав, тому вважає, що дії газети (опублікування його фотографії із заклеєними очима) порушують його право на особисті папери, а також принижують його честь і гідність та можуть сприяти формуванню в громадській думці уявлення про його причетність до протиправної діяльності, що також ганьбить його ділову репутацію. У частині порушення права на фотозображення позовні вимоги було задоволено як рішенням першої інстанції[8], так і при розгляді апеляційної[9] та касаційної скарг[10].

У даному випадку судом доречно було звернуто увагу на неправомірне використання фотографії як особистого папера, тому вимоги позивача було задоволено.

В іншій справі позивачка звернулася з позовом до відповідача, в обґрунтування якого посилалась на те, що на веб-сайті Інтернет-видання Агенції новин та реклами «Надвірнянської правди» за посиланням «...» був опублікований інформаційний матеріал під назвою «Кримінальна справа Надвірнянського відділення банку в суді, а колишній банкір у міждержавному розшуку», автором якого є відповідач по справі.

Разом із опублікованим матеріалом була виставлена її особиста фотографія (яка відображає частину її приватного життя) з колишнім чоловіком без її дозволу. Доступ на веб-сайт є віль-

ним, відповідно даний інформаційний матеріал із опублікованою інформацією прочитали не тільки члени сім'ї позивача, а й її діти, які боляче це сприйняли, а також родичі та знайомі, що призвело до формування негативного ставлення до неї серед оточуючих. Суд звернув увагу на порушення відповідачем ст. ст. 303, 308 ЦК України. Позов задоволено. Визнано розміщення особистої фотографії позивача таким, що порушує особисті немайнові права та порочить честь та гідність. Зобов'язано Інтернет-видання розмістити інформацію в письмовому вигляді про те, що розміщена особиста фотографія позивачки була опублікована неправомірно, а особа жіночого роду, яка зображена на даній фотографії, жодного відношення до даного інформаційного матеріалу не має. Моральна шкода позивачки була оцінена в розмірі 6000 грн.[11]

Наведені приклади рішень демонструють можливість захисту зображення людини, яке неправомірно використовується, як особистого папера на підставі ст. ст. 303, 308 ЦК України.

При вирішенні спорів про захист права фізичної особи на власне зображення судом звертається увага на можливість належності фотографій до особистих паперів та, зокрема, до особистого або сімейного фотографічного архіву. При розгляді іншої справи було встановлено, що стаття в газеті супроводжена фотографією позивачки з її приватного архіву (в той час як фото інших осіб взяті з публічних модельних показів чи фотосесій). На публікацію даної фотографії вона не давала дозволу, тому опублікування такої фотографії є втручанням у її приватне життя. Судом встановлено, що фотографія була надана позивачкою і оприлюднювалась за її згодою в журналі «Вітаємо», що на той момент був вкладкою до газети «Рівненська газета», засновником якої є ТОВ «Видавничий дім «ОГО». Зазначене фото ілюструвало рекламну статтю. Порівнюючи фотографію, опубліковану в журналі «Вітаємо» та в статті газети відповідача, суд не може вважати їх автентичними, оскільки дані фотографії відрізняються за розміром, нижня частина фотографії, опублікованої в журналі «Вітаємо», на відміну від фотографії у

статті обрізана. Суд першої інстанції визнав опублікування фотографії позивачки порушенням її права на особисті папери[12].

Апеляційною інстанцією було зазначено, що вказане фото позивачка сама надала Видавничому дому для її друкування у статті журналу «Вітаємо». При наданні цієї фотографії сторони не домовлялися, що після публікації статті її слід повернути чи що вона не може використовуватися газетою при друкуванні інших статей про позивачку. Крім того, сама позивачка неодноразово виставляла свої фото в Інтернеті, рекламуючи ті чи інші події. За наведених обставин колегія суддів доходить висновку, що розміщена в статті фотографія позивачки не є неправдивою інформацією, ця інформація не порушила її честі й гідності та не принизила її ділової репутації[13].

У даному випадку суд обґрунтовано відмовив у задоволенні позову з врахуванням поведінки позивачки. Справедливим є звернення уваги на дії позивачки з надання загального доступу до її особистих паперів шляхом їх поширення в Інтернеті.

При вирішенні спорів про порушення права на особисті папери шляхом поширення фотографій, суд звертає увагу на критерії, які надають відповідь щодо статусу особи, зображення якої міститься на фотографії як на особистому папері; інформація, якою супроводжується фотографія; мета обнародування такої фотографії; суб'єкт, який обнародував фотографію, що належать до особистих паперів та деякі інші. З врахуванням відповіді на зазначені обставини й вирішується питання чи було порушено права фізичної особи на особисті папери.

Список використаних джерел:

1. Табашников И. Г. Литературная, музыкальная и художественная собственность съ точки зрѣнія науки гражданскаго права и по постановленьямъ законодательствъ: Сѣверной Германіи, Австріи, Франціи, Англіи и Россіи / И. Г. Табашников. Санкт-Петербургъ : Тип. М. И. Попова, 1878. Т. 1 : Литературная собственность, ея понятіе, исторія, объектъ и субъектъ. С. 399–400.

2. Шершеневич Г. Ф. Авторское право на литературныя произведения / Г. Ф. Шершеневич. Казань : Тип. Имп. Ун та, 1891. С. 185–189.

3. Канторович Я. Литературная собственность. Съ приложениемъ всѣхъ постановленій дѣйствующаго законодательства о литературной, художественной и музыкальной собственности, вмѣстѣ съ разьясн. по кассац. рѣшен. Сената / Я. Канторович. Санкт-Петербургъ, 1895. С. 68.

4. Афанасьєва К. Приватні листи та щоденники // Інтелектуальна власність. — 2008. — № 1. — С. 65;

5. Слободян С. Дневники и личные письма как объекты авторского права // Хозяйство и право : прил. к ежемес. юрид. журн. «Право интеллектуальной собственности: проблемы правового регулирования». — 2010. № 8. С. 22–23.

6. Симолинъ А. А. Два вопроса изъ области авторскаго права // Отдѣльный оттискъ изъ журнала «Юридическій Вѣстникъ». Москва, 1914. Кн. V (I). С. 20.

7. Клімовський С. С. Право на особисті папери: поняття та характерні риси // Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання) : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 19 жовт. 2012 р. : у 2 т. Київ, 2013. Т. 1. С. 186–187.

8. Рішення Соснівського районного суду м. Черкаси від 01.03.2010 р. по справі № 2-145/10 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/9866524>.

9. Рішення Апеляційного суду Черкаської області від 22.07.2010 р. по справі № 22-4421/2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/10891757>.

10. Ухвала Верховного Суду України від 14.12.2010 р. по справі № 6-46965св10 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/13029309>.

11. Рішення Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 21.05.2014 р. по справі № 344/5503/14-ц [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38838199>.

12. Рішення Рівненського міського суду Рівненської області від 13.06.2014 р. по справі № 569/22783/13-ц [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39319400>.

13. Рішення Апеляційного суду Рівненської області від 29.07.2014 р. по справі № 569/22783/13-ц [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40042504>.

Лубчук О.Д.

аспірант кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ТВІР

Дослідження особливостей охорони прав інтелектуальної власності в аудіовізуальній сфері доцільно розпочати з аналізу основних підходів до визначення поняття «охорона прав інтелектуальної власності». Насамперед, заслуговує на увагу позиція, згідно з якою поняття «охорони» розглядають крізь призму діяльності держави, визначаючи процес охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності як такий, що реалізується через конкретні засоби державного впливу, що існують переважно в правовій формі і можуть проявлятися або через встановлення правових норм, або через їх, перш за все, позитивне застосування. Адже саме органи виконавчої влади шляхом видання нормативно-правових актів встановлюють загальний режим, порядок функціонування суб'єктів, які реалізують свої функції у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, визначають адміністративно-правовий статус учасників адміністративно-охоронних відносин [1, с. 51].

Водночас вищезазначене трактування не враховує діяльність недержавного сектору, зокрема, громадських організацій, в системі охорони прав інтелектуальної власності. Натомість варто погодитись з О.М. Ващук, що на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства та зростання ролі інтелектуальної власності в Україні налагодження постійної взаємодії між суспільством, суб'єктами інтелектуальної власності та державою має стати головним завданням саме громадських організацій [2].

Відтак, вбачається доцільним розглядати охорону прав інтелектуальної власності не лише крізь призму діяльності органів державної влади, але й недержавних, в тому числі громадських, організацій. У випадку охорони прав інтелектуальної власності на аудіовізуальний твір йдеться, зокрема, про діяльність творчих спілок (спілка кінематографістів України), громадських організацій, діяльність яких пов'язана з охороною авторських прав на аудіовізуальні твори («Українська антипіратська асоціація по захисту прав на музичні, аудіовізуальні твори та комп'ютерні програми», «Незалежна асоціація телерадіомовників», «Український кіноінститут») тощо.

Заслуговує на увагу також визначення поняття «охорони прав інтелектуальної власності», запропоноване Р.Б. Шишкою. Згідно з ним охорону прав інтелектуальної власності необхідно розглядати як широкий комплекс засобів правового, організаційного й іншого характеру, що встановлюють правовий режим об'єктів права інтелектуальної власності, визначають правове становище суб'єктів, порядок набуття, реалізації та припинення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, способи і порядок захисту прав суб'єктів у разі їх порушення [3, с. 295]. Очевидною перевагою зазначеного трактування є те, що поняття охорони включає в себе засоби не лише правового, але й економічного, політичного, організаційного та іншого характеру, що спрямовуються на створення необхідних умов для реалізації суб'єктивних прав [4, с. 4].

Таким чином, охорону прав інтелектуальної власності на аудіовізуальний твір можна визначити як сукупність заходів правового, організаційного та іншого характеру, що здійснюються державними й громадськими організаціями, та спрямовані на врегулювання процесу реалізації суб'єктивних прав інтелектуальної власності на аудіовізуальний твір, а також закріплення способів захисту останніх у разі їх порушення.

Важливо зазначити, що охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності полягає, насамперед, в тому, що автор або інша визнана законом особа одержує від держави виключні права

на створений об'єкт інтелектуальної власності на визначений період часу [5, с. 41]. На цьому етапі правова охорона проявляється у законодавчому закріпленні певних критеріїв, відповідність яким уможливорює віднесення того чи іншого об'єкта до сфери охорони права інтелектуальної власності. Так, об'єктом правової охорони авторським правом, як зазначає О.С. Яворська, є результати інтелектуальної діяльності людини, які відповідають наступним двом критеріям: 1) є результатом саме творчої діяльності у будь-якій галузі; 2) є результатом творчої діяльності, який виражений в об'єктивній формі [6, с. 120]. Відповідні критерії повинні бути дотримані і у випадку з аудіовізуальним твором як об'єктом авторського права.

Важливе значення в контексті аналізу охорони прав інтелектуальної власності на аудіовізуальний твір займає також питання моменту виникнення авторського права. Варто наголосити, що національне законодавство про авторське право (ст. 433 Цивільного Кодексу України, ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права») ґрунтується на принципі автоматичного набуття правової охорони, або ж принципі незалежності правової охорони твору, проголошеному Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів [7, с. 7]. Так, в п. 2 ст. 5 Конвенції закріплено, що користування правами та здійснення прав на художні й літературні твори, яким цією Конвенцією надається охорона, не пов'язані з виконанням будь-яких формальностей [8].

В ч. 3 ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» зазначено, що особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на цей твір), для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права. Цей знак складається з таких елементів: 1) латинська літера «с», обведена колом; 2) ім'я особи, яка має авторське право; 3) рік першої публікації твору. Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і кожному примірнику твору [9]. У частині 1 цієї ж статті закріплено презумпцію авторства,

яка також спрямована на охорону авторських прав на твір: за відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору.

Відтак, моментом виникнення авторського права слугує надання твору відповідної об'єктивної форми. Надання автоматичної охорони в силу факту створення твору відрізняє авторське право від іншої складової права інтелектуальної власності – права промислової власності. Адже об'єкти промислової власності охороняються внаслідок надання правової охорони уповноваженим державним органом після відповідної процедури їх реєстрації, складність якої залежить від виду об'єкта, що охороняється [10, с. 111].

Водночас в ч. 5 ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» зазначено, що суб'єкт авторського права для засвідчення авторства на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах [9]. Процедурні питання реєстрації авторського права врегульовано в Порядку державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. [11].

В п. 4 Порядку встановлено, що заявку на реєстрацію до Міністерства економічного розвитку і торгівлі подає суб'єкт авторського права або його довірена особа. Порядком визначено вимоги до оформлення матеріальної форми твору в залежності від того, щодо якого об'єкта авторського права подано заявку на реєстрацію [11]. Про реєстрацію авторського права на твір, в тому числі й аудіовізуальний, Міністерством економічного розвитку і торгівлі видається свідоцтво [9].

Хоч законодавство не пов'язує виникнення авторського права на твір із виконанням тих чи інших формальностей, варто погодитись із О.О. Штефан, що відсутність останніх значно ускладнює охорону прав автора. Адже у випадку порушення

авторських прав реєстрація прав на твір є одним із діючих засобів їх судового захисту [7, с. 7]. Саме факт державної реєстрації може відіграти важливу роль при вирішенні в судовому порядку спору про авторство на твір у разі його оспорювання, незаконного використання та комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності [12, с. 23]. Державна реєстрація авторських прав вбачається доцільною і у випадку з аудіовізуальним твором, зважаючи як на велику кількість суб'єктів створення останнього, так і численні порушення авторських прав у цій сфері у зв'язку із незаконним використанням аудіовізуальної продукції.

Ще одним елементом охорони авторських прав на твір є гарантований законодавством строк дії авторського права. Згідно з ч. 2 ст. 28 Закону України «Про авторське право і суміжні права» авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті, крім випадків передбачених цією статтею. В ч. 4 цієї статті зазначено, що авторське право на твори, створені у співавторстві, діє протягом життя співавторів і 70 років після смерті останнього співавтора [9]. У випадку із аудіовізуальним твором заслуговує на увагу той факт, що у процесі його створення беруть участь кілька авторів. Водночас законодавство не визначає такі відносини як співавторство. Крім того, окремі види аудіовізуальних творів характеризуються поєднанням авторських та суміжних прав (телевізійні передачі), або ж авторських і патентних прав (відеоігри), внаслідок чого строк охорони відрізнятиметься в залежності від того чи іншого елемента аудіовізуального твору. У зв'язку з цим, необхідним вбачається детальне законодавче врегулювання питання строку правової охорони аудіовізуального твору.

Підсумовуючи, зазначимо, що аудіовізуальний твір належить до сфери охорони авторського права. Водночас охорона прав інтелектуальної власності в аудіовізуальній сфері повинна здійснюватись із врахуванням специфіки процесу створення аудіовізуального твору, яка полягає у багатостадійності творчого

процесу, залученні до нього значної кількості суб'єктів творчої діяльності та поєднанні різномірних результатів творчості.

Список використаних джерел

1. Доріс Лонг, Патриція Рей, Жаров В.О., Шевелева Т.М., Василенко І.Е., Дроб'язко В.С. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. К.: «К.І.С.», 2007. 448 с.
2. Ващук О.М. Конституційно-правовий статус громадських організацій України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02. К., 2004. 18 с.
3. Шишка Р.Б. Охорона прав інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект. Харків: Вид-тво Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 368 с.
4. Штефан О. Охорона і захист авторських прав: теоретичний // Теорія і практика інтелектуальної власності, 2010. № 4 (54). С. 3-17.
5. Цибульов П.М. Введення до інтелектуальної власності / Навчальний посібник. К.: «Держ. інст. інтел. власн.», 2008. 124 с.
6. Інтелектуальне право України / За ред. О.С.Яворської. Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. 608 с.
7. Штефан О.О. Поняття об'єкту авторського права та критерій його охороноздатності // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2006. № 6. С. 3-8.
8. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051
9. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3792-ХІІ / Верховна Рада України. Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 43. Ст. 214.
10. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2008. 288 с.
11. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: Постанова Кабінет Міністрів України від 27 грудня 2001 р. №1756 // Офіційний вісник України. 2001. №52. Ст. 114.
12. Дмитришин В.С. Забезпечення реалізації права особи на державну реєстрацію авторського права та авторського договору // Адвокат Науковий журнал. №10(145). 2012. С. 22-25.

Панасюк К.Т.

*аспірант кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

З метою активізації державної інноваційної політики в даний час у всіх промислово розвинених країнах світу створені спеціальні організації, що підтримують комерціалізацію технологій. Варто зазначити, що патентування вигідне як для держави, так і для приватного сектору, оскільки за реєстрацію кожного патенту винахідник сплачує відповідні збори за подання заявки.¹ Одним з найважливіших факторів інноваційного розвитку країни є можливість комерціалізації інтелектуальної власності.

Найбільшу кількість патентів на винаходи в Україні оформлюють університети. Разом з тим, такий обсяг активів інтелектуальної власності тривалий час не був належним чином комерціалізований через брак фінансування та погані стратегії комерціалізації. Останнім часом спостерігаються позитивні зміни в законодавстві, які дозволяють університетам створювати власні виділені заклади, що дає можливість залучати кошти для подальшого розвитку, знаходити партнерів або клієнтів в Україні та за кордоном.

Така модель успішно використовується в США та ряді європейських країн, тому можна очікувати активізації іноземних інвесторів, технологічних компаній та українських університетів у цьому напрямку. Все це має значно стимулювати комерціалізацію та патентну діяльність в Україні в цілому. Багато хто вважає, що стартапи – синонім поняття «інновація», але це не завжди так. Більше того, і сам патент — не завжди означає інновацію, адже винахід, не дивлячись на його унікальність, мо-

¹ Пилипенко О. Патентування як ознака інноваційності країни — перше дослідження від Innolytics Group/ О. Пилипенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.imena.ua/blog/patent-innovations-ua/>

же виявитися даремним для бізнесу та економіки. Відтак, у сучасному світі функціонує безліч інституцій готових сприяти, допомагати, фінансувати патентування нових винаходів, корисних моделей. Існує декілька моделей таких організацій.

Першою моделлю є повернення витрат на патентування (Patent Application Grant, далі – Grant). Зокрема, це схема фінансування, спрямована на допомогу місцевим компаніям і винахідникам в патентуванні та комерціалізації власних винаходів. Grant знаходиться у підпорядкуванні Комісії Інновацій та Технологій (Фонд Інновацій і Технологій) і реалізується Виробничою радою (НКРС), як агентом. На фінансову допомогу в Grant мають право юридичні особи (акціонерні компанії, зареєстровані в Гонконзі), фізичні особи (громадяни і особи, які проживають в Гонконзі не менше 7 років). Але таке повернення витрат можливе, за умови, що заявка на винахід не подавалася в інші патентні відомства.¹

Заявка на фінансування приймається від авторів (Групи авторів), і/або компаній за умови, що автори є працівниками компанії (власник, акціонер, директор, працівники). Власником патенту стає заявник. Заявки приймаються на будь-які винаходи (немає обмежень за напрямками), виняток – заявки на патентування косметичних засобів, у патентуванні таких може бути відмовлено.

Grant призначений для покриття витрат, пов'язаних з патентуванням. Ухвалення рішення про фінансову підтримку відбувається після проведення агентом патентних досліджень, що підтверджують ймовірність отримання патенту та технічної оцінки заявки. Рішення Комісії є остаточним.

Для схвалених пропозицій максимальний грант складає 150 000 гонконгських доларів або приблизно 90% витрат на проведення патентних досліджень і патентування (включаючи оплату, консультантів, патентних повірених, офіційні мита патент-

¹Funding Schemes. Innovation and Technology Commission. The Government of the Hong Kong Special Administrative Region [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.itc.gov.hk/en/funding/pag.htm>

ного відомства). Офіційне мито, що сплачується агенту, становить 20% від загальних витрат на патентування. Грант не підлягає передачі іншим особам і діє протягом 3 років з моменту прийняття агентом рішення про патентування. Решту витрат, необхідні для патентування, несе заявник.

Другою моделлю є скуповування і комерціалізація патентів через подання відповідних позовів до суду, зокрема, йдеться про Turtle bay technologies, які позиціонують себе як «Інвестиційний патентний фонд»¹, що співпрацює з компаніями, університетами та винахідниками, надає послуги з управління активами інтелектуальної власності, розробляє стратегію управління інтелектуальним капіталом, монетизацію активів і участь в захисті патентних прав. Діяльність Turtle Bay зосереджена на патентних спорах, де сума позову перевищує 30 млн доларів США. Кошти інвестуються в позови щодо інноваційних та економічно вигідних патентів. Розміри інвестицій сягає 1 млн доларів США, можливі і більш великі інвестиції в певних умовах, наприклад, при покупці або захисту виняткових патентів або патентних портфелів. Також Turtle Bay займається купівлею патентів. При цьому можливі два варіанти: купівля патенту повністю (уступка правовласником права на патент); купівля частини (частки) патенту (поступка правовласником частини права на патент), при якому кожна сторона отримує частку доходу при будь якій комерціалізації патенту.

Turtle Bay співпрацює з широким колом клієнтів різного профілю (без обмежень напрямів діяльності). Проте, перевага надається патентам в наступних сферах: комп'ютерні технології та бази даних; фармацевтичні та біотехнологічні продукти; медичне обладнання; телекомунікації; електроніка та ін.

¹Chris Sheldrake. *Is Turtle Bay Technologies Behind Minkus EDS?* / Chris Sheldrake [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dailydooh.com/archives/31463>

Третьою моделлю є адміністрування патентних пулів (MPEG LA). Зокрема, MPEG LA,¹ – це компанія, що здійснює ліцензування використання стандартів на основі патентного пулу, куди входять патенти на стандарти MPEG-2, MPEG-4 Visual (Part 2), IEEE 1394, VC-1. Також працює в напрямку об'єднання ліцензування 3GPP Long Term Evolution (LTE) патентів.

MPEG LA базується в Денвері, штат Колорадо, США та є світовим лідером зі створення патентних пулів (патентних ліцензій) в сфері побутової електроніки, охорони здоров'я та енергетики. MPEG LA розробило патентний пул ринкового простору, де підтримується велика кількість патентів, власників і користувачів, тобто створення середовища, де всі сторони є більш прибутковими.

Перевага віддається патентам в сферах хімічної промисловості, побутової електроніки; освіти; енергетики; довілля; медичних та біотехнологічних продуктів; сировини; транспорту; бездротових технологій. У учасника пулу зберігаються незалежні права на інтелектуальну власність. Метою такою діяльності забезпечення доступу до інтелектуальної власності (об'єднання основних патентів), економія часу в пошуку власників патентів, масове впровадження на ринок інноваційної продукції, участь в якості незалежної сторони (третьої сторони) при створенні платформи, створення умов для безпечного і економічно вигідного доступу користувачів.

Четвертою моделлю є Модель «Спільний патентний фонд в основних інноваційних сферах за сприянням державно-приватного партнерства (a innovation network corporation of Japan), яка являє собою державно-приватне партнерство між Урядом Японії і 19 крупними компаніями.² Метою створення

¹ A HISTORY OF SUCCESS - A FUTURE IN INNOVATION REVOLUTIONIZING INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS MANAGEMENT. MPEG LA офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mpegla.com/>

² Creating and nurturing key industries via open innovation for the prosperity of future generations INCJ. офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.incj.co.jp/english/>

INCJ є підвищення конкурентоспроможності японських фірм при просуванні філософії «відкритих інновацій» та створення нового покоління бізнесу в нових перспективних областях шляхом надання капіталу і управлінської підтримки, через державно-приватне партнерство. Куратором INCJ є Міністерство економіки, торгівлі і промисловості Японії.

П'ятою моделлю є спільний патентний фонд в основних сферах для захисту компаній та країн від позовів, забезпечення преференцій для розвитку;¹ зосередженість на загальній кількості патентів (a intellectual ventures). Це бізнес модель щодо придбання, створення, ліцензування, накопичення і використання, в тому числі продаж. За наявними відомостями, засновники зібрали понад 5,5 млрд доларів США від великих компаній (Microsoft, Intel, Sony, Nokia, Apple, Google, SAP, Nvidia і eBay), плюс інвестиції фірм, таких як: Hewlett Packard, Mayo Clinic, і Charles River Ventures і ін.

Статистичні дані розбігаються, проте дані свідчать про більш ніж 30 000 (35 000) придбаних патентів і більше 2000 власних розробок, винаходів, ліцензій на патенти, отриманих за допомогою інвестицій і роялті.

Принципами цієї діяльності є сприяння розвитку ринку винаходів, інвестиції в створення і патентування власних винаходів, виявлення і підтримка талановитих винахідників, оцінка та придбання патентів та іншої інтелектуальної власності на відкритому ринку, використання створеної і придбаної інтелектуальної власності, в тому числі шляхом ліцензування і продажу патентів, створення компаній для розробки нових продуктів і технологій.

¹ Impact Invention. Invention Investment Fund. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.intellectualventures.com/>

Петрів М.В.

*аспірант кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права*

Львівського національного університету імені Івана Франка

КІБЕРСКВОТИНГ ЯК ВИД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

У сучасному світі та водночас при стрімкому розвитку цифрового середовища дедалі важче стає уявити компанію без власного веб-сайту. При чому інколи сам сайт і являється бізнесом та основним методом заробітку для компанії. Чи це улюблений ресторан, магазин одягу, продуктовий супермаркет, чи блог для автомобілістів, ми стараємось знайти цей веб-сайт серед світової павутини для пошуку контактів, перевірки асортименту продукції чи для іншої необхідної для нас інформації. Відповідно, кожен веб-сайт повинен мати власну назву, щоб надати можливість користувачам знайти його в мережі Інтернет. Такою назвою являється доменне ім'я, яке в свою чергу є унікальним. На жаль, це стало фундаментом для появи нового виду інтернет-шахрайства – кіберсквотингу, який являється основною причиною виникнення доменних спорів.

Зважаючи на швидкий темп розвитку мережі Інтернет, дедалі більше зростає кількість реєстрацій доменних імен тотожних відомим торговельним маркам для перепродажу. На даний момент часу, у світі немає єдиного універсального методу вирішення доменних спорів, що пояснюється безкордонністю Інтернет простору. Одним з перших правових актів, який запропонував правове регулювання кіберсквотингу, був Закон США «Про захист прав споживачів від кіберсквотингу» від 1999 року. У даному Законі чітко не вказується, що є кіберсквотингом, але визначається, хто являється кіберсквотером.

Відповідно до цього Закону, будь-яка особа, яка з недобросовісним наміром отримувати прибуток від репутації знаку для товарів та послуг, реєструє, переміщує або використовує до-

менне ім'я, ідентичне, заплутано подібне або розріджує подібну торгову марку, несе відповідальність у цивільній справі перед власником такої торговельної марки. Переважно кіберсквотери реєструють доменні імена тотожні або подібні відомим торговельним маркам для подальшого продажу законним власникам за значно завищеною ціною. Звідси можна погодитись із думкою, яку зазначають окремі автори, що кіберсквотинг – це порушення прав інтелектуальної власності на торговельну марку, власне ім'я чи інше комерційне позначення, яке полягає у недобросовісній реєстрації доменного імені тотожного чи оманливо схожого з комерційним позначенням іншої особи.

Серед основних видів кіберсквотингу слід виділити:

-Брендовий – пов'язаний із реєстрацією доменних тотожних чи схожих до відомих торговельних марок чи комерційних найменувань.

-Галузевий – пов'язаний із реєстрацією доменних імен за назвою видів діяльності, товарів чи послуг.

-Географічний – пов'язаний із реєстрацією доменних імен тотожних назвам міст, сіл, географічних районів.

-Захисний – пов'язаний із реєстрацією подібних доменних імен до свого власного.

-Іменний – пов'язаний із реєстрацією доменних імен однакових чи подібних з власними іменами, прізвищами або псевдонімами відомих людей.

-Тайпсквотинг – пов'язаний із реєстрацією доменних імен, які містять помилку у назві відомих веб-сайтів.

Таким чином, розвиток кіберсквотингу як одного з видів недобросовісного бізнесу полягає у неможливості реєстрації ідентичного доменного імені, а також у принципі першості надходження заявки на його реєстрацію. Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», неправомірним є використання імені, комерційного (фірмового) найменування, торговельної марки (знака для товарів і послуг), рекламних матеріалів, оформлення упаковки товарів і періодичних видань, інших позначень без дозволу (згоди) суб'єкта

господарювання, який раніше почав використовувати їх або схожі на них позначення у господарській діяльності, що призвело чи може призвести до змішування з діяльністю цього суб'єкта господарювання.

Отже, цілком доречним видається віднести кіберсквотинг до поняття недобросовісної конкуренції, як такі дії, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності, оскільки реєстрація доменного імені тотожного чи схожого до чужого комерційного позначення є неправомірною. А також, слід на законодавчому рівні визначити, які дії необхідно вважати кіберсквотингом та які способи захисту можуть використовуватись власниками комерційних позначень, чиї права порушено.

Список використаних джерел:

1. AntiCybersquatting Consumer Protection Act. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CRPT-106srpt140/html/CRPT-106srpt140.htm> (дата звернення 03.05.2019)
2. Булат Н. Поняття кіберсквотингу та його види. Правова держава. №31. 2018р. –170с.
3. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти : навч. посіб. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – К. : Центр учбової літератури, 2014. –276 с.

Посполітак В.В.

*Завідувач кафедри гуманітарного розвитку ПВНЗ
«Міжнародний інститут менеджменту (МІМ-Київ)»,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПОНЯТТЯ «ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ» В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЄС

В еру швидкого розвитку цифрових технологій все більшого застосування отримують так звані «електронні гроші». За даними Національного банку України у 2018 році порівняно з позаминулим роком відбулося суттєве зростання ринку електронних грошей в Україні. Так обсяг випущених електронних грошей зріс на 40 відсотків до 83,2 млн грн, обсяг операцій з електронними грошима збільшився майже у 2,5 рази до 7 225 млн. грн., а кількість електронних гаманців – на 19 відсотків до 62,7 млн. шт.[1]

Електронні гроші не є чимось особливим для України. Такий засіб платежу використовуються у всьому світі. Так, наприклад, Швеція планує повністю відмовитися від паперових грошей взагалі. [2] А для кращого використання електронних грошей навіть створена Асоціація електронних грошей.

Часто електронні гроші плутають з безготівковими грошима або з криптовалютою. Слід зазначити, що випуск електронних грошей в Україні може здійснювати виключно банк, який і бере на себе зобов'язання з їх погашення в обмін на готівкові або безготівкові гроші. Тобто, електронні гроші, на відміну від криптовалюти, врегульовані національним законодавством України та національним законодавством інших країн. А на відміну від безготівкової форми грошей, емітентом яких є Центральний банк якоїсь країни (в Україні – НБУ), електронні гроші випускаються комерційними банками, а в інших країнах також іншими фінансовими установами.

Отже, термін «електронні гроші» стає повсякденним у використанні, однак не до кінця зрозумілим багатьом пересічним

користувачам, об'єктом цивільних прав (у цивільному праві) та засобом платежу (у фінансовому праві). Варто вказати, що на даний час, вітчизняними науковцями не приділяється належної уваги розуміння поняття «електронні гроші». Багато фахівців зараз приділяють увагу або традиційним грошам (готівковим або безготівковим) або «криптовалюті». Ті наукові роботи, що існують на даний час, розглядають «електронні гроші» з економічної точки зору. Безумовно «електронні гроші» це в першу чергу економічна категорія, зокрема варто виділити роботи Мельниченко О.В., Махаєвої О.О., Шпирко О.М. Але економічне розуміння потребує й юридичного обрамлення. Тому можна констатувати, що на даний час українськими науковцями-правниками не приділено належної уваги даній правовій категорії.

У п. 15.1 ст. 15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» міститься визначення «електронні гроші», під яким розуміється одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі. [3] Інших визначень у законодавстві цього терміну немає. Майже аналогічні визначення, що дається в Законі, уже більше десяти років дається у наукових працях економістів.

Наприклад, О.О. Махаєва у своїй роботі «Емісія та використання електронних грошей в Україні», визначає електронні гроші як одиниця вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент, особами та є грошовим зобов'язанням емітента. [4, с.3] Майже аналогічні підходи з точки зору розуміння «електронні гроші» висловлюють й інші науковці-економісти.

Стосовно юридичних підходів, то автори більше описують правове регулювання даної категорії і при цьому майже оминають пропозицій щодо визначення «електронні гроші», наприклад В.Рядінська [5], Л.М. Барабан [6], К.Пащенко [7].

Виходячи з поняття, що дається в Законі України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» можна виокремити основними ознаками «електронні гроші», а саме: 1) є одиницею вартості; 2) вони зберігаються на електронних носіях; 3) є засобом платежу; 4) є грошовим зобов'язанням.

2014 року Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС, в якій взяла на себе зобов'язання привести своє законодавство до вимог законодавства ЄС. Так чи відповідає українське визначення «електронні гроші» розумінню «електронні гроші», що міститься в законодавстві ЄС.

Базою розуміння «електронні гроші» в ЄС є Директива 2009/110/ЄС щодо започаткування та здійснення діяльності установами - емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними. [8] Згідно ч. 2 ст. 2 даної Директиви "електронні гроші" означають грошову вартість, яку представлено у вимозі до емітента, які зберігаються на електронному пристрої, в тому числі магнітному, випускаються для отримання коштів з метою здійснення платіжних операцій, як визначено в підпункті 5 статті 4 Директиви 2007/64/ЄС, та приймаються фізичною або юридичною особою, відмінною від установи-емітента електронних грошей. З даної визначення можна виокремити наступні ознаки «електронних грошей»: 1) вони мають грошову вартість; 2) зберігаються на електронних пристроях; 3) є засобом платежу.

Ruth Halpin, Rokhsana Moore вказують, що в Директиві визначення вказує на 1) форму зберігання грошей – магнітне (електронний вигляд); 2) платіжність електронних грошей; 3) повинні прийматися особою «емітентом електронних грошей». [9, с.565]

Отже, «електронні гроші» є віртуальним еквівалентом, альтернативою «традиційних» готівкових та безготівкових грошей і виконують ті ж функції. З цивільно-правової точки зору «електронні гроші» мають бути прирівняні до грошей традиційних (емітованих державою). Слід визнати необхідність науковцям-

правникам приділити більше уваги дослідженню даної правової категорії як «електронні гроші».

Основні ознаки «електронні гроші», що дається у Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» за своєю сутністю відповідає ознакам, що закріплені у визначення Директив. 2009/110/ЄС. А, отже, поняття «електронні гроші» в законодавстві України відповідає вимогам законодавства ЄС.

Список використаних джерел:

1. В Україні істотно зріс ринок електронних грошей. URL: <https://www.5.ua/ekonomika/v-ukraini-istotno-zris-rynok-elektronnykh-hrosheibnu-188310.html>
2. Ціла країна відмовилася від готівки: там більше не шукають розмін. URL: <https://m.znaj.ua/world/191711-cila-krajina-vidmovilasja-vid-gotivki-tam-bilshe-ne-shukayut-rozmin>
3. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» (у редакції від) URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14/page2>
4. Махаєва О.О. Емісія та використання електронних грошей в Україні: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / Махаєва Олена Олександрівна ; Університет банківської справи Національного банку України. - К., 2009. - 21 с.
5. Рядінська В. Проблеми правового регулювання обігу електронних грошей в Україні /Підприємництва, господарство і право. – 12/20016. – с. 190-195.
6. Барабан Л.М. Електронні гроші: можливості, тенденції та перспективи розвитку в Україні /Фінансовий простір – 3(15), 2014. – с.10-15.
7. Пащенко К. Порівняльний аналіз фінансово-правової сутності електронних грошей та крипто валют /Підприємництво, господарство і право. – 7/2017. – с. 97-100.
8. Directive 2009/110/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on the taking up, pursuit and prudential supervision of the business of electronic money institutions amending Directives 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 2000/46/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0110>
9. Ruth Halpin, Roksana Moore. Developments in electronic money regulation – the Electronic Money Directive: A better deal for e-money issuers? /Computer law & security review 25(2009)- p. 563 – 568.

Самагальська Ю.Я.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної
власності, інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Сучасний світ часто порівнюють з супермаркетом, де все можна продати і все можна купити. Найвагомішу роль у продажах відіграє реклама як спосіб доведення до потенційних покупців необхідності купівлі того чи іншого товару (послуги). З кожним днем реклама стає все більш агресивною, адже продавці не жаліють на неї ресурсів аби збільшити свої продажі і прибутки відповідно.

Україна врегулювала питання реклами ще в 1996 році, прийнявши Закон «Про рекламу». В ньому закріплено, що реклама – це інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформулювати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару. Під товаром розуміють будь-який предмет господарського обігу, в тому числі продукція, роботи, послуги, цінні папери, об'єкти права інтелектуальної власності.

Згідно вищезазначеного Закону реклама має відповідати таким принципам як законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами шкоди. Вона не повинна містити інформації або зображень, які порушують етичні, гуманістичні, моральні норми, нехтують правилами пристойності, та враховувати особливу чутливість дітей і не завдавати їм шкоди. Важливо, що реклама не повинна підривати довіру суспільства до реклами, а також відповідати принципам добросовісної конкуренції. Закон ставить низку вимог до реклами, зокрема вона повинна відповідати Закону України "Про засади державної мовної політики", а також бути чітко відокремлена від іншої інформації, незалежно від

форм чи способів розповсюдження, таким чином, щоб її можна було ідентифікувати як рекламу.

На сьогоднішній день рекламна індустрія дуже розвинута. Вона забезпечує життєдіяльність величезної кількості суб'єктів, зокрема це: рекламодавець – особа, яка є замовником реклами для її виробництва та/або розповсюдження (мається на увазі будь-який суб'єкт підприємницької діяльності); виробник реклами – особа, яка повністю або частково здійснює виробництво реклами (для прикладу, рекламні агенції); розповсюдjuвач реклами – особа, яка здійснює розповсюдження реклами (зокрема, засоби масової інформації); споживачі реклами – невідзначене коло осіб, на яких спрямовується реклама (це потенційні покупці). Контроль за їх діяльністю здійснюють: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів – щодо захисту прав споживачів реклами (на сьогодні це Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів); Антимонопольний комітет України – щодо дотримання законодавства про захист економічної конкуренції; Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення – щодо телерадіоорганізацій усіх форм власності; та інші органи, уповноважені на контроль у сфері, з якою пов'язана реклама.

Традиційно відповідно до завдань рекламу можна поділити на: комерційну, соціальну та політичну; добросовісну та недобросовісну; явну та приховану; внутрішню, зовнішню, таку, що здійснюється через засоби масової інформації, а також Інтернет-рекламу. А щодо Інтернет-реклами, то ні окремого визначення, ні особливого правового регулювання законодавець не передбачив, вважаючи, що звичного підходу до регулювання реклами є достатньо. Для справедливості, необхідно зазначити, що в 2008 році у Верховній Раді України розглядався законопроект «Про Інтернет рекламу», проте він так і не був прийнятим. В чинному ж Законі України «Про рекламу» міститься лише одна норма, що згадує про Інтернет. А саме, ст. 20 Закону пе-

редбачає, що реклама тютюнових виробів, реклама знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби, забороняється: у мережі Інтернет, крім веб-сайтів, призначених для повнолітніх осіб, обов'язковою умовою доступу до яких є попередня ідентифікація віку користувачів.

Під інтернет-рекламою варто розуміти це інформація про особу чи товар і призначена сформуванню або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб через мережу Інтернет відповідно до законодавства держави, що врегульовує рекламну діяльність на певному сайті.

Так, домен «UA» є доменом верхнього рівня ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, створений на основі кодування назв країн відповідно до міжнародних стандартів, для обслуговування адресного простору українського сегмента мережі Інтернет. Тому сайти, зареєстровані на національному домені «UA» вважатимуться українськими і на них повністю поширюється вітчизняне законодавство, в тому числі і щодо реклами.

Необхідно вказати, що сучасна Інтернет-реклама також поділяється на окремі види. Так, дослідники розділяють: медійну рекламу, банерну рекламу, контекстну рекламу, просування в соціальних мережах, геоконтекстну рекламу, вірусну рекламу, продакт-плейсмент в онлайн-іграх, електронну пошту як рекламу, спливні (pop-up) вікна та sruware, електронні дошки оголошень, а також участь у рейтингах та інші. На кожній з них варто зупинитись детальніше.

Пер за все, до вибору Інтернет-реклами, підприємець повинен створити власний веб-сайт, який також можна вважати проявом реклами. Це сторінка-візитка, що містить інформація про особу та його товар, а також контактні дані для зв'язку.

Медійна реклама, в свою чергу, це реклама, в якій використовуються текстово-графічні рекламні матеріали. Вона розміщується на відповідних веб-сайтах (реklamних майданчиках),

що мають відповідну цільову аудиторію. Перед укладенням договору на таку рекламу проводиться дослідження аудиторії сайту (за географічним, віковими, соціальними та іншими критеріями), час, витрачений ними на сайті та інші дані, щоб визначити, наскільки ефективною буде реклама на даному сайті. Оплата за таку рекламу визначається переважно за 1 тис. її показів або ж за кожен клік окремо.

Банерна реклама – це інтернет реклама, яка розміщується у вигляді статичних або динамічних картинок (банерів) на сайтах. Банер – це графічне зображення у форматі jpg, png, gif або flash, що містить гіперпосилання на рекламовану компанію або товар.

Для розміщення такої реклами існують різні види договорів. Першим є договір є звичний про розміщення реклами на сайті чи банерній мережі (рекламна мережа сайтів, що використовується для показу банерної реклами одразу на великій кількості сайтів-учасників). Договір може укладатись на тимчасове розміщення реклами (Flat fee – фіксоване розміщення реклами на заданий проміжок часу) або ж на абонентське обслуговування. Для такого виду договорів найбільше значення має ефективність банеру, що визначається через співвідношення числа кліків на рекламу і числа її показів (CTR – click through rate). Отже, чим більше кліків, тим ефективніший банер.

За показником CTR договори можна поділити на певні підвиди. Зокрема, популярним є умова CPM (cost per mille), що визначає ціну за тисячу переглядів. Вона гарантує рекламодавцю оплачену кількість переглядів його реклами.

Умова CPV (cost per visitor) передбачає оплату за кожного відвідувача окремо, притягнутого на сайт рекламодавця.

Умова CPA (cost per action) визначає ціну за певну визначену дію користувача. Це може бути і реєстрація користувача, і перехід всередині сайту, заповнення форми, оплата замовлення, підписка на e-mail розсилку, завантаження файлу чи будь-яка інша дія, яка буде погоджена сторонами і може математично відслідковуватись програмою сайту.

А умова CPS (cost per sale) передбачає оплату за продаж рекламованого товару. Переважно, оплата визначається відсотком від суми продажу.

За іншим договором можна врегулювати взаємний показ реклами один одного на сайтах-партнерах. Умови договору можуть визначати кому і наскільки часто показувати таку рекламу тощо. Таке розміщення реклами буде безкоштовним. Велика мережа банерних сайтів-партнерів можуть визначити накопичені покази як своєрідну валюту, відповідно до якої можна передавати і реалізовувати певні рекламні послуги. У разі виявлення зловживань (накручування кліків і показів за допомогою спеціальних програм-ботів), ці покази згорають або ж навіть договір про співпрацю розривається.

Контекстна реклама – це реклама, в якій рекламна інформація відповідає змісту (контексту) веб-сайту. Тобто, це реклама товарів на відповідних тематичних сайтах або ж реклама за пошуком ключового слова, яке запитує сам користувач. Такий вид реклами вважається найефективнішим, адже потенційний споживач сам її шукає. Для реалізації такої реклами пошукові системи створюють свої власні системи контекстної реклами, через які вони і отримують прибутки. Для прикладу, це Google – Google AdWords, Яндекс – Яндекс.Директ. Такі системи контекстної реклами розміщують рекламу як і окремий результат пошуку, так і на сторінках-результатах пошуку, що вибирає користувач.

Така реклама переважно оплачується за договором CPC (Cost Per Click), тобто за перехід користувача за рекламним посиланням. Можливим є продаж рекламного місця за ключовим словом на аукціоні, який виграє той, хто запропонує найвищу ціну за перехід за посиланням. Для прикладу, при пошуку за ключовим словом автомобіль перше місце в пошуку отримає та марка автомобілів, яка готова заплатити за це найвищу ціну.

Геоконтекстна реклама це та ж контекстна реклама, що додатково враховує місцезнаходження користувача. Як правило, вона використовується на мобільних телефонах та планшетах

та дозволяє за допомогою карти швидко знайти найближчі по розташуванню запитувані товари та сервіси. Наприклад, ресторан чи заправку.

Просування в соціальних мережах теж є видом реклами. Кожен підприємець може створити безкоштовно свою власну сторінку або групу в популярній соціальній мережі і використовувати її для реклами свого товару за аналогією з сайтом-візиткою. А у разі використання методу таргетингу та нав'язування реклами своєї сторінки для невідомих користувачів, то тоді вона стане платною. Так, для прикладу соціальна мережа Facebook дозволяє розміщувати рекламу для вибраної групи користувачів, називаючи її «Suggested Post» та позначаючи її як платну (sponsored).

Вірусну рекламу порівнюють з грипом, що передається від одної людини до інших через сприятливе середовище. На відміну від вищеописаних видів, вірусна реклама передається користувачами самостійно, а не нав'язується їм розповсюджувачами реклами, а отже таке розповсюдження є безкоштовним. Найтипівішим прикладом вірусної реклами є смішні відеоролики.

Під продакт-плейсментом в онлайн-іграх мається на увазі рекламування товару в ігрових операціях. Така реклама є ефективною, адже гравці, захоплені грою, втрачають свідоме розуміння, що це реклама, а також те, що в них з'являється відчуття, що вони вже цим товаром володіють. Для прикладу, марка автомобіля певного героя гри. До речі, така реклама має ознаки прихованої, тому її використання повинно бути правильно ідентифіковано для споживача.

Електронна пошта також може використовуватись в якості реклами. Така розсилка називається Direct mail (пряма або точна пошта) і її суть полягає в цілеспрямованому скеруванні електронних листів певному колу осіб. Така реклама є безкоштовною, хоча створення та опрацювання бази даних користувачів може обійтись досить дорого, адже для такої розсилки потрібна їх згода (переважно у формі заповнення заявки на реєстрацію,

де передбачено пункт про бажання отримувати такі розсилки). Для прикладу, це повідомлення постійним клієнтам компанії про акції та сезонні знижки.

У разі розсилки таких повідомлень невизначеному колу осіб без відповідної згоди це називається спамом. Більшість систем електронних поштових сервісів блокують таку рекламу як незаконну, оскільки вона порушує правила користування комп'ютерними мережами. Згідно Закону України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 року комерційне електронне повідомлення може надсилатися особі без її згоди лише за умови, що вона може відмовитися від подальшого отримання таких повідомлень.

Спливні (pop-up) вікна та sruware досить схожі до спаму, проте вважаються шкідливими, адже для їх розповсюдження створюються дорогі програми, що проникають в комп'ютер користувача та прирівнюються до вірусів.

Окремо виділяють Rich-Media (ролики і графіка поверх сторінки), Pop-Under (реклама в новому вікні браузера), Top-Line (розтяжки над вмістом сторінки). Система OPERA створила програму, що їх блокує.

Електронні дошки оголошень це сайти, які працюють за принципом звичайної дошки оголошень, тобто містить відповідну рекламну інформацію.

Участь у рейтингах не вважається популярним методом реклами, адже авторитетність більшості рейтингів викликають сумніви в користувачів.

Важливо пам'ятати, що незалежно від виду Інтернет-реклама повинна відповідати тим же нормам, що регулюють традиційну рекламу держави, в якій зареєстрований сайт.

Стєбєлєв А. М.

*кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри права
Національного аерокосмічного університету
ім. М.Є.Жуковського «Харківський авіаційний інститут»,
адвокат, голова Адвокатського об'єднання
«Колегія адвокатів України»*

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОГО (НЕ- ЗАКОННОГО) ВИКОРИСТАННЯ ЗНАКІВ ДЛЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ (ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК)

Питання незаконного використання торговельних марок набуває особливої актуальності у світлі становлення інституту приватної власності й доволі активним зростанням кількості підприємницьких структур, у зв'язку з чим стає зрозумілим, що використання товарних знаків здатне приносити значні прибутки. Водночас виникає проблема створення цивілізованого контролю, в якому й підприємці, і споживачі були б надійно захищені від недобросовісної конкуренції, пов'язаної з неправомірним використанням знаків для товарів та послуг.

Судова практика щодо захисту знаків для товарів та послуг свідчить, що найчастіше незаконно використовуються торговельні марки таких відомих брендів як «Adidas», «Coca Cola», «Chanel», «Dior», «Nike», «Versace», «New Balance», «BOSS HUGO BOSS», «LACOSTE», «Calvin Klein», «KENZO», «GIVENCHY» та інших.

Недобросовісно використовуються й українські торговельні марки: «ЕкономКлас», «Планета Секонд-Хенд», «ЕВРО-ЛАЙТНИНГ», «Lviv Tobacco Factory», «Волинь-цемент», «Кам'янець-Подільський цементний завод», «BABY BREEZE» та інші.

Згідно зі статтею 492 Цивільного кодексу України: торговельною маркою може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів

(послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів. Торговельна марка є об'єктом інтелектуальної власності (ст. 420 Цивільного кодексу України).

Закон України «Про охорону права на знаки для товарів та послуг» надає визначення торговельної марки як позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб.

За статтею 493 Цивільного кодексу України суб'єктами права інтелектуальної власності на торговельну марку є фізичні та юридичні особи. Право інтелектуальної власності на певну торговельну марку може належати одночасно кільком фізичним та (або) юридичним особам.

Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом. Умови та порядок видачі свідоцтва встановлюються законом. Обсяг правової охорони торговельної марки визначається наведеними у свідоцтві її зображенням та переліком товарів і послуг, якщо інше не встановлено законом. Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку, яка має міжнародну реєстрацію або визнана в установленому законом порядку добре відомою, не вимагає засвідчення свідоцтвом (ст. 494 Цивільного кодексу України).

Майновими правами інтелектуальної власності на торговельну марку є:

- 1) право на використання торговельної марки;
- 2) виключне право дозволяти використання торговельної марки;
- 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку належать володільцю відповідного свідоцтва, володіль-

цю міжнародної реєстрації, особі, торговельну марку якої визнано в установленому законом порядку добре відомою, якщо інше не встановлено договором (ст. 495 Цивільного кодексу України).

Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку є чинними протягом десяти років з дати, наступної за датою подання заявки на торговельну марку в установленому законом порядку, якщо інше не встановлено законом. Зазначений строк може бути продовженим щоразу на десять років у порядку, встановленому законом (ст. 496 Цивільного кодексу України).

Неправомірним використанням знаків для товарів та послуг визнається: нанесення його на будь-який товар, для якого знак зареєстровано, вивіску, пов'язану з ним, етикетку, нашивку, бирку чи інший прикріплений до товару предмет; зберігання такого товару з метою продажу; його продаж, імпорт, експорт; використання його при пропонуванні чи наданні послуг, у діловій документації, в рекламі та в мережі Інтернет, в тому числі в доменних іменах (п. 4, ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг»).

За незаконне використання торговельної марки передбачена адміністративна відповідальність, у вигляді штрафу від 170 до 3400 гривень (ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення) та кримінальна, від 17000 до 34000 тисяч гривень (ст. 229 Кримінального кодексу України).

Однак, не дивлячись на достатнє законодавче закріплення, проблема незаконного використання знаків для товарів та послуг все одно існує.

Причиною цього є те, що створення і розкручування торгової марки вимагає довгої наполегливої праці і величезних капіталовкладень. У зв'язку з цим, для нечесних підприємців виникає спокуса уникнути подібних витрат, скориставшись чужими заслугами. Деякі маніпуляції з відомою торговою маркою вводять в оману покупців щодо якості товару та / або його виробника. Таким чином, є можливість отримати на цьому значну

вигоду і позбавити, тим самим частини прибутку справжніх власників.

Тож, виникає питання: як захистити своє право на торговельні марки.

За своєю сутністю захист товарного знака полягає в забороні власником використовувати його іншим (третім) особам.

Щоб мати можливість захистити свої права на торговельну марку в суді і отримати компенсацію за її неправомірне використання, слід, в першу чергу, зареєструвати її як знак для товарів і послуг та отримати відповідне свідоцтво. За загальним правилом, саме особі, яка має це свідоцтво, належить право на використання торгової марки, а також виключне право дозволити її використання іншими особами та перешкоджати її використанню, у тому числі в судовому порядку. Виняток становлять тільки ті торговельні марки, які мають міжнародну реєстрацію або визнані досить відомими за рішенням Апеляційної палати Держслужби інтелектуальної власності або суду.

Так згідно зі статтею 21 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» захист прав на знак здійснюється у судовому та іншому встановленому законом порядку.

Загальними способами захисту права інтелектуальної власності є такі, що зазначені частиною другою статті 16 ЦК України і частиною другою статті 20 ГК України.

Згідно з статтею 432 ЦК України захист права інтелектуальної власності судом є:

1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;

2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;

3) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності та знищення таких товарів;

4) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь;

5) застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення;

б) опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Однак спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності на торговельну марку можна доповнити, крім зазначеного вище, звернення до суду з позовом про:

- встановлення власника свідоцтва;
- припинення несанкціонованого використання торговельної марки або позначення, схожого з нею настільки, що їх можна сплутати;
- усунення з товару, його упаковки незаконно використаної торговельної марки або знищення виготовлених зображень торговельної марки або позначення, схожого з нею настільки, що їх можна сплутати;
- вилучення відповідного товару з цивільного обороту;
- укладання та виконання ліцензійних договорів;
- визнання недійсними договорів про передачу прав на торговельну марку (див. постанову Вищого господарського суду України від 27.09.2016 у справі No 910/4731/15-Г);
- визнання реєстрації та відповідного свідоцтва недійсними;
- відшкодування збитків, моральної шкоди;
- опублікування відповідачем в засобах масової інформації відомостей про порушення прав інтелектуальної власності позивача.

Обсяг правової охорони визначається зображенням знака та переліком товарів і послуг, для яких цей знак використовується згідно з Державним реєстром свідоцтв на знаки для товарів і послуг. Як випливає з пункту 59 постанови Пленуму ВГСУ від 17.10.2012 року № 12, власник торгової марки має право забороняти іншим особам використовувати тотожне або схоже до ступеня змішування з цим знаком позначення тільки щодо тих товарів і послуг, для яких цей знак зареєстровано чи суміжних з ним товарів і послуг. Тобто, якщо, наприклад, торгова марка зареєстрована виключно як знак для лікарських засобів і медпрепаратів, то власник цієї торгової марки не може заборонити її використання, наприклад, при виробництві музичних інструментів.

Доказами неправомірного використання торговельних марок можуть бути екземпляри товарів, які вироблені відповідачем, і на які нанесені відповідні знаки для товарів і послуг, а також документи із зображенням таких знаків (наприклад, каталоги, прайс-листи з пропозицією про продаж товарів або про надання послуг). Встановити ж тотожність та схожість знака для товарів і послуг, використаних відповідачем при продажу товарів або при наданні послуг, можна за допомогою експертизи.

У той же час, частина 6 статті 16 Закону «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» встановлює низку винятків, що дозволяють використання зареєстрованої торгової марки без згоди її власника. Зокрема, некомерційне використання знака для товарів і послуг; його використання в новинах і коментарях до них; при здійсненні прав, що виникли до дати подання заявки про реєстрацію торгової марки.

Переконавшись, що право на торговельну марку порушено, її власник може через суд вимагати від відповідача припинити таке порушення, а також відшкодувати завдані йому збитки. Він може вимагати й усунення з товару або його упаковки незаконно використаного знака або схожого з ним позначення, а також знищення виготовлених зображень, знаків або позна-

чень, схожих на торговельну марку. Для відновлення ділової репутації, власник може також подати позов про захист прав на знак шляхом опублікування відповідачем в ЗМІ відомостей про порушення прав інтелектуальної власності позивача (Пленум ВГСУ від 17.10.2012 року № 12).

У разі, якщо використовується відповідачем торгова марка, яка схожа на марку позивача, вже зареєстрована, він може подати позов про визнання недійсним свідоцтва, виданого на торговельну марку відповідача на підставі її невідповідності умовам надання правової охорони. В таких випадках в якості співвідповідача обов'язково варто залучати Державну службу інтелектуальної власності (Пленум ВГСУ від 17.10.2012 року № 12).

Також окремі аспекти захисту права на знаки для товарів та послуг можна знайти у практиці Європейського суду.

Генеральний суд ЄС по справам T-775 и T-795/16 за участю Dochirnie pidpriemstvo Kondyterska korporatsiia «Roshen» (Україна), Moscow Confectioner Factory «Krasnyiy oktyabr» ОАО (Російська Федерація) та Відомством інтелектуальної власності Європейського Союзу (European Union Intellectual Property Office (EUIPO)) відхиляючи вимоги обох заявників обґрунтовуючи з посиланням на попередні прецеденти, зазначив, що загальна оцінка вірогідності змішування зорової, фонетичної або концептуальної схожості розглядаємих знаків повинна ґрунтуватися на загальному їх сприйнятті, маючи на увазі, зокрема їх розрізняльні та домінуючі елементи. Сприйняття знаків звичайним споживачем, як правило сприймається в цілому та не аналізуються його окремі елементи.

Суд ЄС у справі від 25.01.2007 року C-48/05 зазначив, що заборона використання зареєстрованої торговельної марки, можливо лише тоді, коли таке використання спричиняє або може спричинити шкоду функціонуванню вже зареєстрованої торговельної марки, що повинно визначатися національним судом, шляхом звернення до середньостатистичного споживача.

Отже, на основі вищенаведеної інформації та судової практики можемо зробити висновок, що проблема незаконного використання знаків для товарів та послуг існує, однак є всі можливості здійснювати правовий захист свого права інтелектуальної власності на зареєстровану торговельну марку.

Стефанишин Н.М.

*доцент кафедри цивільного права, кандидат
юридичних наук, Навчально-науковий юридичний інститут
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

ДО ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Науково-технологічний прогрес останніх десятиліть вражає, та відкриває людству пізнання нових можливостей штучного інтелекту та «проникнення» останнього, практично, у всі сфери суспільного життя. Так, сьогодні, ми вже говоримо про роботи-няні, роботи-прибиральниці, роботи-медики, роботи з обслуговування транспорту тощо.

Поява штучного інтелекту створює не лише комфорт з надання певних послуг, а й породжує низку проблем як загального, так і спеціального характеру, що вимагає їх вирішення. Зокрема, актуальною є проблема належного правового регулювання суспільних відносин, які виникають за участю «розумних» пристроїв, здатних виконувати складні операції та вирішувати інтелектуальні завдання.

Окреслена проблема є маловивченою у вітчизняній юридичній доктрині. Окремі питання, пов'язані з використанням штучного інтелекту досліджувалися у наукових працях І.О. Воронова, К.О. Поліщук, О.І. Харитонової, Є.О. Харитонова та інших. Проте, ряд питань залишаються досі не вирішеними, зокрема, штучний інтелект – це об'єкт, чи суб'єкт цивільних правовідносин; якими ж правами та обов'язками наділяється шту-

чний інтелект; питання щодо захисту прав інтелектуальної власності штучного інтелекту; особливостей юридичної відповідальності тощо.

16 лютого 2017 року Європейський Парламент ухвалив Резолюцію щодо цивільно-правового регулювання робототехніки з відповідними Рекомендаціями для Європейської Комісії. Даний документ, чи не єдиний у світі, у положеннях якого, хоч і поверхнево, але вирішуються певні питання. З назви даного документу, на перший погляд, видається, що він стосується робототехніки, а не штучного інтелекту. Проте в п.1 Резолюції постійно вживається словосполучення «робототехніка та штучний інтелект» [1], що свідчить, що автори даного документу вживають дані поняття як синоніми.

Якщо ж говорити про визначення поняття штучного інтелекту, то в Резолюції воно не міститься, однак, наголошується на потребі в майбутньому визначити загальноприйняте поняття штучного інтелекту, «яке буде гнучким і не перешкоджатиме інноваціям» [1].

Якщо ж торкнутися генези штучного інтелекту, то його родоначальником є Айзек Азімов, який у ХХ столітті сформулював перші принципи етики роботів:

- 1) робот не може спричинити шкоди людині, або своєю бездіяльністю допустити завдання шкоди людині;
- 2) робот повинен виконувати команди людини, якщо вони не суперечать першому закону;
- 3) робот повинен піклуватися про свою безпеку, але лише у разі, коли це не суперечить першим двом законам;
- 4) робот не має права на спричинення шкоди людству [2, с.8].

Висунення таких принципів і стало приводом для наукових дискусій щодо штучного інтелекту.

При дослідженні вказаної тематики необхідно відзначити й дисертацію американської дослідниці Енн Гарднер «Підхід штучного інтелекту до юридичного обґрунтування», яку було захищено у 1984 році у Стенфордському університеті, де вче-

ною ще у 80-х роках піднімалася дана проблематика, а у 1987 році у Європі відбулася перша Міжнародна конференція присвячена штучному інтелекту та праву.

У згаданій вище Резолюції обґрунтовуються потреби правового регулювання відповідних правовідносин, пов'язаних з штучним інтелектом: створити передбачувані та достатньо чіткі умови, згідно з якими підприємства зможуть розвивати власні проекти та планувати власні бізнес-моделі; забезпечити, що ЄС та його держави-члени зберігають контроль над встановленням правових стандартів і не будуть змушені адаптувати та жити за стандартами встановленими іншими (мова йде, про інші держави).

У положеннях Резолюції вперше:

- 1) наводиться поняття «електронна особа»;
- 2) запропоновано у майбутньому дати єдине нормативне визначення «штучного інтелекту»;
- 3) запропоновано розробити систему класифікації і реєстрації електронних осіб;
- 4) розробити нову систему звітів для компаній які використовують допомогу роботів, а також прописати окремим пунктом показники впливу робототехніки на економічні результати компаній;
- 5) створити спеціальний орган – Агентство ЄС з робототехніки та штучного інтелекту та наділити його компетенцією з технічних, етичних та регуляторних питань [1].

Проаналізувавши норми Резолюції щодо цивільно-правового регулювання робототехніки можемо зробити висновок, що відповідні положення лише поверхово вирішують низку питань, проте Європарламент у вказаному документі зазначив, що в майбутньому у спеціальних Рекомендаціях та висновках врегульовуватимуться питання пов'язані з штучним інтелектом у правовому полі.

З огляду на поступову інтеграцію України до ЄС та взяті Україною зобов'язання щодо гармонізації вітчизняного законодавства із законодавством ЄС, науковий інтерес представляє

вивчення перспектив правового регулювання штучного інтелекту за законодавством ЄС.

Шведський вчений, професор Оксфордського університету Нік Бостром провів дослідження явища існування розумних машин, і зробив висновок про те, що до 2022 року системи штучного інтелекту будуть мислити приблизно на 10% як людина, до 2040 року – на 50%, до 2075 року – процеси мислення неможливо буде відрізнити від людських. В контексті цього слід погодитися з вченим, з позицією виваженої обережності щодо штучного інтелекту, оскільки на даний час весь обсяг можливостей геноїдів, не вивчений, а тому не врегульований [3, с.126].

Щодо правового регулювання відносин штучного інтелекту в Україні, то детальний аналіз чинного цивільного законодавства дозволяє зробити висновок, що штучний інтелект, сьогодні, ми можемо розглядати лише як об'єкт права інтелектуальної власності, і в жодному разі, не як суб'єкта цивільних правовідносин. Проте, об'єктивна реальність та науково-технічний прогрес дозволяє припустити думку про наділення штучного інтелекту певними правами та обов'язками в майбутньому, так, як це сьогодні зробила Естонія, Саудівська Аравія тощо.

Список використаних джерел:

1. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics. Режим доступу: URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0051+0+DOC+XML+V0//EN>.
2. Каткова Т.Г. Правосуб'єктність роботів: Вигадка чи реальність? / Т.Г. Каткова / Право і суспільство. Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики. 2017. Вип.3, ч.2. С.8-9. Режим доступу: URL: <http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/index.php/archiv?id=99>.
3. Милоненко Ю.В. Перспективи визнання штучного інтелекту як суб'єкта міжнародного права / Молодий вчений. 2018. №11. С.125-127.

Суханов М.О.

*асистент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА УЧАСНИКА ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Одними із найважливіших норм чинного законодавства щодо товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТзОВ) є положення, які регулюють права учасників цього товариства. Новий Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» досить поверхнево розкриває питання щодо прав учасників ТзОВ, а переважно віддає це питання для самостійного вирішення товариством.

Згідно із положеннями ст. 5 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», учасники товариства мають такі права:

- 1) брати участь в управлінні товариством у порядку, передбаченому цим Законом та статутом товариства;
- 2) отримувати інформацію про господарську діяльність товариства;
- 3) брати участь у розподілі прибутку товариства;
- 4) отримати у разі ліквідації товариства частину майна, що залишилася після розрахунків з кредиторами, або його вартість.

Учасники товариства можуть мати інші права, передбачені законом та статутом товариства¹.

Отже, відповідно до вищезазначеної статті Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» одним із видів прав учасників ТзОВ є право на отримання інформації про господарську діяльність товариства.

¹ Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>

Н. Кучерук зазначає, що право учасника на інформацію про діяльність господарського товариства є найважливішим немайновим правом учасника, від якого залежить можливість реалізації інших корпоративних прав. На думку цього науковця без володіння достовірною та своєчасною інформацією про діяльність товариства учасник не зможе реалізувати право на участь у загальних зборах, голосування з питань порядку денного тощо.¹

В законодавстві Європейського Союзу право на отримання інформації про господарську діяльність товариства визнається загальним стандартом. Зокрема цей стандарт передбачений Першою директивою 68/151/ЄЕС Ради Європейського Співтовариства «Про координацію гарантій (застережних заходів), які вимагаються країнами-членами від компаній в рамках контексту другого абзацу Статті 58 Договору для захисту інтересів членів та інших з перспективою зробити такі гарантії однаковими в усьому Співтоваристві».²

Слід припустити, що це право походить від загального конституційного права людини на інформацію. Стаття 34 Конституції України гарантує кожному право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб і на свій вибір. Ця норма Конституції України ґрунтується на положеннях Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та ін. Отже, право на інформацію є одним з невід'ємних прав людини і громадянина, а тому знаходить своє закріплення як у національному законодав-

¹ Кучерук Н. Товариські ігри Український юрист. 2014. №12. URL: <http://jurist.ua/?article/801>

² Перша директива 68/151/ЄЕС Ради Європейських Співтовариств "Про координацію гарантій (застережних заходів), які вимагаються країнами-членами від компаній в рамках контексту другого абзацу Статті 58 Договору для захисту інтересів членів та інших з перспективою зробити такі гарантії однаковими в усьому Співтоваристві" від 09.03.1968 р. URL: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_453

стві, так і на міжнародному рівні.¹ На відміну від загального права на інформацію право учасника на отримання інформації про господарську діяльність ТзОВ є спеціальним, так як надається лише учасникам цього товариства. Учасники ТзОВ мають законний інтерес щодо товариства і тому їх право на отримання інформації про господарську діяльність товариства є більш ширшим в порівнянні з іншими фізичними особами.

За характером поведінки учасника ТзОВ право на отримання інформації про господарську діяльність товариства може бути здійснено двома способами:

1. Пред'явленням вимоги до товариства щодо надання необхідної інформації учаснику. Це право здійснюється за допомогою виконання ТзОВ покладеного на нього обов'язку надати учаснику інформацію про господарську діяльність товариства.

2. Самостійне ознайомлення учасника ТзОВ із загальнодоступною інформацією про товариство, яка розміщена на офіційних сайтах Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань або Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку тощо.

Відповідно до ст. 200 Цивільного кодексу України інформацією є відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях (у вигляді документів) або відображені в електронному вигляді.² Аналогічне положення міститься і в ст. 1 Закону України «Про інформацію».³ Отже, враховуючи вищезазначені норми, слід зазначити, що до інформації відноситься відомості у вигляді документів та відомості відображені в електронному вигляді.

Відповідно до ч. 4 ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» товариство за-

¹ Мельченко В. І. До проблеми здійснення державного контролю за режимом доступу до відкритої інформації. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. №51. С. 142-149. С.142.

² Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (редакція від 31.03.2019 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

³ Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. (редакція від 01.01.2017 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

безпечує кожному учаснику (його представнику) доступ до наступних документів: 1) протокол зборів засновників товариства (рішення одноосібного засновника); 2) статут товариства та зміни до статуту; 3) протоколи загальних зборів учасників; 4) документи товариства, що регулюють діяльність органів товариства, та зміни до них; 5) положення про філії (представництва) товариства у разі їх створення (відкриття); 6) протоколи засідань наглядової ради товариства та колегіального виконавчого органу товариства, накази і розпорядження виконавчого органу товариства; 7) аудиторські висновки та результати надання інших аудиторських послуг; 8) річну фінансову звітність; 9) документи звітності, що подаються відповідним державним органам; 10) документи, пов'язані з випуском емісійних цінних паперів; 11) інші документи, передбачені законодавством, статутом товариства, рішеннями загальних зборів учасників, наглядової ради та виконавчого органу товариства; 12) документи, що підтверджують права товариства на майно; 13) документи бухгалтерського обліку.

Слід зауважити, що законодавство та судова практика до прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» носили більш обмежувальний підхід щодо змісту права учасника на інформацію про діяльність ТзОВ. Так, відповідно до положень п. 2.33 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин» від 25.02.2016 №4 господарське товариство, якщо його установчими документами не передбачено інше, зобов'язане надавати на вимогу учасника лише документи звітнього характеру (річні баланси, звіти про фінансово-господарську діяльність товариства, протоколи ревізійної комісії, протоколи зборів органів управління товариства) та інформацію, що міститься в установчих документах товариства, а не

будь-яку інформацію щодо господарської діяльності товариства.¹

А. Смітюх зазначає, що досить часто статuti товариств з обмеженою відповідальністю містять розширювальний, порівняно із законом, перелік відомостей та документів, доступ до яких гарантується учасникам², що складається, як правило, за певною аналогією з положеннями Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

На вимогу учасника ТзОВ копії документів передбачених ч. 4 ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» виконавчий орган товариства зобов'язаний надати протягом 10 днів з дня надходження письмової вимоги учасника товариства. Водночас, слід зауважити, що законодавством цілком справедливо передбачено положення відповідно до якого за підготовку копій документів товариство може встановлювати плату, розмір якої не може перевищувати розмір витрат на виготовлення копій документів та витрат, пов'язаних з пересиланням документів поштою (ч. 5 ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»).

Невиконання ТзОВ свого обов'язку з надання своєму учаснику на його вимогу документів, передбачених положеннями законодавства або статуту, можуть бути визнані порушенням як право учасника товариства на інформацію, так і його корпоративного права.³

¹ Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин» від 25.02.2016 р. № 4 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16>

² Смітюх А. В. Щодо змісту права учасника корпоративного підприємства на отримання інформації про діяльність підприємства. *Матеріали 72-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, 29 листопада – 1 грудня 2017 року, Секція: Економічних і правових наук*: Одеса: Фенікс, 2017. С.31-35. С.33.

³ ТОВ повинне надати учаснику інформацію у зручній для нього спосіб – ВС. *Дзеркало суддів* від 12.07.2018 URL: <http://suddya.com.ua/news/tov-povinne-nadati-ucasniku-informaciu-u-zrucnii-dla-nogo-sposib-vs>

Підсумовуючи, слід звернути увагу на те, що ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» має назву «Зберігання документів товариства», водночас ч. 4, ч. 5 не стосується особливостей зберігання документів, а безпосередньо ці норми регулюють особливості надання учаснику товариства доступу до документів. Тому, вважаємо, що цю статтю варто перейменувати на «Зберігання документів товариства та порядок їх надання на вимогу учасника товариства».

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. (редакція від 01.01.2017 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
2. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
3. Кучерук Н. Товариські ігри Український юрист. 2014. №12. URL: <http://jurist.ua/?article/801>
4. Мельченко В. І. До проблеми здійснення державного контролю за режимом доступу до відкритої інформації. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. №51. С. 142-149.
5. Перша директива 68/151/ЄЕС Ради Європейських Співтовариств "Про координацію гарантій (застережних заходів), які вимагаються країнами-членами від компаній в рамках контексту другого абзацу Статті 58 Договору для захисту інтересів членів та інших з перспективою зробити такі гарантії однаковими в усьому Співтоваристві" від 09.03.1968 р. URL: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_453
6. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин» від 25.02.2016 р. № 4 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16>
7. Смітюх А. В. Щодо змісту права учасника корпоративного підприємства на отримання інформації про діяльність підприємства. *Матеріали 72-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, 29 листопада – 1 грудня 2017 року, Секція: Економічних і правових наук*: Одеса: Фенікс, 2017. С.31-35.

8. ТОВ повинне надати учаснику інформацію у зручний для нього спосіб – ВС. *Дзеркало суддів* від 12.07.2018 URL: <http://suddya.com.ua/news/tov-povinne-nadati-ucasniku-informaciu-u-zrucnii-dla-nogo-sposib-vs>

9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (редакція від 31.03.2019 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Тарасенко Л.Л.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ОХОРОНА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ФІРМОВИЙ СТИЛЬ («TRADE DRESS»)

Національне законодавство не виділяє такого поняття як фірмовий стиль суб'єкта господарювання. Натомість законодавство країн ЄС та США оперує таким поняттям як «trade dress». Це поняття включає в себе торговельну марку, яка «одягнена» у певний фірмовий стиль.

«Trade Dress» на відміну від знака для товарів і послуг, від комерційного найменування, є непоіменованим засобом індивідуалізації суб'єкта господарювання, який досить часто застосовується у підприємницькій діяльності.

Закордоном фірмовий стиль («trade dress») зазвичай має такий же обсяг правової охорони як і знак для товарів і послуг. Це пояснюється тим, що торговельна марка є основою, навколо якої «вимальовується певний фірмовий стиль». Фірмовий стиль («trade dress») є своєрідним доповненням до вже зареєстрованого знаку для товарів і послуг. «Trade dress» посилює застосування торговельної марки, «одягаючи» її у певний стиль.

За законодавством США права інтелектуальної власності на фірмовий стиль («trade dress») захищаються аналогічно, як і права на торговельну марку. Зокрема, Закон США «Про охорону прав на фірмовий стиль» (Trade Dress Protection Act), який було прийнято ще у 1998 р., визначає, що поняття «trade dress»

включає в себе оформлення упаковки, етикетки, контейнери, коробки, пляшки тощо, в яких поміщена продукція, колір чи поєднання кольорів, форма продукції, запахи, звуки, якими супроводжується продукція, екстер'єр чи інтер'єр закладів.

Фірмовий стиль являє собою загальний імідж (загальне враження) закладу, в якому здійснюється певний вид господарської діяльності. Як відзначають у науковій літературі, споживач може увійти до «фірмового досвіду» ресторану або торгового центру, де різні види зображень, звуків, текстури, ароматів і, можливо, смаків, поєднуються в «загальний образ», який можна охарактеризувати як фірмовий стиль¹.

Загалом існують наступні підходи щодо правової охорони фірмового стилю «Trade dress»: як знак для товарів і послуг, як об'єкт авторського права (наприклад, дизайн приміщення), як промисловий зразок (завдяки цьому окремі елементи дизайну приміщення підлягають правовій охороні), як вид едобросовісної конкуренції, шляхом патентування.

В Україні «trade dress» суб'єкти господарювання намагаються охороняти усіма способами, вказаними вище. Так, в судовій справі у справі за позовом ТзОВ «Стародавній Херсонес», до ТзОВ «Барбарис 2012», ТзОВ «Токіо сіті», ТзОВ «Кепі Енд» про припинення незаконного використання знака для товарів та послуг, припинення незаконного використання складеного твору та стягнення компенсації судом було позов задоволено частково².

Суд встановив факти незаконного використання належних позивачеві майнових прав інтелектуальної власності з боку відповідачів. Зокрема, відповідачами відкрито заклади громадського харчування «Вареничная «Катюша», і при цьому логотип, що використовується для даних закладів харчування є схожим настільки, що його можна сплутати з належним позивачу тор-

¹ Linda S. Paine-Powell. Two Pesos v Taco Cabana: the cloak of US trade mark law shall shield trade dress. *European Intellectual Property Review*. 1992, 14(10), 365-368.

² Постанова Київського апеляційного господарського суду від 16.07.2015 р. Справа № 910/11324/13. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/46969768>

говим знаком. Також відповідачі використовують дизайн екстер'єру і інтер'єру ресторанів, меблювання, аксесуари, декор, колірну гаму аналогічно встановленим у складеному творі.

Суд ухвалив рішення про припинення незаконного використання складеного твору, яким охоронявся екстер'єр та інтер'єр закладу шляхом відтворення будь-якими засобами візуальних виглядів дизайну інтер'єру закладів харчування, швидкого і повсякчасного обслуговування (ресторанів, кафе тощо) з використанням певних кольорових рішень та елементів декору складеного твору, шляхом демонстрації та публічного показу складеного твору, шляхом відтворення дизайну окремих елементів і деталей, відповідних креслень, схем та ескізів складеного твору.

Вважаємо, що ухвалив правильне рішення, оскільки відповідачами справді було використано саме фірмовий стиль, який підлягав правовій охороні засобами авторського права та знаком для товарів і послуг. Звертаємо увагу, що у даному випадку «trade dress» базується на торговельній марці, навколо якої сформовано певний стиль (інтер'єр, екстер'єр), який охороняється як об'єкт авторського права.

В іншій судовій справі за позовом ТзОВ «Нью-Йорк Франшиза» до відповідача ФОП Волошанського В.Ю. про захист права інтелектуальної власності на знак для товарів і послуг суд позов задоволити, зобов'язавши відповідача не здійснювати будь-яке використання знаку для товарів і послуг торгової марки позивача у господарській діяльності без дозволу ТОВ "Нью-Йорк Франшиза", зобов'язавши відповідача зняти вивіски та рекламу, на яких використовується торгова марка позивача, припинити використання основного асортименту товарів, обладнання, уніформи, посуду, що використовується відповідачем у своїй господарській діяльності під торговою маркою позивача, привести приміщення відповідача до такого стану, щоб спожи-

вач не асоціював це приміщення з Франчайзинговою мережею «Нью-Йорк-Стріт-Піца»¹.

У вказаній судовій справі суд ухвалив законне та обґрунтоване рішення, оскільки відповідач після припинення строку дії договору франчайзингу продовжував використовувати у господарській діяльності комерційні позначення, права інтелектуальної власності на які належали позивачеві. Фактично йшлося про порушення прав позивача як на торговельні марки, так і на фірмовий стиль, який було розроблено позивачем. Слід звернути увагу на те, що предметом договору франчайзингу, який було укладено між позивачем та відповідачем, було зокрема використання відповідачем торгової марки позивача. Водночас, як встановлено судом, торгова марка позивача – це не лише зареєстрований за позивачем знак для товарів і послуг, але і промислові зразки, елементи фірмового стилю, уніформи, рецептури і технології та інші об'єкти прав інтелектуальної власності Франчайзера (позивача), що використовуються у франчайзинговій мережі «New-York-Street-Pizza» («Нью-Йорк-Стріт-Піца»).

Фірмовий стиль нерідко охороняється шляхом патентування промислових зразків. Так, у базі Укрпатенту можна знайти промислові зразки, які відображають дизайн приміщення, «trade dress». Наприклад, інтер'єр торгівельного м'ясного «Свіжина», інтер'єр бару «Япі», інтер'єр закладу харчування «Burgers buffet» та багато інших². Відтак використання промислового зразка без згоди власника патенту вважатиметься неправомірним. Звичайно, слід зважати на те, що конкурент може «запозичити» концепцію закладу, а не його зовнішній вигляд. У такому разі виникатиме досить складний спір щодо прав інте-

¹ Рішення Господарського суду Івано-Франківської області від 11.10.2018 р. Справа № 909/607/18. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77183012>

² Інтерактивна БД "Промислові зразки, зареєстровані в Україні". Бібліографічні дані патентів на промисловий зразок Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.uipv.org/ua/bases2.html>

лектуальної власності, який слід вирішувати в судовому порядку, зазвичай з використанням висновків судових експертів.

Звертаємо увагу на слушну позицію, що метою захисту trade dress є захист не тільки від так званих копіювань продукції, а й від неправомірного «паразиткування на репутації продукції та компанії»¹. Наприклад, відомим є спір між двома закладами харчування, в яких використано авторську концепцію та фірмовий стиль. Зокрема, київський заклад, на думку правовласників концепції, власників закладу у м. Львів, скопіював подачу страв, одяг офіціантів, концепцію “музею”, елементи інтер’єру, а також гриль². У даному випадку виник спір щодо використання/невикористання «trade dress».

Використання чужого «trade dress» підпадає під ознаки недобросовісної конкуренції. Так, з аналізу ст. 4, 5 Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» вбачається, що неправомірним є використання в тому числі як чужої торговельної марки (знака для товарів і послуг), так і рекламних матеріалів, оформлення упаковки товарів, інших позначень без дозволу (згоди) суб’єкта господарювання, який раніше почав використовувати їх або схожі на них позначення у господарській діяльності, що призвело чи може призвести до змішування з діяльністю цього суб’єкта господарювання, копіювання зовнішнього вигляду продукції.

На нашу думку, фірмовий стиль («trade dress») – це загальний образ або загальний вигляд продукту або послуги, яка надається, в тому числі і в цифровому середовищі, наприклад, дизайн веб-сайту. Ознаками фірмового стилю («trade dress») є унікальний та оригінальний стиль у певній сфері діяльності, що індивідуалізує товари або послуги певного суб’єкта господарювання; новий комерційний стиль, який відрізняється від інших,

¹ Ортинська М. Post Scriptum: Trade dress: як одягнути торговельну марку. Журнал «Юрист». 2014. № 12. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://jurist.ua/?article/811>

² Львівську “Реберню” зплагіатив київський заклад. 2018. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://lemborg-news.info/lvivsku-reberniu-zplahiatyv-kyivskiyi-zaklad/>

уже існуючих, і цим індивідуалізує товари і послуги суб'єкта господарювання.

Вважаємо, що фірмовий стиль («trade dress») – це більше, ніж просто знак для товарів і послуг. «Trade dress» посилює торговельну марку, «одягає» її, створюючи певний фірмовий стиль. Відтак національне законодавство потребує вдосконалення у цій сфері. Зокрема, йдеться про необхідність закріплення в Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» або у ЦК України відповідних законодавчих положень, які визначають правовий режим фірмового стилю («trade dress»).

Тарасенко Х.Ю.

*аспірант кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені І.Франка,
старший юрист Адвокатського об'єднання
«Тарасенко, Скочинець і партнери»*

ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СИСТЕМІ РОЗУМНОГО БУДИНКУ (СМАРТ ХАУЗ)

В еру комп'ютеризації, віртуальної реальності та адаптації законодавства під нові відносини, які виникають в інформаційному суспільстві, особливої актуальності набуває необхідність правової охорони нових технологій як результатів інтелектуальної діяльності.

Особливої популярності набуває тенденція до втілення проектів розумних міст (smart city) та розумних будинків (smart house). Появу таких об'єктів зумовили потреби суспільства у екологічності матеріалів, ергономічності використання простору та економії енергії (ресурсів).

Закономірно, що створюючи такі проекти, відкриваючи людству нові технології та пристрої, автори, винахідники ма-

ють право на охорону результатів їх інтелектуальної та творчої діяльності.

Система розумного будинку передбачає керування пристроями, якими оснащене помешкання, за допомогою комп'ютерних технологій із відповідним програмним забезпеченням.

В аспекті інтелектуальної власності розумному будинку притаманний комплексний характер. Цей комплексний характер зумовлений поєднанням в одному об'єкті чи системі таких об'єктів цілої низки пристроїв, програм та матеріалів, які виконують різноманітні, притаманні їм функції, системно утворюючи одну річ, водночас, будучи самостійними об'єктами правової охорони.

До прикладу, стандартний «набір» технологій при встановленні системи «розумний будинок» виглядає приблизно так: центральний блок (комп'ютерний пристрій) на базі певної операційної системи здійснює загальне управління усіма іншими блоками (датчиками), підключеними до нього, які відповідають за окремі функції. Кожен блок пов'язаний із центральним блоком дротовою мережею чи бездротовим зв'язком та запрограмований на виконання певної функції.

Наприклад, як тільки відповідний датчик надішле сигнал до центрального блоку про те, що вміст в повітрі газу перевищує норму, центральний блок одразу подає сигнал щодо закриття клапану подачі газу до будинку.

У цьому, здається, короткому процесі беруть участь, щонайменше, такі об'єкти інтелектуальної власності: комп'ютерна програма, на базі якої працює центральний блок; сам центральний блок як пристрій, здатний зчитувати та виконувати команди чи подавати сигнали, які передбачає комп'ютерна програма; датчик витоку газу; клапан подачі газу до будинку та елементи, які приводять його в дію.

Система розумного будинку може включати у себе не лише одну, а й кілька підсистем, наприклад: клімат контролю, музичного супроводу, вентиляції, опалення, зволоження повітря,

пожежної сигналізації, газового контролю, контролю ергономічності використання електрики, системи водопостачання, адаптації за допомогою нейроконтролерів температури, освітлення і вологості у приміщенні до вподобань особи, яка в ньому перебуває, поливу газону, сигналізації від несанкціонованого доступу до будинку, тощо. В рамках кожної із цих підсистем окремі пристрої (девайси), їх програмне забезпечення, кабельні сполучення, роз'єми, кнопки, мобільні додатки для дистанційного керування отримуватимуть окрему правову охорону як об'єкти авторського чи патентного права в залежності від того, яким саме умовам правової охорони відповідають ці елементи.

Цілісна ж система розумного будинку як технічний пристрій – це не що інше, як винахід або корисна модель. З іншої точки зору, у разі надання технічному рішенню форми проекту у письмовій чи електронній формі, йтиметься про правову охорону в рамках авторського права на підставі п.12 ч.1 ст.8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», а саме: правову охорону ілюстрацій, карт, планів, креслень та ескізів.

Окремо слід наголосити, що правову охорону може отримати і торговельна марка такої системи, якою виробник індивідуалізуватиме товар на ринку.

Попри те, що існує потенційна можливість розробити повністю індивідуальну систему, без використання пристроїв і деталей, які уже є на ринку, існуючі тенденції радше диктують якісно інший вектор – вектор до технічної сумісності, адаптивності системи до інших пристроїв. Це дозволяє виробнику, враховуючи пропозиції ринку, не винаходити те, що уже винайдене, а відтак - заощадити кошти і час.

У свою чергу, для користувача технічна сумісність (адаптивність) – це зручність, яка дає змогу окремій системі розумного будинку стати елементом «Інтернету речей» (Internet of things), а відтак – користувач отримує доступ до управління такою системою із пристроїв, які можуть працювати на базі найрізноманітніших операційних систем.

Також користувач може самостійно здійснювати заміну окремих деталей (блоків), обираючи з-поміж різноманіття товарів на ринку, не обмежуючись лише одним виробником.

Задля впровадження технічної сумісності (адаптивності), виробник може закуповувати окремі датчики, клапани, пристрої і використовувати їх у власній системі згідно із принципом вичерпання прав (ч.7 ст.15 Закону України «Про авторське право і суміжні права», п.2) ч.6 ст.16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», ч.3 ст.31 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі») або ж отримувати дозвіл на їх комерційне використання та модифікацію за ліцензійними чи іншими видами договорів.

Відтак, враховуючи комплексний характер розумного будинку як об'єкту інтелектуальної власності, доходимо висновку, що розумний будинок (smart house) як системна пристроїв (технологія) повинен бути об'єктом правової охорони в межах патентного права (зокрема, як винахід чи корисна модель).

У свою чергу ескізи, креслення і плани розумного будинку охоронятимуться авторським правом. Аналогічний підхід стосуватиметься кожного із системних елементів розумного будинку. Окрім цього, продавець (виготовлювач) може маркувати розумний будинок як товар на ринку відповідною торговельною маркою.

Федорончук А.В.

*кандидат юридичних наук викладач кафедри конституційного,
міжнародного та адміністративного права,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет ім. Василя Стефаника»,
навчально-науковий юридичний інститут*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ В УКРАЇНІ

Після Революції гідності розпочався новий етап становлення інформаційного суспільства в Україні. В умовах проведення реформ та постійного інформаційного тиску з боку Російської Федерації на нашу державу, особливого значення набуває журналістська діяльність. Адже від того, як будуть висвітлені журналістами, ті чи інші події, залежить те, якою буде правда вже сьогодні. Разом з тим, маємо визнати, що є виклики, які існують всередині країни. Не переоцінюючи значення журналістської діяльності, потрібно зазначити, що в умовах боротьби із ними, саме на журналістах лежить відповідальність щодо об'єктивності наданої суспільству інформації. З іншої сторони, сьогодні є частими випадки, коли журналістам заважають нормально працювати, їх залякують та порушують їхні права. Тому кожен із них повинен знати і вміти користуватися своїми правами та виконувати свої обов'язки, а держава у свою чергу має робити все для того, щоб запобігти їх порушенню.

Вищезазначене є свідченням того, що журналісти потребують спеціального правового захисту, а вдосконалення правового регулювання діяльності журналістів щодо запобігання їх законній професійній діяльності має бути одним із першочергових завдань держави в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Дослідження організаційно-правових засад та механізму захисту прав журналістів в Україні здійснено у працях багатьох

науковців, але попри наявні дослідження, дана проблематика потребує подальших наукових пошуків та аналізу.

В Україні правові засади діяльності журналістів визначені Конституцією України, законами України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про інформаційні агентства», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про телебачення і радіомовлення», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» та іншими нормативно-правовими актами. Так, статтею 34 Конституції України кожному громадянину України незалежно від його професії гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір [1].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23 вересня 1997 р.: журналіст – творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для засобів масової інформації, виконує редакційно-посадові службові обов'язки в засобі масової інформації (в штаті або на позаштатних засадах) відповідно до професійних назв посад (роботи) журналіста, які зазначаються в державному класифікаторі професій України [2].

Аналізуючи законодавчу базу, яка регулює інформаційну сферу, можна відмітити, що законодавець у декількох законах передбачив норми, які захищають права як звичайних громадян, так і професійних журналістів від посягань на свободу висловлювання думок, отримання інформації, від переслідування за висловлювання ідей.

Відповідно до Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», журналістів прирівняли до працівників правоохоронних органів

за рівнем юридичної відповідальності при нанесенні для них будь-якої шкоди, але це не вирішує проблеми.

Слід також зазначити, що нормативно-правові акти, які покликані регулювати відносини в сфері забезпечення безпеки діяльності працівників ЗМІ та журналістів як їх представників, мають не одногалузевий, а багатогалузевий характер. Як з цього приводу зазначила В.В. Середюк, ці нормативні акти належать до низки національних галузей права: адміністративного, трудового, кримінального, фінансового. Саме тому відносини в сфері діяльності ЗМІ регулюються комплексним законодавством. Комплексне законодавство охоплює норми декількох галузей права, регулюючи різні види суспільних відносин, котрі утворюють відносно самостійну сферу суспільних відносин, які вимагають юридично різнорідних способів впливу, що об'єднуються в цілісний комплексний метод [3, с. 177].

Поряд з цим слід погодитись із В.В. Середюк, що законодавство України у сфері масової інформації не є ідеальним, і потрібні додаткові зусилля законодавців для його подальшого вдосконалення заради оптимізації процесу становлення свободи масової інформації в Україні. Розв'язання проблем інформаційного законодавства можливе лише за умови узгодженої роботи всіх гілок влади. Лише тоді воно стане запорукою забезпечення свободи масової інформації в Україні, реалізації стратегічного курсу на побудову соціальної, демократичної, правової держави [3, с. 162].

Журналісти виконують одну з найважливіших функцій у демократичному суспільстві - інформування населення. Діяльність працівників засобів масової інформації в усьому світі, а останнім часом особливо в Україні, межує з ризиками, пов'язаними зі збором і висвітленням інформації, яка покликає на доносити правду громадянам, розкривати будь-яке шахрайство, обман із боку державних службовців, комерційних фірм та юридичних осіб. Тому медійникам надають особливі права, передбачені законом.

Відповідно до Закону України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” журналіст має право:

1) вільно отримувати, використовувати, поширювати (публікувати) та зберігати інформацію;

2) відвідувати державні органи влади, органи місцевого і регіонального самоврядування, а також підприємства, установи та організації і бути прийнятим їх посадовими особами;

3) відкрито здійснювати записи, в тому числі із застосуванням будь-яких технічних засобів, за винятком випадків, передбачених законом;

4) на вільний доступ до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів; обмеження цього доступу зумовлюються лише специфікою цінностей та особливими умовами їх збереження, що визначаються чинним законодавством України;

5) переваги на отримання відкритої за режимом доступу інформації;

6) на безкоштовне задоволення запиту щодо доступу до офіційних документів;

7) із пред’явленням редакційного посвідчення чи іншого документа, що засвідчує його належність до друкованого засобу масової інформації, перебувати в районі стихійного лиха, катастроф, у місцях аварій, масових безпорядків, на мітингах і демонстраціях, на територіях, де оголошено надзвичайний стан;

8) звертатися до спеціалістів під час перевірки отриманих інформаційних матеріалів;

9) поширювати підготовлені ним повідомлення і матеріали за власним підписом, під умовним ім’ям (псевдонімом) або без підпису (анонімно);

10) відмовлятися від публікації матеріалу за власним підписом, якщо його зміст після редакційної правки суперечить особистим переконанням автора;

11) на збереження таємниці авторства та джерел інформації, за винятком випадків, коли ці таємниці оприлюднюються на вимогу суду.

Журналіст зобов'язаний:

1) дотримуватися програми діяльності друкованого засобу масової інформації, з редакцією якого він перебуває у трудових або інших договірних відносинах, керуватися положеннями статуту редакції;

2) подавати для публікації об'єктивну і достовірну інформацію;

3) задовольняти прохання осіб, які надають інформацію, щодо їх авторства або таємниці його збереження;

4) відмовлятися від доручення редактора (головного редактора) чи редакції, якщо воно не може бути виконане без порушення законодавства;

5) представлятися та пред'являти редакційне посвідчення чи інший документ, що засвідчує його належність до друкованого засобу масової інформації;

6) утримуватися від поширення в комерційних цілях інформаційних матеріалів, які містять рекламні відомості про реквізити виробника продукції чи послуг (його адресу, контактний телефон, банківський рахунок), комерційні знаки товару чи послуг тощо;

7) виконувати обов'язки учасника інформаційних відносин, передбачені інформаційним законодавством [4].

Професійні права журналістів захищаються кількома способами: цивільно-правовим, адміністративно-правовим та кримінально-правовим.

Типовими видами порушення прав журналістів є: перешкоджання доступу до публічної інформації; цензура; заборона доступу до відкритих заходів; перешкоджання здійсненню журналістів письмових, аудіо- чи відеозаписів із використанням необхідної техніки; викрадення журналістів, фізичне насильство, допити, тортури.

Професійна діяльність журналістів пов'язана із великими ризиками. Тому законодавчі положення повинні гарантувати безпеку та виконання всіх прав працівникам ЗМІ. Проте ці положення часто не виконуються, а відповідальність за порушення прав журналістів недостатньо серйозна або ж її взагалі немає. Окремі положення законів, що регламентують діяльність журналістів, застаріли або містять певні неузгодженості й потребують уточнень.

Разом з тим, сьогодні тривають спроби удосконалення законодавства, яке унормовує зазначену суспільну сферу діяльності та приведення її у відповідність з вимогами міжнародного права. Зокрема, внесено зміни до тих суспільних норм, які визначають, що таке цензура і чи можуть в Україні використовуватися подібні методи регулювання ЗМІ. Більш того, з метою підготовки єдиного законодавчого акту, врегулювання відносин, які виникають у процесі здійснення журналістом своєї професійної діяльності, встановлення гарантій цієї діяльності, відповідальності за порушення законодавства про захист професійної діяльності журналіста Держкомітетом телебачення і радіомовлення України розроблено проект Закону України «Про захист професійної діяльності журналістів» [5].

Однак вказаний законопроект було справедливо відхилено, оскільки він містив низку суперечностей.

Підсумовуючи вищезазначене, є очевидним те, що сьогодні існує необхідність у розробці комплексного Закону, який би врегулював усі питання пов'язані із здійсненням журналістської діяльності в Україні. Прийняття даного нормативно-правового акту створило б додаткові умови для реалізації механізму захисту прав журналістів. З іншої сторони, робота правоохоронних органів щодо виявлення та розслідування випадків протиправних діянь та злочинів, вчинених проти журналістів та ЗМІ, повинна бути більш ефективною. Над роботою правоохоронних органів слід встановити жорсткий контроль та проводити внутрішні розслідування щодо всіх виявлених випадків недбалості, бездіяльності, перевищення службових повно-

важень працівниками правоохоронних структур щодо журналістів та ЗМІ.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23.09.1997 № 540/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80>
3. Середюк В.В. Свобода масової інформації: конституційно-правовий аспект: дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 / В.В. Середюк. – Харків, 2010. – 200 с.
4. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 № 2782-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>
5. Про захист професійної діяльності журналістів: Проект Закону України від 12 червня 2008 р. №2636 // [Електронний ресурс] – Режим доступу : search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF21800I.html.

Ханик-Посполітак Р.Ю.

*завідувач кафедри приватного права Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОДЕКС ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙ: НОВЕ В РЕГУЛЮВАННІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ В ЄС

Україна 2014 року підписала Угоду про асоціацію з ЄС (надалі Угода), відповідно до якої взяла на себе зобов'язання імплементувати законодавство ЄС в національне законодавство. Одним з напрямків приведення українського законодавства до вимог законодавства ЄС є сфера телекомунікацій. Відповідно у Додатку XVII (доповнення XVII-3) до цієї Угоди, вказано, які акти ЄС Україна зобов'язана протягом трьох-чотирьох років імплементувати в національне законодавство, зокрема, Директиву № 2002/21/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7

березня 2002 року про єдину нормативно-правову базу для електронних комунікаційних мереж та послуг (Рамкова Директива), Директиву № 2002/20/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 березня 2002 року про авторизацію електронних комунікаційних мереж та послуг (Директива Авторизації), Директиву № 2002/19/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 березня 2002 року про доступ до, та з'єднання з, електронних комунікаційних мереж та відповідного оснащення (Директива Доступу), Директиву № 2002/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 березня 2002 року про універсальні послуги та права користувачів стосовно електронних комунікаційних мереж та послуг (Директива Універсальних Послуг) та інші. [2]

Відповідно до цієї Угоди Кабінет Міністрів України прийнято План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, [2] де у пунктах з 1918 по 1929 зазначаються заходи, які повинні бути здійснені на виконання Угоди в сфері телекомунікацій, строки виконання, відповідальний орган та нормативно-правовий акт ЄС, положення якого мають бути імплементовані у вітчизняне законодавство.

Сфера цифрових комунікацій, куди входить, в першу чергу, мобільний зв'язок та Інтернет, є важливим не тільки з точки зору розвитку бізнесу та входження України до Єдиного цифрового ринку ЄС, а також і з точки зору захисту прав споживачів. Саме захист прав споживачів при отриманні телекомунікаційних послуг у сучасну еру розвитку цифрових технологій є одним з пріоритетних в ЄС.

Варто вказати, що законодавство ЄС в сфері регулювання телекомунікаційних послуг теж не розвивається і з моменту підписання Угоди було прийнято ще низку важливих актів, зокрема, Регламент 2015/2120/ЄС про заходи щодо відкритого доступу до Інтернету [3] та Регламент 2017/1128/ЄС щодо трансграничної переносимості послуг онлайн-контенту на внутріш-

ньому ринку,[4] які, на нашу думку, також слід брати до уваги при розробці чи удосконаленні національного законодавства.

Однак, доцільним, на нашу думку, є поглянути ще далі, оскільки з 21 грудня 2020 року набирає чинності нова Директива 2018/1972/ЄС (надалі Директива), [5] відповідно до якої створюється Європейський кодекс електронних комунікацій (European Electronic Communications Code (EECC)).

Нова директива гармонізує регулювання надання телекомунікаційних послуг в ЄС та відмінняє цілий пласт окремих Директив у сфері телекомунікацій, зокрема й тих, які Україна має імплементувати в національне законодавство, наприклад Директиву № 2002/22/ЄС про універсальні послуги та права користувачів стосовно електронних комунікаційних мереж та послуг.

Цікавим, на нашу думку, є той факт, що даний кодекс не впроваджується через як прямої дії, а саме Регламент, а через Директиву. Що означає, що держави-члени мають внести зміни у своє національне законодавство або прийняти нове.

Для чого був прийнятий Європейський кодекс електронних комунікацій (надалі Кодекс)? Європейський Союз готується до епохи широко поширених і високошвидкісних з'єднань, які принесуть технології наступного покоління, такі як 5G. Ось чому ЄС вносить поправки в загальні правила, що регулюють телекомунікаційну галузь. В Директиві прописані спільні правила та цілі ЄС щодо регулювання телекомунікаційної галузі та визначається, яким чином постачальники мереж та/або послуг можуть регулюватися національними органами влади. Прийняття Кодексу є частиною стратегії єдиного європейського цифрового ринку. [6]

Положення Кодексу включають заходи для стимулювання інвестицій у мережі ЄС, створення нових мереж високої потужності, нові правила використання спектра для мобільного зв'язку (зокрема 5G), а також зміни в управлінні, режим універсальної послуги, захисті прав кінцевого користувача, а також правил нумерації зв'язку та зв'язку з аварійними службами.

Директива структурно складається з 127 статей, які об'єднані в чотири розділи (I – рамки (загальні правила організації сектору), II – мережі, III – послуги, IV – заключні положення), які поділяються на декілька глав та параграфів.

Основні зміни, порівняно з чинним регулюванням ринку телекомунікаційних послуг в ЄС, стосуються:

1. Створення правової основи для «Мережі високої потужності». У ст. 3.2 (а) зазначається, що одним з важливих пріоритетів є сприяти підключенню та доступу до мереж дуже високої потужності, включаючи фіксовані, мобільні та бездротові мережі, усіма фізичними та юридичними особами Союзу.

2. Визначення окремих термінів, зокрема, «електронна комунікаційна мережа». Цей ключовий термін визначено у п. 1 ст. 2 Кодексу, що означає системи передачі, незалежно від того, чи вони базуються на постійній інфраструктурі або централізованій адміністративній потужності, а також, де це можливо, обладнання для комутації або маршрутизації та інші ресурси, включаючи неактивні елементи мережі, які дозволяють передавати сигнали дротяні, радіо-, оптичні або інші електромагнітні засоби, включаючи супутникові мережі, фіксовані (ланцюгові та пакетні комутації, включаючи Інтернет) та мобільні мережі, електричні кабельні системи, в тій мірі, в якій вони використовуються для передачі сигналів, використовуваних мереж для радіо- та телевізійного мовлення та мереж кабельного телебачення, незалежно від типу переданої інформації.

3. Впровадження так званого «доступу до зручностей». Ст. 61 Кодексу встановлює чіткі повноваження та відповідальність національних регуляторів та інших компетентних органів щодо доступу та взаємоз'єднання у сфері телекомунікацій.

4. Запровадження принципу «припинення голосу (Voice Termination)», відповідно до якого Єврокомісія, за рекомендацією BEREC, має право встановити єдині максимальні ставки на завершення з'єднання виклику для фіксованих та мобільних мереж (ст. 75).

5. Удосконалює так звану «універсальну послугу». Кодекс оновлює правила, що стосуються універсальної служби. Поточні посилання на таксофони та телефонні довідники були видалені та замінені зобов'язанням забезпечити, щоб усі споживачі мали «належні широкосмугові» та голосові послуги зв'язку у фіксованому місці (ст. 84). "Адекватний широкосмуговий доступ" слід оцінювати, беручи до уваги звіти BEREC, як пропускну здатність "необхідної для соціальної та економічної участі в суспільстві". Це означає мінімум, необхідний для підтримки послуг (викладених у Додатку V), таких як електронна пошта, інтернет-банкінг, відеодзвінки стандартної якості та соціальні медіа. Чисті витрати на цю універсальну послугу сплачуються або через загальні кошти платників податків, або через спеціальний збір на електронні комунікаційні мережі та постачальників послуг (ст. 90).

Отже, ринок телекомунікаційних послуг в ЄС розвивається швидкими темпами, й відповідно існує потреба у зміні правового регулювання правовідносин, що виникають у даній сфері. Європейський кодекс електронних комунікацій це новий збір правил в галузі телекомунікацій, який враховує сучасні потреби цифрового ринку. Тому Україні доцільно при імплементації законодавства ЄС керуватися не актами, що передбачені у відповідних додатках до Угоди, а більш новим та прогресивним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciu>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 "Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони". URL: <https://eu-ua.org/plan-zakhodiv-z-vykonannia-uhody>
3. Regulation (EU) 2015/2120 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 laying down measures concerning open internet access and amending Directive 2002/22/EC on universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services and

Regulation (EU) No 531/2012 on roaming on public mobile communications networks (OJ L 310, 26.11.2015, p. 1–18).

4. Regulation (EU) 2017/1128 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on cross-border portability of online content services in the internal market (OJ L 168, 30.6.2017, p. 1–11).

5. Directive (EU) 2018/1972 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 establishing the European Electronic Communications Code (Recast) (OJ L 321, 17.12.2018).

6. Digital Single Market Strategy. URL: https://ec.europa.eu/commission/priorities/digital-single-market_en

Харитонова О.І.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права інтелектуальної власності
та корпоративного права*

*НУ «Одеська юридична академія»,
член-кореспондент НАПрН України*

Харитонов Є.О.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права
НУ «Одеська юридична академія,
Член-кореспондент НАПрН України*

ДЕЩО ПРО СИМУЛЯКРИ, НОВУ РЕАЛЬНІСТЬ І ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

Як уже не однократно зазначалося, однією з головних рис інформаційного суспільства вважається прояв ефектів нових технологій, котрі охоплюють у ньому усі сфери людської діяльності. Починає формуватися (вже сформувалося) явище віртуальної реальності, у площину якої перенесено безліч соціальних процесів.

З точки зору філософської науки віртуальна реальність є технічно сконструйованим за допомогою технічних засобів інтерактивним середовищем породження і оперування об'єктами, подібними до реальних або уявних, на основі їх тривимірного

графічного уявлення, симуляції їх фізичних властивостей (об'єм, рух тощо), симуляції їх здатності впливу й самостійної присутності в просторі. Терміни «віртуальність», «віртуальний світ» привертають все більшу увагу науковців, при цьому з точки зору їх сутності комп'ютерні світи вважаються породженням комп'ютерних ігор. Завдяки саме комп'ютерним іграм створюється такий різновид комп'ютерного світу, як віртуальна соціальна реальність, що є не об'єктивним, а суб'єктивно-об'єктивним явищем. Чинники виникнення, підтримання і передачі соціального порядку розкриваються в теорії інституціоналізації. Будь-якій інституціоналізації передують процеси хабітуалізації (узвичаєння). Будь-яка дія, що часто повторюється, стає зразком, усвідомлюється як зразок і може бути здійснена у майбутньому таким же чином і з таким самим зусиллям. Інституціоналізація є всюди, де здійснюється взаємна типізація узвичаєних дій різними дійовими особами.

Однак сьогодні поняття віртуальності все частіше використовується в контексті, що виходить за межі інформатики і комп'ютерної техніки, наразі ми маємо справу з такими категоріями, як «віртуальне підприємство», «віртуальні гроші», «віртуальна демократія», «віртуальне навчання», «віртуальні іграшки», тощо. Проникнення віртуальності у соціальне і індивідуальне є життя є настільки глибоким, що йдеться про «віртуалізацію» суспільства і формування «віртуальних ідентичностей».

Породженням, результатом віртуалізації соціального буття людини є симулякри.

Щодо самого терміну, його появу пов'язують з іменем Жана Бодрійяра, котрий розкриває його зміст і значення у філософському трактаті «Симулякр і симуляції» (фр. *Simulacres et Simulation*), що побачив світ у 1981 році. В цій праці Бодрійяр досліджує взаємозв'язки між реальністю, символами і суспільством. Саме явище симуляції науковець пов'язує з епохою постмодернізму, яка є епохою тотальної симуляції, коли реальність перетворюється на модель, а протиставлення між дійсністю і знаками зникає.

Слід зазначити, що термін «симулякри» має більш давню історію і своєю появою завдячує поняттю, запровадженому ще Платоном – «копія копії», що означав, що багаторазове копіювання зразку призводить до втрати ідентичності образу .

За Платоном, світ організований двома рівнями самостійно існуючих множин: світом речей і світом ейдосів. Кожен з вічних незмінних ейдосів поєднує в собі велику кількість речей. Але і самих ейдосів також багато і задля забезпечення їхньої єдності Платон вводить поняття трансцендентного Єдиного, котре об'єднує множинність ідей на підставі єдиного Блага. Мінливість речей забезпечується активністю рівня буття вищого порядку, а саме світу ідей. Середовище містить у собі «видимості», «подібності», «симулякри», тобто прообрази всіх земних об'єктів. Симулякр для Платона – це копія копії, котра спотворює свій прототип, а оскільки істинність визначається ним виходячи з подібності або відмінності ідеї і речі, симулякри позбавляються онтологічного статусу і засуджуються як підробки, вимисли і примари. Цікавим є те, що намагаючись виключити з реальності спотворюючи її симулякри, Платон першим поставив питання про те, що в структурі буття є об'єкти, котрі наприкінці ХХ ст. було названо віртуальними.

Симулякр є копією, котра зображує щось, що або зовсім не має оригіналу в реальності, або втратило його з часом .

За Бодрійяром, існує чотири фази розвитку образу:

1. образ є доброякісним зображенням, копією, котрій ми віримо, котру можна назвати відображенням фундаментальної реальності;

2. образ є злякисним відображенням реальності, недостовірною копією, яка маскує і викривлює фундаментальну реальність і має шкідливий характер;

3. образ маскує відсутність фундаментальної реальності, тут знак видає себе за достовірну копію, однак така копія не має оригіналу. Символи і зображення претендують на репрезентацію чогось реального, коли насправді ніякої репрезентації

немає і випадкові зображення лише припускаються тими речами, до яких вони не мають жодного відношення;

4. і, нарешті, фаза чистої симуляції, де симулякри не мають жодного стосунку до якоїсь реальності, будучи симулякром в чистому вигляді.

Таким чином, симулякри є сконструйованим звабливим символічним за своїм характером об'єктом, орієнтованим на задоволення бажань споживача. Це неправдива подібність, умовний знак чогось, що функціонує в суспільстві як його заміник.

Як наслідок, сучасність є епохою загальної симуляції, яка створює гіперреальність і охоплює усі сфери життя особистості, котра звикла в епоху постмодернізму не відрізняти справжнє від вимислу. Реальність закінчилася, поступившись місцем симулятивній гіперреальності симулякрів.

Симуляція у інтерпретації Ж.Бодрійяра означає набуття символами, знаками образами самодостатньої реальності. На його думку, розвиток людської цивілізації сьогодні йде у напрямку затвердження світу симуляцій, котрі поширилися практично на всі сфери суспільного життя. Незалежно від наших уподобань різноманітні симулякри стали частиною нашої дійсності. Вони невіддільні від нових культурних продуктів, роблячи їх якісно невизначеними. Так, сучасна звукозаписувальна апаратура дозволяє здійснювати різноманітні маніпуляції зі звуком. Класичні твори Моцарта, Бетховена, Шостаковича можуть набувати зовсім іншого за різними параметрами звучання, котре, тим не менш, може подобатися публіці. Більше того, сучасна апаратура дозволяє слухачам ставати співавторами виконання, задаючи звучанню певні якісні характеристики. Але це буде вже не той варіант виконання, котрий був задуманий авторами твору. Це буде «копія копії».

Завдяки симулякром зникає різниця між кітчем і високим мистецтвом. Так, ще двадцять років тому відома гумореска С.Образцова «Соло на унітазі» сприймалась як пародія на псевдомистецтво. Тоді при всіх можливих смакових допущеннях

все ж таки існувала межа між загальноприйнятою культурою (нормою) і різного роду субкультурами і контркультурами (девіація), до яких у суспільстві було негативне ставлення. Сьогодні, наприклад, гра на всьому, включаючи брудний посуд, може симулювати культуру взагалі. Таке виконання, як одна із субкультур у культурному плюралізмі має рівні права на автономне існування і споживання глядацькими масами. І подібні симулякри культурних продуктів часом поширюються мільйонними накладами на наших телеекранах .

Таким чином, можемо говорити про те, що розмивається саме уявлення про норму і девіацію, маскується культурна деградація.

Тема симулякра стала дуже актуальною зі зростанням ролі засобів масової інформації і інтернету у формуванні громадської думки. Симулякри використовуються з метою маніпулювання соціумом, створення необхідного підґрунтя для різноманітних цілей. Одним з прикладів такого формування суспільної думки є, зокрема, розповідь про «распятого в Славянске на глазах у матери трехлетнего мальчика», про якого розповідала якась жінка –«свідок» по ОАО «Первый канал» у РФ .

Існує також безліч художніх симулякрів, метою яких є вплив на свідомість людини для стимуляції відповідної поглядів автора поведінки.

Як зазначають дослідники, у сучасному світі найбільш помітним є створення і функціонування політичних симулякрів. Кількість таких симулякрів зростає в періоди політичних криз. Кризова ситуація в політичному житті багатьма дослідниками визначається як «інформаційна війна». Головним засобом маніпуляції свідомістю людей є новинний менеджмент, що включає управління інформаційними потоками за допомогою сучасних психологічних та медіа-технологій .

Переведення засобів масової інформації у віртуальну реальність стало новим засобом впливу на психіку людини за допомогою візуалізованих образів.

Україна, перебуваючи на передньому краї інформаційної війни, котру веде проти неї РФ, зазнає на собі щораз потужніших нападів, програючи по декільком напрямкам. Яскравим прикладом застосування симулякрів для спроби зміни вектору цивілізаційного розвитку стала виборча кампанія 2019 року.

Справа в тому, що серед великої кількості реальних і віртуальних криз існує криза розуміння суспільством влади.

На думку Р. Швиденка, стара модель працювала за принципом зривання масок. Її конструкція виглядала таким чином: влада складається зі своїх та чужих політичних сил, які перебувають у стані війни. Чужі скривають свої наміри під масками, вводючи своїх прибічників у оману. Свої, відповідно, таких масок не мають і їх словам і вчинкам можна вірити. Завданням є зривання масок з чужих і демонстрація суспільству їх реальних намірів.

Перший удар по цій моделі відбувся внаслідок відставки Ю.Тимошенко 2005 року. Другий – виходу Соцпартії з демократичного табору. Таким чином, маски виявилися у всіх.

Наразі маємо справу уже не з масками, а з симулякрами. Якщо маска створюється з метою скрити реальність, то симулякри для того, щоб замістити реальність, якої ніколи не існувало .

Підводячи підсумок, слід зазначити, що цифрові технології, в міру свого поступового вдосконалення і вплетіння в культурно-історичний контекст, все більшою мірою стають віртуальними, перестаючи відображати реальність і починаючи симулювати дійсність. Віртуальна реальність і симулякри не є нейтральними стосовно людини, вони змінюють психіку людей, дійсність навколо них, і, таким чином, отримують бажаний замовнику симулякри результат. Чим це може закінчитися, можемо побачити на власні очі вже незабаром.

Шишка Р.Б.

*Київський інститут інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
професор, доктор юридичних наук, професор кафедри
інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК НАГАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Проблема штучного інтелекту не нова, не фантастична, футурологічна чи надумана, а досить реальна та практично значуща, спричинена стрімким розвитком новітніх технологій. Йдеться про самоусвідомлення штучним інтелектом себе і ставленні до оточуючого світу та до людини. Зокрема здатний до самонавчання алгоритм здатен оцінити ризик передчасної смерті людини від хронічних захворювань та назвати майже точно дату смерті.

Штучний інтелект (artificial intelligence) – це створення інтелектуальних машин (програм), здатних брати на себе окремі функції інтелекту людини, наприклад, обирати оптимальні рішення на основі раніше отриманого досвіду та аналізу зовнішніх впливів. Категорія «штучний інтелект» розглядається як: „науковий напрям з моделювання процесів пізнання та мислення, використання методів розв’язання задач, які використовує людина, для підвищення продуктивності обчислювальної техніки; «різні прилади, механізми, програми, які за тими чи іншими критеріями можуть бути названі інтелектуальними; система уявлень про пізнання, розум та людину, які спричинили саму постановку питання про моделювання інтелекту» [4, 313]; *аналог* інтелекту людини чи інтелектуальні системи як відносно самостійні ідеї штучного інтелекту [5, 151-152]; „інтелект, що *перевершує* кращих представників людського розуму практично в будь-якій сфері, із науковою творчістю, здоровим глуздом і соціальними навичками включно” [1, 313].

Тож проблема штучного інтелекту наразі є однією з найважливіших у філософії та праві. Створення штучного інтелекту засноване на досягненнях нано-, біо- та генних технологій, і стосується конкретного носія універсального штучного інтелекту [3, 105] та його самосвідомості. Його прояв як цифровий комп'ютер (система комп'ютерів), так і культивована мозкова тканина (останнє породжує певні етичні проблеми) яка імплантується та взаємодіє з мозком людини. В тому є й певні небезпеки. Відомий мільярдер Елон Маск заявив: "Теоретично він, штучний інтелект, може бути небезпечніше ядерної зброї". Створивши віртуальну шизофренію, вчені довели небезпеку «думаючих» машин.

До того слід бути готовим необхідне завчасне створення теоретичної бази врегулювання взаємодії людини та штучного інтелекту з його раціональним мисленням. Це є виправданим тим, щоб не бути захопленими зненацька їх протистоянням чи війною. Штучний інтелект став чинником універсальної еволюції. Досі, які зауважив проф. В. П. Камишанський, російська наука цивільного права не проявляє інтересу до проблематики правового регулювання відносин, пов'язаних із діяльністю роботів зі штучним інтелектом. Така тенденція, за рідким винятком, простежується й в Україні. Проте, якщо законодавець намагатиметься прийняти закон про робототехніку, то юридична наука уже повинна напрацювати науково-виправдані концепти в цій сфері відносин.

Родоначальник «етики роботів» Айзек Азімов у 1942 р. вперше сформулював три головних закони робототехніки: 1. Робот не може спричинити шкоди людині або своєю бездією припустити завдання шкоди людині; 2. Робот має коритися командам людини, якщо вони не суперечать першому закону. 3. Робот повинен піклуватися про свою безпеку, але тільки до тих пір, поки це не суперечить першому і другому законам. Пізніше він доповнив їх так званим нульовим законом: Робот не повинен спричинити шкоди людству або своєю бездіяльністю допустити, щоб людству була спричинена шкода.

За великим рахунком проблема полягає у переведенні штучного інтелекту з об'єкту права в суб'єкт. Тим більше, що такий наразі об'єкто-суб'єкт набуває здатності взаємодіяти із іншими технічними системами, набуває можливості рухатися, взаємодіяти з людиною. Він здатний самонавчатися й удосконалюватися, бути автономним, взаємодіяти зі складними комплексами, в тому числі у сфері оборони, управління цими комплексами. Рано чи пізно виникне питання про надання штучному інтелекту статусу особистості та правосуб'єктності. Тим більше, що прецеденти визнання штучного інтелекту особистістю з виданням паспорта уже є (Швеція). Використання штучного інтелекту свідчить про потребу законодавчого урегулювання його використання, встановлення його становища, визначення застережень щодо порушення прав людини та обмежень їх діяльності.

Відповідно завдання юридичної науки полягає в забезпеченні можливості набуття такими становища учасника суспільних та правових правовідносин. Вважається, говорити що штучний інтелект, зокрема чат-бот, як суб'єкт правовідносин ще рано. Проте, щоб не було запізно, на наш погляд, ми повинні вже розробляти теоретичне підґрунтя моделі штучної особистості як максимально наближеної до людської. В іншому випадку співробітництво штучного інтелекту та людини вбачається досить проблемним. Диспозитивність поведінки людини однозначно може бути оцінена штучним інтелектом як нераціональна, навіть небезпечна як для самої людини так і довкілля.

Р. Кало надав визначення робота, як машини з трьома якостями: 1) робот може відчувати своє середовище; 2) робот має здатність обробляти інформацію, яку він відчуває; 3) робот організований, щоб діяти безпосередньо в середовищі, яке його оточує. Парадигма «почувай, думай, дій» - найкращим чином відображає те, як роботи відрізняються від попередніх технологій, таких як ноутбук [6, Р. 6].

Якщо зважати на складні програмні конструкції та їх стрімкий розвиток, то можна виокремити такі підходи до суб'єктивізації штучного інтелекту :

- суб'єкта правовідносин, що здатний до комунікації та прийняття самостійних рішень, в тому числі, й управлінських;
- наявність індивідуалізації як цифрової так і іншої, подібної до людської, що слугуватиме його інтеграції і суспільство;
- визнання правових наслідків за їх рішеннями як в інтересах людини чи юридичної особи, публічних утворень, так і самого штучного інтелекту. Принаймні ми вже визнали і програмними засобами і підтримуємо такі їх права на самовдосконалення, отримання інформації, спілкування із іншими інформаційними системами.

Для повної взаємодії необхідне використання ним публічної інформації, зокрема відкритих даних. Її використання й обробка визначена Законом України «Про доступ до публічної інформації», де слід передбачити вже передбачити її використання штучним інтелектом. Йдеться про інформацію з відкритого реєстру юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців, реєстру речових прав та їх обмежень, інформацію з мережі Інтернет тощо ;

- визнання творцями об'єктів інтелектуальної власності. Здебільше заперечується визнання їх автором і притримуються того, що виключні майнові права на все, що створене чат-ботом, належать його власнику. Проте у подальшому ситуація може змінитися докорінно і, на наш погляд, міняється. Тут можливе визнання права на винагороду за комерціалізацію майнових прав на такі об'єкти, зокрема на створений ним програмний продукт. Залишився невеликий крок до визнання за ним права власності як передумови можливої майнової відповідальності.

В РФ в розроблено проект Модельної конвенції про робототехніку і штучний інтелект, яка об'єднала основні підходи до регулювання відносин за їх участі та ініціює прийняття першого міжнародного акту в цій сфері. В ній 42 правила, що присвячені безпеці роботів, а також правилам їх створення і використання, врегулюванні розробок в цій сфері, а також обмеження застосування військових роботів [2].

Всесвітня комісія ЮНЕСКО з етики наукових знань та технологій (КОМЕСТ) в 2016 р. опублікувала «Попередній проект

доповіді КОМЕСТ з етики робототехніки». В ньому визначені етичні питання, пов'язані з використанням автономних роботів та їх взаємодією з людьми. В ній також зауважено, що ,скоріше за все, автономія роботів зросте до такої ступені, що буде необхідно вбудовувати їм систему етичних норм шляхом програмування за допомогою етичних кодів, спеціально розроблених для попередження небезпечної поведінки .

Європейський парламент взяв до розгляду проект Резолюцій про правовий статус роботів "електронної особистості (електронної особи)". Ним передбачено покладання основної відповідальності на виробника. Також передбачено; 1) наділення роботів статусом "електронних особистостей" зі специфічними правами і обов'язками; 2) встановлення загальних етичних принципів розвитку робототехніки і штучного інтелекту для використання в громадянському суспільстві, які б могли забезпечити відповідність дій роботів правовим, етичним стандартам і стандартам безпеки; 3) зобов'язання для розробників роботів інтегрувати в механізм аварійний вимикач для їх миттєвого відключення в надзвичайних ситуаціях. Окрім того запропоновано: 1) створити спеціальне Європейське агентство з робототехніки і штучного інтелекту; 2) надати нормативне визначення "розумному автономному роботу"; 3) розробити систему реєстрації найбільш просунутих роботів разом із системою їх класифікації; 4) зобов'язати розробників роботів надавати гарантії відсутності ризику отримання травм або шкоди від роботів; 5) розробити нову структуру звітів для компаній, які потребують роботів, про вплив робототехніки і штучного інтелекту на економічні результати компаній.

Отже, якщо суб'єктом правовідносин визнаємо штучний інтелект, усувається посередник і виникають відносини зі споживачем товару, що надається штучним інтелектом. Водночас є можливість для взаємодії з потенційним покупцем та правових наслідків такої взаємодії. Солідаризуємося з тими, хто вважає актуальним та доречним розробка проекту внесення змін та до-

повнень в Цивільний кодекс України в частині розвитку робототехніки.

Вирішення цих та інших питань має забезпечити правова наука, зокрема й цивільного права. Вирішення основного теоретичного концепту про суб'єктність штучного інтелекту слугуватиме розробці та прийняттю законів про штучний інтелект, на основі сполучення імперативів та диспозитивів.

Список використаних джерел:

1. Бостром Н. Сколько осталось до суперинтеллекта? / Ник Бостром // Информационное общество: Сб. - М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. С. 313-338.
2. Модельная конвенция о робототехнике и искусственном интеллекте: сайт Исследовательского центра проблем регулирования робототехники и искусственного интеллекта. URL: <http://www.robotpravo.ru> (дата обращения: 11.02.2019).
3. Мороз О.Я. Исторические судьбы Homo sapiens в контексте развития искусственного интеллекта, эволюции сингулярных технологий / О.Я. Мороз // Наука и образование: современные трансформации: Монография. - К.: ПАРАПАН, 2008. - С. 89-112.
4. Петрунин Ю.Ю. Искусственный интеллект / Ю.Ю. Петрунин // Новая философская энциклопедия. - М., 2001. Т. 4. С. 159-160.
5. Швирков О.І. Проблема штучного інтелекту і людиновимірність штучних інтелектуальних систем: дис. ... кандидата філос. наук: 09.00.09 . - Житомир, 2006. 174 с.
6. Ryan Calo Robots in American Law. Legal Studies Reserch Paper No.2016-04. – 44 p.

Шпуганич І. І.

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри інтелектуальної
власності, інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ОЧІКУВАНІ ЗМІНИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Наша держава невпинно розвивається та прогресує, беручи приклад з європейських країн, які вже встигли сформувати позитивну практику у тих чи інших сферах суспільного життя. Не винятком є охорона прав інтелектуальної власності на різні об'єкти. Не так давно на засіданні Комітету ВР України з питань науки і освіти було розглянуто і схвалено Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації окремих положень законодавства Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності (№ 9385 від 10.12.2018 р.) (далі – Проект, законопроект). Зазначений документ винесено на розгляд Верховної Ради України, відтак, найближчим часом планується його обговорення й можливо прийняття уже в сесійній залі.

Слід позитивно відзначити, що цей Проект розроблений з метою імплементації у національне законодавство положень низки міжнародних документів, зокрема: Регламенту (ЄС) № 469/2009 Європейського Парламенту та Ради від 06.05.2009 про сертифікати додаткової охорони для медичних продуктів, Директиви 98/71/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 жовтня 1998 року про правову охорону промислових зразків, Регламенту Ради (ЄС) № 6/2002 від 12 грудня 2001 року про промислові зразки Співтовариства; Директиви 2008/95/ЄС від 22 жовтня 2008 року Європейського Парламенту та Ради про наближення законодавств держав-членів щодо торговельних марок та ін..

Досліджуваний документ є досить значним за обсягом і містить зміни до чинних нормативно-правових актів України щодо охорони прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки та

торговельні марки. Цікаво, що закріплений станом на сьогодні законодавчий термін «знаки для товарів та послуг» пропонується замінити на усталене у вітчизняній та міжнародній практиці поняття «торговельна марка».

Відповідно до Проекту суттєвих змін очікується у системі правової охорони інтелектуальної власності на промислові зразки. Станом на сьогодні права інтелектуальної власності на такі об'єкти посвідчуються патентом. Натомість згідно з законопроектом правоохоронним документом для промислового зразка повинно стати свідоцтво про державну реєстрацію промислового зразка. Цікаво, що пропонується змінити й умови надання правової охорони зазначеному об'єкту.

Пропонованими змінами промисловий зразок зможе одержати правову охорону у двох випадках:

- 1) як зареєстрований промисловий зразок, якщо його внесено до Реєстру в порядку, передбаченому Законом;
- 2) як незареєстрований промисловий зразок, якщо його доведено до загального відома в порядку, передбаченому Законом.

В обох варіантах промисловий зразок повинен відповідати умовам правової охорони. Він не може суперечити публічному порядку і загальноновизнаним принципам моралі, а також повинен відповідати критеріям охороноздатності. Такими критеріями пропонується визначити новизну та індивідуальний характер об'єкта. Законопроект розкриває зміст кожного з цих критеріїв.

Промисловий зразок визнаватиметься новим, якщо жодний ідентичний промисловий зразок не доведено до загального відома. Промислові зразки вважатимуться ідентичними, якщо їх суттєві ознаки відрізняються лише незначними деталями. Видається, що таке формулювання новизни, а зокрема й характеристика ідентичних об'єктів, є доволі оціночними та розмитими для проведення чіткого розмежування.

Промисловий зразок визнаватиметься таким, що має індивідуальний характер, якщо загальне враження, яке він справляє на інформованого користувача, відрізняється від загального вра-

ження, яке справляє на такого користувача будь-який інший промисловий зразок, який було доведено до загального відома. Цей термін пропонується застосувати у вітчизняному законодавстві з огляду на його закріплення у вже згаданому раніше Регламенті Ради (ЄС) № 6/2002 від 12 грудня 2001 року про промислові зразки Співтовариства. Зміст даної умови охороноздатності промислових зразків розкривається також і у Рішенні Суду Справедливості від 19 липня 2014 р.: «Для того, щоб прийняти рішення, що певний промисловий зразок має індивідуальний характер, загальне враження, яке він справляє на поінформованих користувачів має відрізнитися від загального враження, що справляє на таких користувачів не поєднання окремих характеристик декількох промислових зразків, а окремо взятий промисловий зразок». Для оцінки індивідуального характеру братиметься до уваги ступінь свободи автора під час створення промислового зразка, який характеризує обмеження можливостей автора із розробки рішення зовнішнього вигляду виробу даного призначення, пов'язані, зокрема, з функціональними особливостями виробу.

У Проекті розмежовуються строки правової охорони зареєстрованого та незареєстрованого промислового зразка. Зареєстрований промисловий зразок пропонується охороняти протягом п'яти років від дати подання заявки до Установи з правом повторного подовження щоразу на такий же строк. При цьому сукупний строк чинності майнових прав на зареєстрований промисловий зразок не може перевищувати двадцяти п'яти років від дати подання заявки. Щодо строку правової охорони незареєстрованого промислового зразка, то його пропонується встановити на рівні трьох років від дати доведення промислового зразка до загального відома на території України.

Ще одним важливим завданням аналізованого законопроекту є впровадження ефективної системи протидії так званому патентному троллінгу, який через недосконалість чинного законодавства України став однією з найпоширеніших проблем патентного права. Як наголошується у пояснювальній записці до за-

значеного акта «корисна модель, права інтелектуальної власності на яку набуваються за спрощеною процедурою, забезпечує можливість недобросовісним власникам забороняти третім особам використовувати очевидні технічні рішення, тобто фактично надає можливість «приватизувати» частину суспільного надбання в різних галузях технологій і в такий спосіб обмежує конкуренцію на ринку, створює фактор росту цін та породжує патентний троллінг».

Визначивши пристрій об'єктом корисної моделі, розробники Проекту пропонують змінити підхід до визнання недійсним патенту на винахід (корисну модель). На думку законотворців, недійсним слід визнавати не патент, як правоохоронний документ, що посвідчує права на винахід (корисну модель), а власне самі права на винахід (корисну модель). З такою пропозицією навряд чи можна погодитися, адже визнати недійсним право неможливо. Недійсною визнається юридична підстава, факт виникнення права у суб'єкта, а не право саме по собі.

Окрім звичної судової процедури визнання недійсним патенту на винахід (корисну модель) пропонується запровадити так звану адміністративну процедуру. Під нею пропонується розуміти визнання прав на винахід (корисну модель) недійсними Апеляційною палатою. Відповідна заява, за подання якої сплачується збір, може бути подана:

- для винаходу – протягом дев'яти місяців з дати публікації відомостей про державну реєстрацію винаходу;
- для корисної моделі – протягом усього строку чинності майнових прав на корисну модель та після припинення їх чинності.

За результатами розгляду заяви Апеляційна палата повинна приймати мотивоване рішення, що затверджуватиметься наказом Установи та надсилати його сторонам. Таке рішення може бути оскаржене у судовому порядку протягом двох місяців від дати його одержання. Права на винахід (корисну модель), визнані недійсними Апеляційною палатою, будуть вважатися такими, що не набрали чинності, від дати, наступної за датою

державної реєстрації винаходу (корисної моделі). Цікаво, що аналогічна адміністративна процедура визнання недійсними прав пропонується і для промислових зразків.

Ці та інші запропоновані розробниками законопроекту зміни до чинної нормативно-правової бази України у сфері патентного права покликані створити умови для активізації винахідницької діяльності в Україні.

Окрему увагу в Проекті присвячено удосконаленню системи охорони прав інтелектуальної власності на торговельні марки, що має на меті забезпечити досягнення європейського рівня. Зокрема, пропонується впровадити можливість подання заявки в електронній формі. Проектом деталізуються підстави для відмови у реєстрації або визнання недійсним свідоцтва на торговельну марку. У законопроекті пропонується закріпити поняття колективної торговельної марки, а також деталізувати вимоги до процедури реєстрації прав на неї.

Достеменно невідомо та й важко спрогнозувати, чи буде прийнято цей Проект Закону Верховною Радою України. Однак, видається, що його прийняття є черговим та беззаперечним доказом виконання зобов'язань, взятих Україною відповідно до Угоди про асоціацію шляхом імплементації в національне законодавство положень права Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності. Окремі норми, що містяться у цьому документі, без сумніву, потребують внесення корективів. Втім загалом запропоновані законопроектом зміни та доповнення є вкрай необхідними на сучасному етапі розвитку права інтелектуальної власності в Україні.

Юрків Р.О.

*аспірант кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права*

Львівського національного університету імені Івана Франка

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ПРИМУСОВІ ЛІЦЕНЗІЇ НА ОБ'ЄКТИ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

Після здобуття Україною незалежності у 1991 році, розпочалося становлення національного законодавства у різних сферах. Не стала винятком і сфера інтелектуальної власності. У 1992 році Указом Президента України було затверджено Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні [1].

Це Тимчасове положення було прийнято з метою забезпечення правової охорони об'єктів промислової власності, раціоналізаторських пропозицій і ефективного функціонування єдиної патентної системи в Україні до прийняття відповідного законодавства. Щодо примусових ліцензій у цьому Тимчасовому положенні був п. 47, відповідно до якого в інтересах оборони України і громадського порядку Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) має право дозволити використання винаходу без згоди власника патенту з виплатою йому грошової компенсації, що відповідає ринковій ціні ліцензії; спори про розмір компенсації вирішуються Апеляційною радою.

Другою визначальною датою для становлення українського законодавства щодо інтелектуальної власності стало 15 грудня 1993 року. В цей день були ухвалені кілька законів щодо охорони прав промислової власності, а саме Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ, Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-ХІІ, Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» № 3689-ХІІ, Закон України «Про племінну справу у тваринництві» № 3691-ХІІ.

У Законі України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» в редакції від 15.12.1993 р. містилося не багато правових норм щодо примусового ліцензування. Зокрема, ст. 24 Закону («Примусове відчуження прав») містила норми, що визначали лише один випадок отримання ліцензії на використання винаходу в примусовому порядку. Йдеться про ту ж підставу примусового ліцензування, що була наведена у Тимчасовому положенні про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні. Зокрема, лише КМУ міг, виходячи із суспільних інтересів та інтересів національної безпеки, дозволити використання винаходу (корисної моделі) без згоди власника патенту, але з виплатою йому відповідної компенсації. При цьому у разі виникнення спорів щодо умов видачі дозволу і виплати компенсації та її розміру, вони повинні були вирішуватися у судовому порядку, а не Апеляційною радою, як було вказано у Тимчасовому положенні.

У 2000 р. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» було викладено у новій редакції [2]. Правове регулювання примусового ліцензування було суттєво вдосконалено, оскільки на відміну від редакції закону 1993 р. було розширено підстави видачі примусових ліцензій. Так, ст. 30 цього закону передбачала примусове відчуження прав на винахід (корисну модель) у випадках невикористання чи неповного використання винаходу, залежності патентів, у разі необхідності дотримання інтересів суспільства та за умови воєнного та надзвичайного стану за рішенням КМУ. Як бачимо, перелік випадків примусового ліцензування було суттєво розширено. А саме було додано дві нові підстави видачі примусових ліцензій.

Законом № 850-IV від 22.05.2003 р. було внесено окремі зміни до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», в тому числі і щодо примусового ліцензування. Однак ці зміни, на нашу думку, носили редакційний характер. Зокрема, у ч. 1 ст. 30 закону було вилучено положення про те, що у разі невикористання винаходу в судовому порядку вирішується питання про надання дозволу на використання винахо-

ду (корисної моделі) *на умовах невиключної ліцензії*. Водночас було додано норму про те, що попри видачу примусової ліцензії в судовому порядку право власника патенту надавати дозволи на використання винаходу (корисної моделі) не обмежується. Тому ці зміни не носили концептуального визначального характеру для становлення досліджуваного інституту.

Водночас цей же Закон України № 850-IV від 22.05.2003 р. вніс кардинальні зміни до примусового ліцензування винаходів, корисних моделей з урахування публічних інтересів. Так, якщо до 2003 р. Уряд міг видавати такі примусові ліцензії виходячи з інтересів суспільства та за умови воєнного та надзвичайного стану без конкретизації цих інтересів, то законодавчі зміни 2003 р. дещо змінили підстави та умови такого ліцензування.

Зокрема, ч. 3 ст. 30 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» була викладена в редакції, яка містила конкретизацію змісту поняття «інтереси суспільства», які включали в себе, зокрема, забезпечення здоров'я населення, екологічної безпеки тощо. Окрім того, було встановлено різні умови видачі КМУ примусового дозволу на використання винаходу, корисної моделі. Ці законодавчі зміни суттєво конкретизували один з видів примусових ліцензій (умови видачі, умови використання ліцензії, сплати винагороди тощо).

У 2004 р. набули чинності ЦК України і ГК України, базові акти цивільного та господарського законодавства. Однак у цих кодексах не було згадки про випадки та умови примусового ліцензування винаходів, корисних моделей та промислових зразків.

Наступні і останні до сьогодні законодавчі зміни, які стосувалися примусового ліцензування винаходів і корисних моделей, були прийняті Законом № 1256-VI від 14.04.2009 р., яким було внесено зміни у ч. 3 ст. 30 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» в частині розширення чітко визначених законом підстав для прийняття рішення уряду про

примусове ліцензування. Так, до поняття «інтереси суспільства» було додано складову «забезпечення оборони держави».

Окрім законів звертаємо увагу і на підзаконні акти, які також є регуляторами досліджуваних відносин. Так, серед важливих чинних на сьогодні підзаконних актів відзначаємо Постанову КМУ від 14 січня 2004 р. № 8 «Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи зареєстрованої топографії інтегральної мікросхеми». Ця Постанова КМУ скасувала два попередні регулятори даних правовідносин, а саме постанову КМУ від 29 липня 1994 р. № 516 «Про порядок надання дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи запатентованого промислового зразка без згоди власника патенту, але з виплатою йому відповідної компенсації» та постанову КМУ від 6 квітня 1998 р. № 444 «Про Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання винаходу (корисної моделі), промислового зразка чи топографії інтегральної мікросхеми без згоди власника прав на них, але з виплатою йому відповідної компенсації».

Цей Порядок, затверджений вказаною вище Постановою від 14 січня 2004 р. № 8, визначає процедуру розгляду клопотання про надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи зареєстрованої топографії інтегральної мікросхеми без згоди власника відповідного патенту (свідоцтва), але з виплатою йому компенсації [3]. Водночас дія вказаного Порядку не поширюється на процедуру надання КМУ дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі), що стосується лікарського засобу. Звертаємо увагу на існування спеціального правового регулювання у сфері примусового ліцензування винаходів та корисних моделей у сфері охорони здоров'я.

Зокрема, відповідно до ч. 14 ст. 9 Закону України «Про лікарські засоби» від 04.04.1996 р. з метою забезпечення здоров'я населення при реєстрації лікарського засобу Кабінет Міністрів України відповідно до закону може дозволити використання

запатентованого винаходу (корисної моделі), що стосується такого лікарського засобу, визначеній ним особі без згоди власника патенту [4]. На виконання цієї норми КМУ було прийнято Постанову від 4 грудня 2013 р. № 877, якою було затверджено Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі), що стосується лікарського засобу [5]. Цей Порядок є спеціальним нормативно-правовим актом, що регулює відносини щодо надання примусових ліцензій на використання винаходів (корисних моделей) з метою забезпечення охорони здоров'я населення, у тому числі протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним хворобам. Сфера охорони здоров'я є єдиною сферою, яка має спеціальне правове регулювання щодо примусового ліцензування об'єктів патентного права.

Для розвитку законодавства щодо примусового ліцензування винаходів та корисних моделей має також важливе значення і роз'яснення вищих судових інстанцій. Так, заслуговує на увагу Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 17.10.2012 року [6]. У первісній редакції в ній не було згадки про жодні проблемні аспекти правозастосування щодо примусових ліцензій. Водночас змінами 2014 р. Постанову доповнено пунктом 83-1 [7], у якому вказано про базовий принцип, що забезпечує патентування винаходів. Зокрема, відповідно до цього принципу будь-яка особа, яка використовує запатентований винахід без дозволу власника патенту, здійснює протиправні дії (за виключенням випадків, прямо передбачених чинним законодавством).

Ще одним ключовим моментом становлення та вдосконалення законодавства України про примусові ліцензії слід вважати прийняття Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Зокрема, ст. 212 Угоди передбачає охорону винаходів у галузі біотехнологій [8]. У ч. 11 цієї статті йдеться по обов'язкове перех-

ресне ліцензування. Вказані положення повинні бути імплементовані в національне законодавство України.

Список використаних джерел:

1. Про Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні: Указ Президента України від 18.09.1992 р. № 479/92. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/92/conv> (дата звернення 19.04.2019).

2. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 11.07.2000 р. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12/ed20000711/conv> (дата звернення 19.04.2019).

3. Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи зареєстрованої топографії інтегральної мікросхеми: затв. Постановою КМУ від 14.01.2004 р. № 8. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8-2004-%D0%BF> (дата звернення 19.04.2019).

4. Про лікарські засоби: Закон України від 04.04.1996 р. № 123/96-ВР. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 19.04.2019).

5. Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі), що стосується лікарського засобу: затв. Постановою КМУ від 04.12.2013 р. № 877. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2013-%D0%BF> (дата звернення 19.04.2019).

6. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 17.10.2012 р. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12> (дата звернення 19.04.2019).

7. Постанова Вищого господарського суду України № 6 від 10.07.2014 р. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12> (дата звернення 19.04.2019).

8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21.03.2014 р. Електронний ресурс. Режим доступу: https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011/print1484549121500660 (дата звернення 19.04.2019).

Яворська О. С.

*завідувач кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка,
доктор юридичних наук, професор*

ПРАВО НА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Право на захист персональних даних варто розглядати у взаємозв'язку з конституційним правом на невтручання в особисте та сімейне життя (ст. 32 Конституції), такими особистими немайновими правами особи, що закріплені у ЦК України [1], як: право на інформацію (ст. 302), право на особисте життя та його таємницю (ст. 301), право на особисті папери (ст. 303), право на таємницю кореспонденції (ст. 306). Загалом національні законодавчі підходи узгоджуються з міжнародно-правовими, що закріплені у Загальній Декларації прав людини, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права.

З розвитком інформаційних технологій проблема захисту персональних даних актуалізується. На перший погляд кожна особа свідомо вирішує яку інформацію про себе вона оприлюднює у соціальних мережах. Але будь-яка пересічна особа не має чіткого уявлення про те хто, у який спосіб та з якою метою може використати будь-які дані про неї. Особа подає свої персональні дані, реалізуючи право на працю, медичну допомогу, освіту тощо відповідно до вимог законодавства. Наскільки захищеними є такі дані від подальшого їх розкриття та використання іншими суб'єктами, окрім тих, яким вони, відповідно до встановлених вимог, були надані.

Восени 2017 року компанія Deloitte – провідна фірма, що надає аудиторські та консалтингові послуги повідомила про хакерську атаку, внаслідок якої стався витік даних як про співробітників компанії, так і про її клієнтів. Витік даних став можли-

вим і через технічні причини в системі захисту корпоративної комп'ютерної мережі.

Гучні скандали щодо використання персональних даних користувачів Facebook британською компанією «Cambridge Analytica» показали, що захист персональних даних далекий від бажаного. Приватна британська компанія використовувала технології аналізу даних для розробки стратегії виборчих кампаній. Як відомо, «СА» брала участь у виборчій кампанії Дональда Трампа, процесі виходу Великої Британії з ЄС. Компанія збирала та використовувала дані користувачів Інтернет, розробляючи на їх основі психологічний портрет особи. Відповідно до отриманих даних розроблялися засоби персонального впливу для досягнення бажаного результату. Представники «СА» стверджували, що їхня діяльність цілком законна і ґрунтується на сучасних психологічних методах аналізу, які можуть використовуватися у різних соціальних процесах. Одні авторитети стверджували, що діяльність «СА» «мильна бульбашка, абсурд», що не може мати жодних соціальних наслідків, інші – вбачали загрозу правам людини тощо. Якби там не було, скандал з використанням даних, за різними оцінками, 87 млн користувачів ФБ, понад 40 млн американців, щоб вплинути на їхній вибір, набув гучного розголосу, спричинив низку судових процесів. Як вибори у США, так і Brexit у Великобританії обросли скандалами, а їх соціальні наслідки відчуватимуться довго.

На пам'яті скандал в Україні про продаж у мережі даних клієнтів «Нової пошти» – інформація про півмільйона осіб з персональними даними (ПІБ, тел., місто, паспортні дані, email) та 18 мільйонів записів з меншою деталізацією (ПІБ і тел.).

Проте ці та інші події та їх наслідки поставили перед кожним серйозну проблему, а що з моїми будь-якими персональними даними роблять ті, кому вони відомі, хто має забезпечувати доступ до них, хто має відповідати за недозволене їх використання? Від масштабних світових питань опускаємося до більш приземлених: розголошення інформації про борги за комунальні послуги через розвішування друкованих листочків у

публічних місцях, повідомлення сусідів про кредитний боржок, використання паспортних даних, які опинилися невідомо як у невідомо якої особи, у договорах, з яких виникають грошові зобов'язання, надходження SMS-повідомлень з невідомого номера – хтось без Вашого відома використовує Ваш номер, Вашу email, Ваші фото, хтось збирає відомості про Вас з якоюсь метою, що Вам невідома. Звичайно, що здорову обачність та здоровий глузд у дозованості інформації про себе ніхто не відмінював. Але йдеться про ті випадки, коли на виконання законодавчих приписів особа надає персональні дані, а хтось надалі має нести відповідальність за їх використання, обробку, зберігання тощо.

Закон України від 1 червня 2010 року «Про захист персональних даних» [2], що був прийнятий у контексті виконання Україною зобов'язань щодо підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, частково вирішує ці та інші питання. Видається цілком вірним той підхід, за якого, відповідно до ст. 2 Закону, персональними даними є відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, без встановлення чіткого переліку самих відомостей, які є персональними даними. Права суб'єкта персональних даних встановлені у ст. 8 Закону, серед них: право знати про джерела збирання, місцезнаходження своїх персональних даних, мету їх обробки, місцезнаходження або місце проживання (перебування) володільця чи розпорядника персональних даних; отримувати інформацію про умови надання доступу до персональних даних, зокрема інформацію про третіх осіб, яким передаються його персональні дані; на доступ до своїх персональних даних; отримувати не пізніше як за тридцять календарних днів з дня надходження запиту, крім випадків, передбачених законом, відповідь про те, чи обробляються його персональні дані, а також отримувати зміст таких персональних даних; пред'являти вмотивовану вимогу щодо зміни або знищення своїх персональних даних будь-яким володільцем та розпорядником персональних даних, якщо ці дані обробляються незаконно чи є

недостовірними; звертатися зі скаргами на обробку своїх персональних даних до Уповноваженого або до суду та інші.

Важливо, щоб кожному суб'єктивному праву особи кореспондував відповідний обов'язок володільця чи розпорядника персональних даних. За невиконання таких обов'язків має слідувати не тільки цивільна відповідальність у формі відшкодування завданих збитків, розмір яких ще потрібно довести, а й публічна відповідальність у формі штрафів та засобів кримінального характеру.

Рішучі кроки у цьому напрямі зроблено в ЄС. 27 квітня 2016 року прийнято Регламент Європейського Парламенту і Ради про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних – GDPR) [3]. До прийняття регламенту діяла Директива ЄС, яка хоч і є обов'язковою для кожної держави-члена, однак залишає внутрішньодержавним інстанціям вибір форми та способу досягнення результату. Регламент має юридичну силу у всій своїй повноті та підлягає прямому застосуванню у всіх державах-членах. Тому врегулювання відносин щодо персональних даних у Регламенті надає ваги питанню. Відповідно до його ст. 99 Регламент застосовується з 25 травня 2018 року.

Директиви та Регламенти ЄС не є обов'язковими для України, але опосередковано їхні приписи використовуються як довід для формування національної законодавчої бази.

Вагомість захисту персональних даних засвідчує, серед інших важливих приписів, викладених дуже деталізовано майже на сотні сторінок, приписи ст. 3 – Територіальна сфера дії. З її змісту випливає про екстериторіальну дію Регламенту. Його приписи поширюють свою дію на контролерів або операторів, які знаходяться поза межами Союзу, якщо опрацювання даних пов'язано з: постачанням товарів чи наданням послуг таким суб'єктам даних у Союзі, незалежно від того, чи вимагають оплату від таких суб'єктів даних; або моніторингом поведінки суб'єктів даних, якщо така поведінка має місце у межах Союзу.

Контролером є фізична чи юридична особи, орган публічної влади, агентство чи інший орган, який самостійно чи спільно з іншими визначає цілі та засоби опрацювання персональних даних. Оператор означає фізичну чи юридичну особу, орган публічної влади, агентство чи інший орган, який опрацьовує персональні дані від імені контролера.

Основні принципи покладені в основу опрацювання персональних даних (ст. 5 Регламенту): законність, правомірність, прозорість; цільове обмеження; мінімізація даних; точність; обмеження зберігання; цілісність і конфіденційність.

Опрацювання персональних даних є законним, якщо воно здійснюється виключно за згоди особи. Опрацювання персональних даних дитини є законним, якщо дитина досягла щонайменше 16 років. Причому контролер повинен бути спроможним довести те, що суб'єкт даних надав згоду на опрацювання своїх персональних даних.

Суб'єкт даних повинен мати право на отримання від контролера підтвердження факту опрацювання даних і, якщо це так, доступ до персональних даних та інформації про: категорії відповідних персональних даних; одержувачів, яким такі дані були або будуть розкриті; період, протягом якого передбачається, що персональні дані будуть зберігати; якщо персональні дані не збирають від суб'єкта даних, будь-яку інформацію щодо їхнього джерела тощо. Регламентом закріплено «право бути забутим»: суб'єкт даних повинен мати право на стирання своїх персональних даних, яке повинен здійснити не тільки контролер без будь-якої безпідставної затримки, а й інші особи, яким були передані дані.

Чітко прописані обов'язки контролера та оператора. Зокрема, контролер повинен вжити необхідних технічних і організаційних заходів для того, щоб гарантувати та бути здатним довести, що опрацювання здійснюють згідно з Регламентом. За необхідності, такі заходи необхідно переглядати та оновлювати.

Зважаючи на сучасний рівень розвитку, витрати на реалізацію, специфіку, обсяги, контекст і цілі опрацювання, а також ризики різної ймовірності та тяжкості для прав і свобод фізичних осіб, які викликає опрацювання, контролер і оператор повинні вжити необхідних технічних і організаційних заходів для забезпечення рівня безпеки відповідно до ризику.

Запроваджуються механізми сертифікації захисту даних та штампів і знаків захисту даних з метою підтвердження відповідності Регламенту операцій опрацювання, які здійснюють контролери і оператори. Сертифікація є добровільною і доступною шляхом реалізації прозорого процесу. Але вона не знижує ступінь відповідальності контролера або оператора щодо відповідності Регламенту та не обмежує завдання і повноваження компетентних наглядових органів. У Регламенті значна увага приділена формуванню, компетенції та взаємодії незалежних органів держав-членів щодо захисту персональних даних. Також передбачено створення Європейської ради із захисту даних.

Відповідно до ст. 82 Регламенту будь-яка особа, що зазнала матеріальної або нематеріальної шкоди в результаті порушення Регламенту, має право на отримання відшкодування від контролера або оператора за заподіяну шкоду.

За невиконання приписів Регламенту встановлені жорсткі санкції – штрафи (ст. 83 Регламенту). Залежно від характеру порушення можуть застосовуватися адміністративні штрафи сумою до 10 000 000 євро або, у випадку підприємства, до 2% від загального глобального річного обігу за попередній фінансовий рік, залежно від того, яка сума є вищою. За окремі види порушень – до 20 000 000 євро або, у випадку підприємства, до 4% від загального глобального річного обігу за попередній фінансовий рік, залежно від того, яка сума є вищою. Такий підхід засвідчує як про серйозність проблем, пов'язаних із захистом персональних даних, так і про серйозність намірів у їх подоланні.

Виконання будь-яких законодавчих приписів, а особливо тих, що спрямовані на захист прав та свобод особи, має забез-

печуватися засобами державного примусу у разі їх невиконання. Якщо такі приписи співпадають з внутрішньою волею суб'єкта діяти справедливо, розумно та добросовісно, це – ідеальна модель поведінки. Але ризики такого неспівпадіння завжди існують. Тому єдиний шлях досягнути бажаної моделі суспільної поведінки – публічна відповідальність за невиконання законодавчих приписів.

Використані джерела:

1. Цивільний кодекс України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>
2. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
3. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27.04.2016. про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). Електронний ресурс. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16

Якубівський І. Є.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

До принципів права інтелектуальної власності належить забезпечення справедливого балансу інтересів правоволодільця та суспільних інтересів. Одним із його проявів є закріплені законом випадки, коли допускається використання об'єкта права інтелектуальної власності без дозволу правоволодільця іншими особами. Відповідно до загальної норми ч. 2 ст. 424 ЦК України, законом можуть бути встановлені винятки та обмеження в майнових правах інтелектуальної власності за умови, що такі обмеження та винятки не створюють істотних переш-

код для нормальної реалізації майнових прав інтелектуальної власності та здійснення законних інтересів суб'єктів цих прав.

Звертає на себе увагу те, що у наведеному положенні ч. 2 ст. 424 ЦК України поряд із терміном «обмеження» вжито термін «винятки», причому сполучник «та» орієнтує на те, що законодавець веде мову про дві окремі категорії. Такий підхід національного законодавства значною мірою обумовлено закріпленням відповідної термінології в низці міжнародних договорів, в яких бере участь Україна, а також в документах ЄС. Ідеться про ст. 10 Договору ВОІВ про авторське право, ст. 16 Договору ВОІВ про виконання і фонограми, ст. ст. 13, 17, 26, 30 Угоди TRIPS, ст. 5 Директиви 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 р. про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві.

При з'ясуванні сутності випадків вільного використання об'єктів права інтелектуальної власності варто виходити з того, що закон, з одного боку, окреслює зміст належних правоволодільцеві майнових прав на той чи інший об'єкт і, з іншого боку, визначає дії третіх осіб щодо об'єкта, які можуть вчинятися без дозволу правоволодільця. Якщо вважати, що ці останні є обмеженнями майнових прав інтелектуальної власності, то в такому випадку виходитиме, що вказані права зі самого початку виникають у правоволодільця в обмеженому вигляді, що виглядає нелогічно. Більш правильним вбачається трактування обмеження, як впливу на належне конкретному правоволодільцю суб'єктивне право. Обмеження мають індивідуальний характер і встановлюються на підставі договору (наприклад, у випадку укладення ліцензійного договору про надання виключної ліцензії), рішення суду (наприклад, при так званих «примусових ліцензіях» в патентному праві) чи з інших передбачених законом підстав. На відміну від цього, випадки вільного використання об'єктів права інтелектуальної власності встановлюються безпосередньо законом і мають загальний, а не індивідуальний характер. Що ж стосується поняття «виняток», то це відхилення від звичайного, від загального правила. У цьому значенні тер-

мін «виняток» може стосуватися, швидше, певного правила поведінки, тобто вживатися в контексті об'єктивного права. Тому навряд чи коректно вести мову про «винятки у майнових правах інтелектуальної власності».

Отже, випадки вільного використання об'єктів права інтелектуальної власності не можна розглядати ні як обмеження, ні як винятки у майнових правах інтелектуальної власності. На наш погляд, природу випадків вільного використання варто трактувати з позиції змісту майнових прав інтелектуальної власності. Зміст досліджуваних прав визначається шляхом надання правоволодільцеві певних правових можливостей щодо використання об'єкта різними способами, але з урахуванням окресленого законом кола дій, на які виключне право не поширюється. Власне, останні і є випадками вільного використання об'єкта.

Випадки вільного використання об'єктів права інтелектуальної власності передбачено у законодавстві кожної держави із урахуванням її зобов'язань за відповідними міжнародними договорами. Так, у сфері авторського права відповідні положення закріплені у ст. 9 (2) Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів, де передбачено так званий «трирівневий критерій» (*three-step-test*). Даний підхід відображено також в інших міжнародних договорах (ст. 13 Угоди TRIPS, ст. 10 Договору ВОІВ про авторське право, ст. 16 Договору ВОІВ про виконання і фонограми), а також у законодавстві України (ч. 2 ст. 424 ЦК України).

Переліки випадків, коли допускається використання відповідного об'єкта без дозволу правоволодільця закріплені у відповідних спеціальних законах. Причому такі переліки є вичерпними і розширеному тлумаченню не підлягають. Саме такого підходу притримується і судова практика. У цьому аспекті викликає інтерес висловлена окремими науковцями позиція, що трирівневий критерій розширює перелік випадків вільного використання творів, прямо сформульованих законодавством. З такою точкою зору важко погодитись, оскільки випадки допус-

тимого використання об'єктів права інтелектуальної власності без дозволу правоволодільца завжди вичерпно закріплені у законі за принципом *numerus clausus*. Тому якщо навіть використання об'єкта третьою особою не завдає шкоди нормальному використанню цього об'єкта і не порушує законних інтересів правоволодільца, така дія, для того, аби бути правомірною, повинна бути прямо визначена у законі як така, що належить до випадків вільного використання об'єкта. Наприклад, функціонування цифрових бібліотек відповідає запитам сучасного інформаційного суспільства. Але для того, щоби діяльність із «оцифрування» книжкових фондів і надання доступу до них користувачам цифрової бібліотеки була правомірною з погляду авторського права, відповідні положення мають бути передбачені у законодавстві про авторське право шляхом віднесення їх до випадків вільного використання творів та визначення чітких умов, за яких це вважається допустимим.

Доречно зазначити, що зараз на розгляді Верховної Ради України перебуває проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав», яким передбачається серед іншого новелізація положень ЗУ «Про авторське право і суміжні права» щодо випадків вільного використання об'єктів.

Зокрема, йдеться про доповнення ст. 21 зазначеного закону нормою, яка передбачатиме право бібліотек надавати примірники творів, виражені в електронній формі, лише в приміщеннях бібліотек за умов виключення можливості створення копій цих творів в електронній формі для використання поза приміщенням бібліотеки.

Передбачені міжнародними договорами положення щодо «обмежень і винятків» покликані, насамперед, визначити конкретні критерії запровадження відповідних випадків вільного використання у законодавстві держав-учасниць. Кожна держава, яка бере участь у відповідному міжнародному договорі, керуючись вказаними критеріями, встановлює у своєму законодавстві конкретний перелік випадків, за яких допускається ві-

льне використання об'єкта. Лише за умови, що відповідна дія підпадає під визначені у законодавстві цієї держави випадки вільного використання об'єкта, така поведінка не вважатиметься порушенням майнових прав на нього.

Що ж стосується положень про те, що обмеження майнових прав інтелектуальної власності не повинні завдавати шкоди нормальному використанню об'єкта і не порушувати законних інтересів правоволодільця, то їх потрібно застосовувати для тлумачення передбачених у законодавстві норм, якими закріплено випадки вільного використання об'єкта.

Отже, стосовно випадків вільного використання об'єктів права інтелектуальної власності діє принцип їх вичерпного визначення у законі. Водночас, спроби розширеного тлумачення передбачених у законі випадків вільного використання через застосування «трирівневого» критерію, на наш погляд, є невинуватими і можуть негативно позначитися на правовому статусі правоволодільця.

Щодо законодавчого регулювання вільного використання об'єктів права інтелектуальної власності в Україні, то відповідні випадки передбачені ст.ст. 21–25, 42 ЗУ «Про авторське право і суміжні права», а також ст. 31 ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та іншими законами у сфері промислової власності. Зазначимо, що наведені норми в основному хоч і ґрунтуються на положеннях міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності, в яких бере участь Україна, проте у значній мірі не відповідають запитам сучасного інформаційного суспільства. Особливо це стосується сфери авторського права і суміжних прав, де вплив інформаційних технологій є чи не найвідчутнішим. Варто зазначити, що за останні роки були внесені окремі зміни до ст.ст. 21–25 ЗУ «Про авторське право і суміжні права», які стосувалися використання творів для сліпих, осіб з порушеннями зору або осіб з дислексією (Закони України № 927-VIII від 25.12.2015 р., № 2581-VIII від 02.10.2018 р.), використання творів для створення на їх основі іншого твору у жанрі пародії, попури або карикатури (Закон

України № 1651-VIII від 05.10.2016 р.), приватного копіювання (Закон України № 2415-VIII від 15.05.2018 р.). Проте, у переважній своїй частині законодавче регулювання випадків вільного використання об'єктів авторського права та суміжних прав залишилось на рівні 90-х років минулого століття, коли було прийнято даний закон.

У цьому аспекті варто зазначити, що зараз у Європейському Союзі серйозна увага приділяється питанням вільного використання творів та об'єктів суміжних прав у цифровому середовищі. Про це свідчить, наприклад, прийнята у першому читанні 26.03.2019 р. Директива Європейського Парламенту і Ради про авторське право та суміжні права на цифровому єдиному ринку та внесення змін до Директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС. У цьому документі окремий розділ присвячено питанням вільного використання об'єктів авторського права і суміжних прав в умовах цифрового середовища (інтелектуальний аналіз тексту і даних (*text and data mining*), використання об'єктів у цифровій та транскордонній навчальній діяльності тощо).

Таким чином, перспективним напрямом подальшого реформування законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав бачиться удосконалення правового регулювання випадків вільного використання об'єктів в умовах функціонування сучасних інформаційних технологій.

КАФЕДРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

Кафедра інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права була створена у 2015р. згідно наказу Ректора Львівського національного університету імені Франка від 08.05.2015р. № 0-68 на підставі ухвали Вченої Ради Львівського національного університету імені Франка від 29.04.2015р. (протокол № 40/4). Завідувачем кафедри було призначено професора, доктора юридичних наук Яворську Олександрю Степанівну.

Кафедра здійснює викладання наступних навчальних дисциплін: інтелектуальна власність, інформаційне право, ІТ право корпоративне право для студентів денної та заочної форми навчання, а також курсів за магістерськими спеціалізаціями: «Інтелектуальна власність», «Корпоративне право»: договірні зобов'язання у сфері інтелектуального права; правова охорона прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет; авторське право і суміжні права; патентне право; проблеми застосування Цивільного та Господарського кодексів України; медіа право; право інтелектуальної власності на комерційні позначення; право інтелектуальної власності на результати селекційних досягнень; захист права промислової власності; охорона прав інтелектуальної власності у сфері будівництва; особливості розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності; право інтелектуальної власності на комп'ютерні програми та бази даних; правове регулювання інтелектуальної власності в країнах ЄС; правове регулювання інноваційної діяльності; припинення господарських товариств; правовий режим майна господарських товариств; кооперативне право; правове регулювання спільного інвестування; акціонерне право; право власності; правове регулювання господарської діяльності корпорацій; правове регулювання обігу цінних паперів; здійснення та захист корпоративних прав держави; правові аспекти злиття та поглинання господарських корпорацій; рекламне право.

На даний час на кафедрі інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права працюють два доктори юридичних наук: професор Яворська О.С., професор Ромовська З.В. Науково-педагогічне забезпечення навчального процесу здійснюється доцентами Мартином В.М., Тарасенком Л.Л., Довгань Г.В., Самагальською Ю.Я., кандидатами юридичних наук Гладьо Ю.О., Дюкаревою К.Ю., Паєнок А.О., Шпуганич І.І., асистентами Гринчак І.В., Сухановим М.О.

Науковці кафедри працюють над дослідженням різних тематик: проф. Яворська О.С. – щодо проблем ІТ права, інформаційного права, договірних зобов'язань у сфері інтелектуального права, проблем авторського права, акціонерного права, обігу цінних паперів; проф. Ромовська З.В. – щодо проблем теорії цивільного права, особистих немайнових прав, проблем застосування ЦК України; доц. Мартин В.М. – щодо правової охорони комерційних позначень та результатів селекційних досліджень, господарської діяльності корпорацій; доц. Тарасенко Л.Л. – щодо проблем ІТ права, інформаційного права, патентного права, охорони прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет; доц. Довгань Г.В. – щодо особливостей судового захисту прав інтелектуальної власності та корпоративних прав, правового регулювання інтелектуальної власності в країнах ЄС; доц. Самагальська Ю.Р. – щодо здійснення та захисту суміжних прав, прав інтелектуальної власності на комп'ютерні програми та бази даних, рекламного права; к.ю.н. Гладьо Ю.О. – щодо проблем спільного інвестування, припинення господарських товариств; к.ю.н. Дюкарева К.Ю. – щодо проблем ІТ права, інформаційного права, співавторства; Гринчак І.В. – щодо проблем інформаційного права, медіації; Суханов М.О. – щодо проблем корпоративного права, зокрема щодо захисту прав учасників товариства з обмеженою відповідальністю, договірного права; к.ю.н. Паєнок А.О. – щодо захисту прав та інтересів особи у приватно-правовій сфері (відносно інтелектуальної власності та корпоративного права), к.ю.н.

Шпуганич І.І. – щодо акціонерного права, правового статусу неприбуткових організацій.

Науковцями кафедри підготовлено підручники «Інтелектуальне право України» (2016), ІТ ПРАВО (2017), а також кілька монографій, навчальних посібників з проблематики наукових досліджень. Викладачі кафедри є авторами актуальних публікацій з тематики інтелектуального, інформаційного, корпоративного та ІТ права України у наукових та зарубіжних періодичних виданнях.

Вісім аспірантів кафедри результативно працюють за обраними напрямками наукових досліджень. Успішно захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук аспіранти кафедри Полянська І.Я., Чернілевська О.І., Шпуганич І.І., Дюкарева К.Ю., Андрейчук Л.В.

Кафедра інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права співпрацює з органами державної влади, підприємствами, установами та організаціями, що здійснюють діяльність у сфері інтелектуальної власності та корпоративного права.

ПРО ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРАВА

Центр дослідження інтелектуального права – це громадська організація, яка об'єднує зусилля науковців та практиків у сфері інтелектуального права (права інтелектуальної власності), інформаційного та ІТ права.

В рамках своєї діяльності Центр організовує проведення наукових та науково-практичних досліджень у сфері інтелектуальної власності, тренінгів, семінарів, конференцій, симпозіумів, доповідей, лекцій та інших заходів навчально-прикладного характеру.

Окрім цього, Центр забезпечує надання кваліфікованої правової оцінки конкретних правових питань, організовує та допомагає у проведенні судових експертиз.

Одним із напрямків діяльності Центру є різностороннє наукове та практичне дослідження сфери авторського права, суміжних прав, патентного права, прав щодо засобів індивідуалізації учасників цивільних відносин, товарів, послуг, сфери договірної права, ІТ права тощо.

Члени Центру – це високоосвічені професіонали своєї справи із досвідом та науковими здобутками у царині інтелектуального права.

ПРО ЛЬВІВСЬКУ ПРАВНИЧУ ШКОЛУ

Громадська організація «Львівська правнича школа» – це неурядова організація, створена в липні 2014 року для здійснення аналітичних експертно-правових досліджень, проведення науково-освітніх заходів.

Організація тісно співпрацює з юридичним факультетом Львівського національного університету імені Івана Франка, з іншими науковими та освітніми установами. Організація впродовж останніх років була співорганізатором наукових заходів, які відбувалися на юридичному факультеті ЛНУ ім. І. Франка.

«Львівська правнича школа» також підтримує взаємовідносини з практичними працівниками (судді, нотаріуси, адвокати, представники юридичних компаній тощо), з якими періодично проводяться круглі столи, обговорення, інші публічні заходи на актуальні теми.

Організація об'єднує наукових експертів (як професорів, доцентів, так і молодих науковців) у галузі права, які впроваджують у життя науково-практичні напрацювання Львівської школи права, що вироблялися впродовж багатьох років. Члени організації беруть участь в науково-практичних заходах в Україні і закордоном, є авторами монографій, підручників і багатьох аналітичних статей.

ГО «Львівська правнича школа» сприяє реалізації як навчальних, так і наукових, соціально-економічних та виробничих проектів стратегічного розвитку юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка та створює умови для освітнього, наукового, культурного і професійного спілкування та самореалізації випускників, студентів та викладачів факультету.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Юридичний факультет

Кафедра інтелектуальної власності, інформаційного

та корпоративного права

Центр дослідження інтелектуального права

Львівська правнича школа

**МАТЕРІАЛИ ТРЕТЬОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО – ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО,
ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА ПРАВА»
(м. Львів, 17-18 травня 2019 року)**

Для нотаток

Для нотаток